ATHENÆUM

Ianuarie — Martie. 1939. V. 1.

ATHENÆUM

REVISTA ÎNVĂŢĂMÂNTULUI LICEELOR MILITARE

APARE TRIMESTRIAL

Sub preşedinţia d-lui GENERAL IOAN S. DEMETRESCU

DIRECTORUL LICEELOR MILITARE

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: *Ministerul Apărării Naţionale, Direcţia Liceelor Militare,* Piaţa Valter Mărăcineanu, Bucureşti I.

Manuscrisele nepublicabile nu se înapoiază.

D-nii autori şi editurile, care doresc recenzarea, sunt rugaţi a trimite publicaţiile în dublu exemplar pe adresa redacţiei.

Abonamentele se fac numai prin administraţia revistei

— pe un an, obişnuite . . . . . 120 lei

— pentru instituţii . . . . . . 500 lei

PREŢUL UNUI EXEMPLAR . . . 30 lei

A T H E N Æ U M

A T H E N Æ U M

REVISTA ÎNVĂŢĂMÂNTULUI LICEELOR MILITARE

APARE TRIMESTRIAL

Sub preşedinţia d-lui GENERAL IOAN S. DEMETRESCU
DIRECTORUL LICEELOR MILITARE

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: *Ministerul Apărării Naţionale, Direcţia Liceelor Militare,* Piaţa Valter Mărăcineanu, Bucureşti I.

Manuscrisele nepublicabile nu se înapoiază.
D-nii autori şi editurile, care doresc recenzarea, sunt rugaţi a trimite publicaţiile în dublu exemplar pe adresa redacţiei.

Abonamentele se fac numai prin administraţia revistei
— pe un an, obişnuite . . . . . 120 lei
— pentru instituţii . . . . . . 500 lei

PREŢUL UNUI EXEMPLAR . . . 30 lei

PATRIARHUL ROMÂNIEI [1])

— Viaţa şi personalitatea I. P. S. Dr. Miron Cristea —

In ziua de 6 Martie, noaptea, târziu, pe meleaguri străine, departe de Biserica sa, pentru care a fost cu adevărat Păstorul cel bun; departe de Patria sa, pe care a iubit-o şi a slujit-o în împrejurări neobişnuit de grele; departe de Suveranul său, pe care l-a sprijinit ca nimeni altul în ostenelile şi frământările de renaştere a Neamului, a trecut dela cele vremelnice la cele vecinice I. P. S. Miron, Arhiepiscopul şi Mitropolitul Ungro-Vlahiei şi cel dintâi Patriarh al Românilor.

In clipa în care şi-a dat duhul, el a putut rosti cu deplină conştiinţă cuvintele Sf. Apostol Pavel: *„Lupta cea bună m'am luptat, călătoria am săvârşit, credinţa am păzit. De acum mi s'a gătit cununa dreptăţii, pe care mi-o va da Domnul, Judecătorul cel drept“.* (II Tim. 4, 7—8).

Deşi ne lipseşte perspectiva timpului, totuşi, chiar la câteva zile după moarte, Patriarhul Miron ni se înfăţişează ca un bărbat excepţional de reprezentativ al Neamului, dintr'un întreit punct de vedere:

1. *Ca un adevărat fiu al zăcămintelor sufleteşti şi trupeşti ale Neamului românesc.*
2. *Ca un mare Ierarh al Bisericii ortodoxe române şi*
3. *Ca un înflăcărat, destoinic şi creator naţionalist.*

*
* *

Născut la 8 Iulie 1868, în comuna Topliţa din judeţul Mureş, ca vlăstar al unei familii de gospodari harnici şi iscusiţi, el a venit în lume înzestrat de Pronia cerească cu mari daruri

---

[1]) Cuvântare rostită la parastasul făcut la Liceul Militar din Craiova, în ziua de 11 Martie 1939.

sufleteşti şi trupeşti, specifice ţăranului ardelean: cu inteligenţă vie, cu hotărîre şi dârzenie nezguduită în atingerea ţelului propus şi mai ales c'o înţelepciune a vieţii, care îţi îngădue să te strecori prin cele mai mari piedici din cale. Aceste puteri sufleteşti s'au vădit în tot cursul studiilor, începând cu şcoala primară din Topliţa, continuând cu studiile secundare dela liceul din Bistriţa şi Năsăud, apoi cu cele teologice din Sibiu, până la cele universitare din Budapesta.

După terminarea studiilor, nu numai chemarea lăuntrică l-a mânat spre preoţie, ci şi încredinţarea că, slujind cu vrednicie la altarul Domnului, va fi în măsură să slujească cu cel mai mare spor şi la altarul Neamului. Inainte de războiul de întregire, fruntaşii tinerilor ardeleni intelectuali, majoritatea dintre ei fiind feciori de preoţi, învăţători şi ţărani fruntaşi, găseau cel mai prielnic loc de activitate în preoţie, căci prin ea aceşti tineri îşi păstrau conştiinţa nepătată, libertatea de acţiune şi mai ales legătura necurmată cu poporul. Datorită în mare parte acestor preoţi intelectuali, ridicaţi din popor, ca să se coboare iarăşi în popor, s'a păstrat nestinsă flacăra conştiinţei naţionale în Ardeal până în ziua Invierii şi a Unirii. De acest adevăr a fost pătruns în toată fiinţa lui tânărul Ilie Cristea, când s'a hotărît să primească hirotonia, după ce slujeşte timp de un an chiar ca dascăl de şcoală primară în Orăştie.

Ucenicia în ale preoţiei şi-a făcut-o la Mitropolia din Sibiu, unde a dat dovadă de mult simţ practic pentru propăşirea gospodărească a Mitropoliei, precum şi de o neobosită activitate culturală prin graiu şi scris. Chiar de acum s'a văzut cât de înţelept se arăta tânărul teolog şi asesor consistorial în armonizarea fericită a grijilor Mariei cu ale Martei, spre folosul Bisericii şi al Neamului.

După ce a ajuns episcop al Caransebeşului, în Mai 1909, calea i-a fost deschisă pentru ridicarea celor mai înalte trepte în ierarhia bisericească naţională, cum rar i-a fost hărăzit cuiva de Pronie.

La 1 Ianuarie 1920, a fost investit ca Mitropolit Primat al României Mari, iar la 1 Noemvrie 1925, ca Patriarh al Românilor. Odată cu întregirea Patriei, urmează întregirea şi organizarea Bisericii pe temeiul statutului şagunian, precum şi înfiinţarea Patriarhatului, evenimente de mare importanţă dato-

rită în mare parte tot iscusinței și râvnei Patriarhului Miron. La 250 de ani dela tipărirea Bibliei lui Șerban Cantacuzino, avem o nouă traducere a Sf. Scripturi prin preoți învățați, aleși și pregătiți tot de același Patriarh înțelept și cărturar. Din timpul păstoriei lui, au luat un nou avânt cultural și mânăstirile, datorită înzestrării lor materiale prin aceeași purtare de grije prevăzătoare. Dincolo de hotare, la moartea Patriarhului Miron, Biserica ortodoxă română rămâne cu mare prestigiu nu numai între celelalte Biserici ortodoxe, ci chiar față de Bisericile apusene. Aceasta se datorește nu numai faptului că astăzi Românii sunt cel mai numeros popor ortodox, ci și personalității culturale plină de prestigiu, de tact și de duh, de blândețe creștină împăciuitoare.

In direcția națională, această minte luminată, cumpănită și calculată până în cele mai mici amănute ale planului ce trebuia realizat, se îngemâna cu cea mai simțitoare inimă, care vibra la cea mai mică suferință și cauză românească. Atât cât și-a desfășurat activitatea în Sibiu, pe orice regățean, primit cu brațele deschise în casa lui, el îl socotea ca o rândunică ce prevestea sosirea primăverii de renaștere și unire națională. Iar ca episcop la Caransebeș, timp de zece ani, P. S. Miron a fost pivotul, împrejurul căruia s'a desfășurat toată activitatea bisericească, culturală și economică pentru ridicarea bănățenilor, sub călăuzirea intelectualilor ridicați din popor.

Pe acești intelectuali, P. S. S. Miron îi caracterizează astfel în cuvântarea de instalare la Caransebeș: *„Ea,* adică această intelectualitate ieșită din popor, *trebue să fie ca ploaia, care se ridică din pământ până în înălțimile văzduhului, de unde se coboară iarăși pe pământ ca ploaie mănoasă ce-i dă viață și-l ajută să rodească mereu. Conducătorii ieșiți din popor trebue să fim ca ploaia, să ne străduim a revărsa asupra poporului toată roada muncii noastre neobosite pentru întărirea și înaintarea poporului românesc, să ne jertfim toate frământările minții și toate sbuciumările inimii“*. Când s'a sfârșit războiul de întregire cu nădejdiile și bucuriile, dar și cu suferințele lui, tot episcopul Miron Cristea a fost căpetenia adunării dela Alba-Iulia, dela 1 Decemvrie 1918, care a proclamat unirea necondiționată a Ardealului cu Țara mamă. Această hotărîre a fost depusă la picioarele marelui Rege Ferdinand I de o solie, în fruntea căreia strălucea de bucurie

tot episcopul Miron Cristea, căci visul, de dorul căruia îi răposase și moșii și părinții, devenise acum aevea. Așa că nu-i nicio mirare, că în vremile acestea mai de pe urmă, când M. S. Regele Carol II se străduește să consolideze și să culturalizeze opera Părintelui său, tot Patriarhul Miron i-a dat sprijinul cel mai hotărîtor.

De altfel, această colaborare a fost, din pricina necesității prezentului, numai reînvierea unei vechi tradiții a trecutului, când Mitropolitul Țării era cel dintâi sfetnic al Voevodului.

Acum, când moartea, la care fericitul Patriarh s'aștepta, curmă această activitatea multiplă și prea încordată pentru vârsta sa înaintată, noi toți, fiii Bisericii și ai Neamului, să-i aducem ca prinos lacrămi de recunoștință și să rugăm pe Dreptul Judecător, ca să-i dăruiască cununa dreptății cea neveștejită în împărățit cerească; lupta cea bună pentru înălțarea Bisericii și a Neamului a purtat-o cu hotărîre, credința cea adevărată a păzit-o cu vrednicie și călătoria vieții a dus-o la bun sfârșit fără șovăire.

Veșnică să-i fie pomenirea!

Pr. Prof. Dr. GH. I. GHIA

DINAMICA ADOLESCENŢEI ŞI ÎNDRUMAREA EI[1])

In vremurile noastre se confirmă paralelismul ce există între concepţiile de conducere politică a societăţii şi concepţiile educaţiei. Intre acestea două nu poate fi neînţelegere.

Dacă aceasta era adevărat în trecut, ca de ex., la Greci şi Romani sau în timpul Evului Mediu, când Biserica stăpânea totul, cu atât mai mult este adevărat astăzi, datorită unei solidarităţi organice între membrii societăţii, solidaritate care nu se mărgineşte numai la prezent, ci se întinde şi în trecut şi viitor; este cu atât mai adevărat astăzi când o concepţie politică, pentru a fi viabilă un timp mai îndelungat, nu caută să-şi asigure continuitatea numai printr'o persoană, ci printr'o generaţie.

Aceasta se constată mai ales în ţările, în care, datorită unor împrejurări grele — ameninţarea existenţii naţiei însăşi — Statul a intervenit direct în educaţia tineretului, pentru asigurarea unei unităţi de acţiune, printr'un singur fel de a gândi, de a simţi şi a voi.

Prin aceasta, se intensifică simţirea Naţiei şi se multiplică forţa Ei.

Acum nu mai este vorba, deci, de un simplu acord tacit între politică şi pedagogie, ca în trecut, ci de unul urmat după un plan sistematic, dirijat. Alături de economia dirijată — menită să asigure bunurile materiale necesare Naţiei — avem o pedagogie dirijată, pentru asigurarea bunurilor ei spirituale.

Şi acum se pune întrebarea în ce epocă a tinereţii se poate aplica mai cu multă eficacitate problema creerii unei unităţi spirituale a Naţiei?

Vârstele tinereţii sunt trei: copilăria, prima şi a doua adolescenţă şi adultul sau tinereţea propriu zisă.

Copilăria, însă, se găseşte în prima fază de contact cu lumea înconjurătoare, este o epocă de iniţiere şi înregistrare, de adap-

---

[1]) Conferinţă ţinută la Cercul Profesorilor Secundari, în ziua de 9 Martie 1939.

tare la mediu, cu un slab ecou activ în sufletul său. Pasivitatea ei se constată în conformismul cu mediul.

Este începutul structuralizării mai ales de natură fizico-intelectuală, adică a funcţiunilor statice ale unităţii psiho-fizice, în care individul trăeşte pentru a se conserva şi a fi apărat, este o perioadă individual pasivă.

Este nevoie în vieaţa corpului de o sguduire puternică, de o schimbare adâncă în procesele biologice, pentru ca, din atitudinea individual-pasivă, să intre într'una social-activă, şi această schimbare o aduce pubertatea.

S'a zis cu drept cuvânt că pubertatea este o a doua naştere. Dela ea începe individul să ia cunoştinţă de sine, de puterile sale, de scopul său, de rostul său, de locul pe care trebue să-l ocupe în societatea în care se află. Toată perioada ce urmează până la cea de adult este a adolescenţei. Prin puterea acesteia de renaştere, de transformare şi îndrumare, ea este chemată să fie cea mai favorabilă educaţiei dirijate de care vorbeam.

Aci se găseşte fermentul reorganizării individuale, bazată pe o structuralizare nu numai static-individuală, ci şi pe una dinamică, de natură emotiv-voluntară.

Nu intenţionez să pun în faţa cetitorului întreaga complexitate a vieţii adolescenţei, ci să studiez numai latura ei emotiv-voluntară şi numai la adolescent nu şi la adolescentă. Vreau, mai bine zis, să pun mai de grabă o problemă, pe care o cred de mare importanţă, fiind de actualitate, căreia să căutăm cu toţii să-i dăm şi o soluţie.

Graţie psihologiei moderne, în locul unei psihologii generale, referitoare la om în genere, avem o psihologie diferenţială a diferitelor vârste.

Psihologia adolescenţei este pregătită prin schimbările biologice ale pubertăţii. Prima transformare psihică de natură emotiv-voluntară este datorită acestor schimbări. Instinctul sexual dă prima alarmă către posesiune, către stăpânire, este, deci, primul semnal către acel caracter activ-dinamic, emotiv-voluntar. Cum se vede, pe baza instinctului sexual, trebue deschisă problema.

De altfel, problema instinctelor este azi la ordinea zilei. Atât în America, precum şi în Germania se fac numeroase studii pentru înţelegerea vieţii sufleteşti superioare prin luminile

primite dela aceste resorturi instinctuale care au fost multă vreme nebăgate în seamă. Dintr'o falsă interpretare a raporturilor om-animal şi, poate, crezând că-şi apără superioritatea sa prin această depărtare de instincte, omul a transformat problema om-animal într'una raţiune-instinct. Eroarea consta în faptul că, prin aceasta, se rupea legătura dintre om şi animal şi se pierdea din vedere adevărul că, departe de a fi lipsit de instincte, omul ascunde dedesubtul formelor sale de cea mai înaltă manifestare spirituală, vechile, nepotolitele şi, aş putea zice, absolut indispensabilele resorturi instinctuale.

Astfel, instinctul sexual, care îşi organizează în mod latent în perioada copilăriei, energia sa, fără a atrage atenţia nici a copilului, nici a mediului înconjurător, izbucneşte cu putere atunci când dispune de un organ matur.

Până acum, copilul, îngrijit de părinţi, şi în special, de mamă, trăind într'un complex din care face parte şi graţie căruia se bucură de toată siguranţa, fiind, cum am spus mai sus, într'un conformism total cu această grupare, gândeşte ceea ce i se toarnă în gând, simte şi doreşte ceea ce i se cere.

Nimic nu-l împinge să se separe de ea; din contră, trecând prin faza adorării de sine, mereu mângâiat şi înconjurat, nimic nu-i dă putinţa să se creadă deosebit de această grupare, trăeşte parte integrantă din grup. Chiar şi lumea înconjurătoare i se supune deadreptul, dorinţele sale de posedare fiind îndeplinite nu prin sine, ci prin alţii.

Nimic, deci, nu-i dă prilejul de a se considera ca cineva aparte, cu puteri proprii.

In momentul, însă, când instinctul sexual ajunge la deplina sa desvoltare, prin desăvârşirea sa organică, individual simte nevoia apropierii de o altă existenţă, simte impulsul spre posedare, spre stăpânire, şi, prin aceasta, trăeşte afectiv această tendinţă de apropiere, ca ceva pornind dela el spre altcineva de sex opus; ia cunoştinţă, cu alte cuvinte, de eul său ca centru de voinţă, de putere.

Este primul act prin care, din atitudinea intelectual-pasivă trece la una dinamică, emoţional-voluntară.

Dacă cineva ar vrea să facă obiecţiunea că şi mai înainte copilul a dorit să posedă, dacă nu fiinţe, obiecte, sau, dacă nu fiinţe străine, părinţi, fraţi sau surori, răspunsul desigur, nu

este greu de dat, fiindcă oricine poate înțelege diferența ce există între o situație și alta. Pentru obiecte, intervenția celor mari care i le procurau; pentru membrii familiei, consanguinitatea, constitue elemente departe de a putea naște sentimente emotive așa de intense și mai ales sentimentul propriei puteri.

Nu este de mirare, deci, că aceeași școală—psihanalitică— a pus la baza vieții, prin Freud, instinctul sexual, și prin Adler, instinctul puterii. Fiindcă instinctul sexual deslănțuie, dându-i ocazie de manifestare, instinctul puterii.

Dar am putea spune că întreaga gamă de impulsuri — latent pregătite în inconștientul copilului — colorând și completând structura adolescenței, țâșnește la suprafață, cu prilejul ocazionat de instinctul sexual, de ex.: impulsul social, de achiziție, combativ, de afirmare.

Răsturnarea cea mare de valori, produsă de pubertate, înlocuind pasivul cu activul, este originea tuturor transformărilor consecvente.

Să pornim, deci, mai departe, dela această premiză: instinctul sexual cere, vrea pe cineva.

Aceasta desprinde existența puberului din gruparea prepuberală a copilăriei, îi dă independența și îi dă coștiința puterii.

Ce se va întâmpla?

Dintre toate formațiunile structurale care vor contribui mai mult la influențarea celor ce vor urma, va fi în primul rând temperamentul.

Și acesta este înnăscut, de natură biologică, aș putea zice chiar hormonală — prin hormoni, înțelegându-se produsele glandelor cu secrețiune internă — pe de o parte, și vegetativă—prin legăturile cu sistemul nervos vegetativ, simpatic — pe de alta.

Intrucât glanda sexuală este și ea o glandă cu secrețiune internă, însă ultima în desvoltare, urmează că temparamentul este destul de format la deslănțuirea instinctului sexual și va putea influența activitatea acestuia, însă acesta, prin maturizarea glandei sexuale, va putea și el reacționa într'un fel mai mult sau mai puțin eficace.

Mărginindu-ne, cum am spus-o și într'o lucrare asupra temperamentelor, la cele patru clasice: flegmatic, sanguin, coleric și melancolic, să vedem cum se va desfășura vieața sufletească a

adolescentului sub acţiunea reciprocă a acestora: de o parte, impulsul spre posedarea şi stăpânirea a unei persoane de sex opus, de alta, temperamentul.

Mai înainte de a prezenta acest teatru de operaţie, trebue — pentru o mai bună înţelegere a luptei — să amintesc câteva din caracteristicele acestor patru temperamente.

După mine, temperamentul se caracterizează prin expresia sa formală, prin emotivate şi prin planul său de manifestare. Expresia formală poate fi privită prin trei aspecte: intensitate, viteză şi durată, împreună, dând un anumit ritm de vieaţă.

Astfel, flegmaticul neemotiv, desfăşoară vieaţa psiho-biologică cu intensitate, viteză şi durată mică. In paranteză, voiu aminti existenţa unui flegmatic dârz, de care, pentru simplificare, vom face abstracţie.

Sanguinul emotiv se exprimă cu intensitate şi viteză mare, însă cu durată mică de acţiune; colericul, cu emotivitate puternică, intensitate, viteză şi durată mare, şi melancolicul, tot atât de emotiv, cu intensitate şi durată mare, însă viteză mică.

Aceste temperamente, ziceam, se mai caracterizează şi prin direcţia către care îndreaptă desfăşurarea vieţii: fie spre exterior, fie spre inferior. Adică, flegmaticul, colericul şi sanguinul— mai ales aceste două din urmă — sunt exterioare, conduc omul mai mult spre planul vieţii sociale, se mai numesc şi extrovertite; pe când melancolicul îl îndrepta mai mult spre interior, este introvertit.

Tendinţa deslănţuită de instinctul sexual se va găsi, deci, secundată sau contrariată de pornirile temperamentale; prima urmărind desfăşurarea pe plan social, pentru posedare, stăpânire şi afirmare, ultimele, după cum temperamentul este mai energic sau mai slab, mai iute sau mai încet, mai mult sau mai puţin persistent în acţiunea sa, extrovertit sau introvertit, încurajând sau împiedecând această tendinţă.

Puneţi această situaţie — derivată din structura individului adolescent, prezentat numai sub aspect emotiv-voluntar, deci, dinamic — faţă în faţă cu structura mediului — familie, şcoală, societate în genere.

Lupta se va da fie între planul exterior — societatea — şi planul interior, vieaţa sufletească a adolescentului, fie numai pe planul interior — între forţele sufleteşti ale acestuia. Peripeţiile

ei vor înfăţişa toate laturile caracteristice adolescenţei, cu toate scăderile şi înălţările ei, şi vor sfârşi prin a realiza structuralizarea definitivă a vieţii adolescentului. Iată pentru ce am intitulat articolul meu „dinamica adolescenţei".

Dar pentru a înţelege şi mai bine lupta schiţată, găsesc necesar să citez legile acestei dinamici, raportându-mă la o broşură a profesorului german dr. H. Hoffmann: „Die individuelle Entwicklungskurve des Menschen" în care precizează câteva legi cantitative ce conduc evoluţia diferitelor funcţiuni ale vieţii şi pe care cred că le putem aplica foarte bine şi funcţiilor sufleteşti ale adolescenţei.

1. Curba vieţii, zice el, se poate considera ca formată din mai multe curbe de evoluţie a diferitelor funcţiuni. care, la individul normal, trebue să aibă o anumită formă, determinată cantitativ. Abaterile dela această formă şi dela acest raport determinat cantitativ aduc turburări în desvoltarea individuală. Ele turbură ritmul normal al acestor diferite curbe de desvoltare a funcţiunilor, în succesiunea lor temporală şi în corelaţia lor simultană.

2. Cursul evoluţiei fiecărei funcţiuni este determinat de puterea, energia, de care dispune funcţia, pe deoparte, şi de cea a funcţiior cu care stă în corelaţie, putând să se ajute sau să se împiedece reciproc.

3. In cazul unei puteri mici a unei funcţiuni, cele contrare fiind mai mari pot ţine pe loc desvoltarea ei; cele favorabile, însă pot grăbi de timpuriu evoluţia sa, consumând curând energia de care dispune. In mod normal, lăsată la propria ei forţă, funcţia ar fi putut avea o curbă normală de evoluţie, cu un curs uniform, menţinându-se la o înălţime potrivită şi coborînd mai de vreme ca normalul.

In caz de putere mare, evoluţia funcţiei începe timpuriu şi se deosebeşte printr'o mare intensitate şi lungă durată a acţiunii sale, influenţele negative i se pot impune numai dacă au o energie cu mult superioară.

Graţie acestor legi, ne explicăm de ex., de ce un copil cu o slabă dotare intelectuală, supus unui regim de stoarcere, silind funcţia aceasta să urmeze o curbă de evoluţie forţată faţă de cea normală ce ar fi trebuit să aibă conform puterii sale, se consumă repede şi la o vârstă timpurie, nu mai produce nimic.

Tot cu ajutorul acestor legi, putem înțelege, cum spuneam mai sus, raportul între forțele în luptă, în timpul adolescenței.

Să punem încă odată față în față energia impulsurilor de sociabilitate, posedare, stăpânire, combativitate, afirmare, deslănțuite de instinctul sexual alături de puterea, dispozițiunile temperamentale și forța societății familie, societății școală sau puterea societății în genere. Să facem cu gândul toate combinațiile posibile, pe baza legilor enunțate, și veți înțelege îndată complexitatea lor.

De sigur, uneori impulsurile de afirmare vor fi încurajate, alte ori reprimate, fie de tendințele temperamentului, fie de societate, fie de amândouă deodată.

Anumite atitudini câștigate în perioada copilăriei — după cum educația aceasta a fost mai caldă sau mai severă — se vor adăuga cu energia lor, întărind sau slăbind pe cele dintâi.

Nu ne putem ocupa în acest articol cu toate cazurile posibile, ci ne vom mărgini să semnalăm o anumită latură și anume conflictele ce inevitabil vor putea lua naștere fie între individ și societate, fie în interiorul invidului pur și simplu, căci în definitiv și conflictul dintre individ și societate, în ultima analiză, se reduce tot la un conflict interior.

De ex., un adolescent este melancolic, introvertit, cu tendința de a-și petrece vieața în interior, sau altul este coleric, extrovertit, cu tendința de a-și petrece vieața în exterior, dar este împiedecat dela aceasta de părinți sau profesor.

Orice obstacol pus tendinței de afirmare a adolescentului poate — cum se vede din cazurile citate — produce conflicte, fiindcă original, tendința de afirmare nu poate fi îndreptată decât spre planul exterior (posedarea, stăpânirea unei alte persoane de sex opus) și contra acestei tendințe se opune și tendința melancolicului introvertit și a societății.

Energia impulsurilor reprimate se refulează spre interior, producând un desechilibru între curbele de evoluție ale diferitelor funcții în desvoltare. Pentru restabilirea echilibrului, această energie se concentrează pe un plan propriu, *planul irealității,* asociindu-și și toată activitatea adolescentului, pe acest plan, și depărtându-l astfel, de planul realității.

Cum, însă, adolescentul aparține unei familii și unei școli,

foarte rare sunt cazurile când el poate trăi complet izolat de realitate.

Cazurile acestea, totuşi, există şi ele pot duce prin autismul lor, adică izolarea lor în interior, pe planul irealităţii, chiar la stări psihopatologice, fie de melancolie, fie de manie, de care nu ne putem ocupa aici.

Alţii, fără a cădea în stări psihopatologice propriu zise, vor organiza pe planul irealităţii o vieaţă ideală, fie ideologică, şi atunci citesc într'una şi mai ales filosofie; fie sentimentală, întrupată într'o femee sau un model de om; fie activ morală, într'o umanitate perfectă, realizabilă. Aceasta din urmă fiind însoţită de calificativul „realizabilă" îi coboară pe mulţi pe planul realităţii şi îi mână spre fel de fel de aventuri. Zilnic citim cazuri de acestea în ziare.

Cei mai mulţi, însă, trăind o vieaţă oscilând între vis şi realitate — realitatea familiară şi şcolară — vor avea faţă de acestea sau o atitudine agresivă, sau una din indeferenţă sau una de negativism, în orice caz una de neîncredere.

Siliţi, cum am spus, să trăiască vieaţa familiară şi şcolară, faţă de care are un sentiment de neîncredere, vor avea cele trei atitudini, după structura lor temperamentală. Insă, în fond, aceste atitudini sunt singurele lor mijloace de a se apăra de societatea pe care n'o doresc şi pe care, totuşi, sunt obligaţi s'o trăiască.

Ei vor apare pentru familie şi şcoală ca nişte copii recalcitranţi, numiţi chiar obraznici, nepăsători sau încăpăţânaţi.

Cei mai mulţi vor fi refractari învăţăturii luate din gura profesorilor sau a cărţilor care aparţin planului realităţii, deşi unii vor citi pe nerăsuflate orice carte străină de şcoală. Pentru şcoală şi familie vor fi consideraţi leneşi.

Mustrările şi pedepsele inevitabile ce urmează acestor calificări de obraznic, nepăsător, încăpăţânat sau leneş, vor mări prăpastia între un plan şi altul. Ba, ceea ce este şi mai trist, neîncrederea faţă de realitate se va transfera faţă de capacitatea lor de a se manifesta în acest plan al realităţii, şi aceasta, cu cât realitatea familiară — prin părinţi — şi cea şcolară — prin profesori — va apărea mai severă faţă de ei.

Se naşte atunci, în adolescent, ceea ce se numeşte *senti-*

mentul inferiorităţii; dar încă odată, întâi numai pentru situaţia sa în planul realităţii.

Cazul este mai grav când transferul neîncrederii cuprinde şi existenţa sa pe planul irealităţii, căci atunci avem din nou deaface cu stări psihopatologice.

Sentimentul inferiorităţii îi anihilează puterea de a se afirma. Convins anticipat de incapacitatea sa, la ascultare, la examen, va răspunde prost sau nu va răspunde nimic. Sunt cunoscute aceste cazuri de negativism, când oricâte întrebări ar pune profesorul, elevul nu mai răspunde nimic; parcă n'ar exista şi de fapt nici nu există, căci el s'a refugiat pe planul irealităţii, părând nepăsător sau chiar prost, atribuindu-i-se, uneori, lipsa unor aptitudini intelectuale.

Se înţelege foarte uşor ce desavantajii prezintă această situaţie pentru elev în vieaţa şcolară, dar şi în vieaţa lui în societatea în genere. Câte stângăcii, câte înfrângeri rezultate din această incapacitate de a se adapta realităţii, din cauza sentimentului inferiorităţii! Şi câte suferinţi, care nu vor avea alt efect decât să-i intensifice tăria acestui sentiment şi să-i anihileze orice posibilitate de succes în vieaţă.

Dar dacă ne închipuim că această stare se poate structuraliza, devenind dintr'una posibil trecătoare, una definitivă, pecetluind o atitudine permanentă?

Am spus la început că epoca adolescentului are un rost, adică de a face pe copil să ia cunoştinţă de el însuşi, de puterile sale, de scopul său, de rolul pe care trebue să-l ocupe în societate, adaptându-se acesteia şi am ajuns la o situaţie absolut contrară în cazurile citate.

Adolescenţa este o simplă formă tranzitorie şi stările semnalate la unii adolescenţi trebue înlăturate. Increderea în sine trebue recăpătată, iar planul irealităţii părăsit. Intoarcerea la plinul forţelor pe planul realităţii este absolut necesară. Rămânerea definitivă sau numai întârzierea în situaţia arătată este plină de grave consecinţe atât pentru individ cât şi pentru societate.

Dar în special pentru noi, Românii, problema aceasta este de o deosebită importanţă. Naţia noastră, datorită severelor condiţii de vieaţă în care a fost constrânsă să se desvolte, a fost pusă în situaţia de a aluneca spre aceste două abateri dela evo-

luția normală, spre refugierea în planul irealității și trăirea sentimentului inferiorității. Versul „Capul ce se pleacă sabia nu-l taie", „sărut mâna", înjurăturile sunt expresia acestui sentiment. Este și firesc, dacă trecem prin mintea noastră toate hoardele de barbari, toate popoarele cotropitoare, — Turci, Tătari, Unguri — cu caracterele lor aspre, sălbatice, de stăpânire. Am putea zice că și copilăria nației noastre a avut parte de o educație prea severă care își culege roadele până în zilele noastre. Cel care nu se poate încumenta să dea lupta pe față cu adversarul înjură, țăranul oprimat mult timp de boier s'a învățat cu „sărut-mâna", noi toți simțim tendința ce avem de a ne bârfi ori de câte ori vine ocazia, considerându-ne inferiori altora, dar admirând tot ce e străin.

Astăzi, chiar, după douăzeci de ani dela Unire — nu mai vorbesc la început — ne simțim stingheriți în propria noastră casă, câți nu vorbim limba străinului-maghiar, german sau chiar rus; ne ducem într'un restaurant, într'un magazin în Ardeal, Bucovina sau Basarabia și vorbim limba minoritarilor.

Tot datorită acestui sentiment al inferiorității, care ne face — cum spuneam mai sus — să ne sustragem realității, să ne refugiem în planul irealității, se explică dezertarea dela lupta pe terenul economic, dezertarea de pe terenul practic. Primele noastre afirmări au fost literare, artistice, științifice, nu politice și mai ales nu economice.

Astăzi, trăim dureros această stare în care ne găsim noi, stăpânii, față de minorități. Sentimentul național deșteptat cu atâta putere, ne-a făcut să luăm cunoștință de noi înșine și am început să facem pentru nația noastră, prin nouile orânduri, ceea ce spuneam că trebue să facem pentru fiecare individ.

Renașterea Națiunii Noastre, ajunsă la maturitate, nu se poate face decât prin aducerea pe planul realității a tineretului nostru, prin întărirea impulsului de afirmare, câștigând în primul rând încrederea în sine și, apoi, punându-se în slujba Nației. Aceasta trebue să fie crezul pedagogiei dirijate de astăzi.

Dar cum se poate realiza aceasta?

Mai întâiu, printr'o terapeutică fizică și, apoi, printr'una psihică.

Prin reîmprospătarea corpului, mai întâiu: igienă, băi reci și calde, mișcări repezi, sport, mâncare bună și odihnă bună.

Corpul obosit de muncă va găsi un întăritor într'o baie bună, într'o mâncare substanţială la timp, într'un somn odihnitor cu pat bun şi cameră spaţioasă. Această bună stare fizică dă posibilitatea unei funcţionări normale a tuturor organelor, stimulează activitatea fiziologică şi naşte o conştiinţă organică de mulţumire, conştiinţa organică a puterii sale de luptă, de rezistenţă, şi de victorie fizică.

O clasă luminată, colorată, înflorită, constitue, de asemenea, un mediu fizic încurajator. Şcolile-căzărmi trebue desfiinţate.

Alături de aceasta, trebue urmărită o terapeutică psihică. Căci, iarăşi, bazându-ne pe legile enunţate, funcţionarea aşa de fericită a funcţiunilor biologice nu este posibilă decât dacă este coroborată cu o tot atât de fericită activitate a funcţiunilor psihice. O durere mare de ordin sufletesc poate tăia pofta de mâncare a celui mai bine organizat şi dispus stomac.

Trebue înălturată neîncrederea în puterea de afirmare a adolescentului, în puterea sa de a deveni mai tare, mai bun.

Cum este posibilă mişcarea iniţială spre această reacţiune?

Creind, în primul rând, alături de aspectul fizic surâzător al şcoalei sau casei, o atmosferă sufletească tot atât de dispusă spre vieaţă, acţiune. Să înlăturăm, deci, aerul înnăcrit, morocănos, apăsător şi rece al unor poze profesorale.

Apoi, să ne aducem aminte că neîncrederea nu poate fi înlăturată decât prin încredere, încrederea acordată de profesor şi părinte.

„Autoritatea" acestora este şubredă cât timp se bazează pe „ştii tu cine sunt eu?"; ea devine o realitate numai atunci când e sprijinită pe încrederea *intuită,* nu strigată, nu impusă. Adolescentul este un setos de ideal în care îşi caută o formulă de vieaţă pe care nu o poate găsi în realitate. Dacă în această formulă se poate strecura unul din noi, devenind idealul lui, am ridicat puntea de legătură între irealitate şi real, căci atunci trăim, ideal, în visul său, şi aevea, în realitate. Atunci, deşi aparţinem realităţii, nimic nu ne mai este ascuns, între sufletul adolescentului şi noi sunt legături strânse, fiindcă suntem cuprinşi în idealul său, nimic numai poate fi secret. Superioritatea noastră nu copleşeşe, îndepărtând, ca în cazul sentimentului inferiorităţii, ci fiind idealul său, apropie. Atunci, alunecând, pe această

comunitate sufletească, adolescentul se coboară în realitate căreia aparţinem noi, despărţindu-se de irealitate. Atunci, încearcă să realizeze ceva, în realitate, condus de noi; constată că poate, câştiga încredere în el, se afirmă, luptă, devine sociabil, devine un element muncitor şi folositor societăţii, înlăturând sentimentul inferiorităţii.

Trebue să recunoaştem, însă, fără inconjur, că, pentru ca profesorul să săvârşească această acţiune profilactică şi terapeutică, absolut necesară tineretului nostru, trebue să se bucure nu numai individual, ci şi ca breaslă, de încrederea societăţii şi mai ales a conducătorilor cărora le incumbă obligaţia de a se ocupa de această pedagogie dirijată.

Dacă profesorimea este dispreţuită — ea fiind obiectul de distracţie a familiilor — în care copiii prezintă unele mici defecte ale profesorilor ca subiecte de râs; sau dacă profesorimea este lăsată pe o scară inferioară faţă de celelalte profesiuni recunoscute de Stat, atunci nu-şi mai poate îndeplini misiunea de care vorbesc.

Statul şi Naţiunea vor fi aşa cum tineretul va fi, trecut prin mâna profesorului. Această convingere trebue să oblige Statul şi societatea în genere să-i dea tot respectul cuvenit şi să-i acorde tot prestigiul pe care-l merită.

Numai în felul acesta, opera sa va fi încununată de succes.

Numai în felul acesta, nu vom mai vedea în rândurile elevilor noştri, copii timizi, uneori bâlbâiţi de teamă, lipsiţi de energie, lipsiţi de încredere în ei, în puterea lor de realizare, în puterea lor de afirmare, ci oameni hotărîţi, însufleţiţi de un ideal realizabil, dornici de a lupta şi a birui în orice situaţie ar fi puşi.

Acolo, unde azi avem sălcii plângătoare, se vor înălţa brazi falnici; acolo, unde astăzi auzim cântecul duios al elegiei, vom ridica accentul sigur al odei eroice.

Numai eliminând îndoiala, înlăturând şovăirea, înveselind şi îmbucurând Naţiunea, ea va rămâne neclintită pe locul pe care Dumnezeu a sortit-o să trăiască şi să fie veşnic triumfătoare.

M. MOLDOVAN

POEŢII RASEI NOASTRE

Titlul articolului de faţă ar putea să surprindă de sigur pe mulţi dintre cititorii noştri nepreveniţi sau, mai precis, ar fi putut surprinde într'un grad mai viu, numai acum vreo câţiva ani, pe o seamă de intelectuali, ce l-ar fi respins fără îndoială.. Noile mişcări, care au cuprins în valurile lor o Europă în necurmată şi aspră sbatere, au îndemnat însă o ideologie ce vine totdeauna să lămurească vălmăşagul faptelor, să readucă la suprafaţă un termen pe care spiritualismul romantic al veacului al XIX-lea îl cufundase în adâncul mâlului biologic ce zace în noi. Cum mentalitatea acestei vremi își prelungeşte încă în mod firesc ecourile, conceptul de rasă trezeşte încă opoziţii dintre care, unele par de altfel cu totul îndreptăţite.

Rasa este într'adevăr o noţiune pe care ne-am obișnuit s'o aplicăm, mai ales vieţii animale, planului pur biologic deci, din cadrul umanităţii, urmând a fi eliminată. „Un animal de rasă", constitue o expresie des folosită pentru cine vrea să desemneze un exemplar care izbuteşte să reprezinte cu limpezime şi cu o oarecare ostentaţie, caracterele tipice ale speţei sale. „Un om de rasă", se spune însă mai puţin şi dacă se foloseşte totuşi calificarea, ea priveşte numai făptura biologică a insului despre care e vorba, ci nu calitatea lui umană. A vorbi deci despre poeţi ai unei rase, ar putea părea pentru cei care gândesc în acest mod o gravă nepotrivire de termeni.

Conceptul de rasă se foloseşte însă tot mai mult în ultimii ani şi în legătură cu valorile culturii, pentru motivul că el e privit astăzi dintr'o altă perspectivă decât cea pur biologică. O concepţie mai realistă caracterizează pe omul veacului nostru, care nu se mai sfieşte să afirme adevăruri ce-i apar ştiinţific evidente. In această lumină, rasa nu se mai iveşte ca un coşmar menit să-i amintească omului descendenţa sa animalică, ci ca o parte inte-

grantă a firii lui, ca un mediu natural în care spiritul sălășluește și se desvoltă. Rasa devine tot mai mult o categorie explicativă a vieții spirituale, o condiție peste care nu se mai poate trece și care alcătuește pentru unii un fel de fundament exclusiv al valorilor spirituale. Rasa ia astăzi locul factorilor economici pe care marxismul veacului trecut îi socotise ca singurii creatori de vieață culturală. O astfel de concepție nu poate fi integral adoptată. Ea conține, însă, fără îndoială, partea ei de adevăr, întru cât introduce rasa printre elementele creatoare ale valorilor culturale. Pe această linie, rasa dobândește însă un cuprins mai bogat decât cel biologic de până acum. Ea închide în marginile ei și acele însușiri spirituale ce clocotesc în adâncurile nelimpezite ale neamurilor, alcătuind cu substratul lor biologic o unitate sintetică și organică. In acest sens, care împacă sub arcada aceluiași cuvânt biologicul cu spiritualul, trupul cu sufletul, folosim și noi aci noțiunea de rasă. Expresia ni se pare de altfel mai sugestivă, mai energică, mai răscolitoare de-afunduri decât unele palide sinonime. Termenul de rasă cuprinzându-le pe toate, le stimulează prin vigoare, le înviorează, le crește adânc și bogat conținutul.

Tâlcuitorii raselor, cei care le surprind sbuciumul instinctiv, tâlmăcitorii necunoscutului ce zace în adâncuri și profeții în același timp ai viitorului, sunt de sigur, reprezentanții artei, științei și politicii. Cu urechea atent plecată la clocotul lăuntric, ei desprind notele ce țipă mai ascuțit și le așează în cadrul acelei armonii ce se numește cultura umanității. Fiecare din reprezentanții de mai sus ai spiritului își dă contribuția lui valoroasă. Poeții au apărut însă totdeauna ca fiind mai aproape de rădăcinile rasei, mai greu legați de izvorul ei tulbure, mai înfrățiți cu sbaterile humei din care au purces. Arta exprimată de altfel cântecul profund al afectivității, al sentimentului care pare a fi substratul de totdeauna al faptelor și creațiilor omenești. Ea pătrunde doar prin însăși firea ei, spre rădăcinile rasei pe care vrând nevrând, cu sau fără conștiință, le înfățișează.

E timpul să ridicăm acum întrebarea prin care intrăm în miezul însuși al acestui articol. Care sunt poeții care exprimă cu mai multă claritate adâncurile rasei noastre, care sunt tâlcuitorii cei mai sinceri ai visului românesc, ai concepției noastre de vieață în opera cărora, — ca într'o apă limpede de munte — să

citim povestea veacurilor ce s'au scurs şi să întrezărim albia drumului de mâine? Grea, nespus de grea ni s'a părut totdeauna o astfel de întrebare, deşi nu odată i s'a răspuns la noi cu acea uşurinţă şi superficială ştiinţă pe care, fără îndoială nu ne-o mai putem îngădui astăzi. Poeţii rasei noastre? Dar ne cunoaştem noi caracterele rasei, cel puţin acele câteva trăsături fundamentale ce nu s'au pierdut nici când în cursul istoriei şi din care se încheagă fiinţa noastră sufletească de totdeauna? Dacă am cunoaşte psihologia rasei noastre, ne-ar fi de sigur nespus de uşor să descoperim pe poeţii care o exprimă. Dar iată, nu de mult, într'un articol publicat anul trecut în „Revista de Filosofie", d-l prof. C. Rădulescu-Motru constată că o cercetare temeinică a sufletului naţional nu s'a făcut încă, deşi psihologia popoarelor datează dela jumătatea veacului trecut. Pentru popoarele tinere care nu şi-au cristalizat fiinţa în instituţiuni specifice, se ridică chiar mai greutăţi de cunoaştere. Stăm oare altfel cu sociologia popoarelor? Nu abserva oare d-l prof. Gusti într'o comunicare la congresul internaţional de sociologie dela Bruxelles că în timp ce sociologia primitivilor ne este destul de bine cunoscută, nu acelaşi lucru se poate spune despre sociologia popoarelor europene şi a societăţilor rurale din cuprinsul lor? Un reazim statornic, un punct de plecare, verificat ştiinţific nu ne oferă, dar nici cercetarea psihologică, nici cea sociologică a neamului. Cum vom putea vorbi atunci pe baze într'adevăr solide de poeţi ai rasei noastre, când noi nu cunoaştem temeinic structura?

Ni se va răspunde însă că termenii trebue întorşi şi că nu dela rasă spre poieţi urmează să mergem, ci dela poeţi spre rasă. După cum singur spuneam mai sus, poeţii oglindesc mai bine decât ceilalţi creatori spiritul rasei. Ei vor reprezenta prin urmare cu toţii caracterele rasei noastre. O greutate se iveşte însă aci. Istoria literaturii noastre deşi nu poate urca prea mult pe apa întoarsă a timpului, ne îmbie totuşi o galerie bogată de figuri, care, începând cu mitropolitul Dosoftei, cel care a făurit glas nou, vechii psaltiri, trecând prin furtunosul veac al XIX-lea dela Văcăreşti şi Cârlova şi până la Eminescu, dar şi Macedonski, şi sfârşind cu poeţii contemporani dela Arghezi şi Blaga, până la Nichifor Crainic, Ion Pillat şi V. Voiculescu, ne înfăţişează o seamă de spirite atât de deosebite, tâlmăcind visul românesc în

chipuri atât de neaşteptate încât — în cele d.n urmă — nu poţi înfiripa o imagină unică şi valabilă pentru întreaga fire a neamului. Gândiţi-vă numai la opoziţiile ce frământă opera unui singur poet chiar, comparaţi cele două chipuri ale lui Cârlova, cel elegiac şi înăbuşit într'un pesimism atât de stăpânitor, ca cel care plânge în „Ruinurile Târgoviştei", alături de chipul avântat şi de o robustă credinţă din „Marşul Oştirii Române", evocaţi chiar pe Eminescu, a cărui poezie pendulează între desnădejdea universală şi afirmarea dârză a naţionalismului intransigent, coborîţi apoi până la un poet minor ca Iosif, care reeditează parcă peste un veac sbuciumul lui Cârlova, instruind pe de o parte gingaşă cântece de leagăn, iar de pe alta, suflând din trâmbiţă în „La Arme", şi veţi vedea cât de complexă şi personală e firea poeţilor şi prin urmare, cât de greu e să descoperi într'adevăr pe acei care reprezintă cu mai multă claritate rasa acestui neam.

Consideraţiile de până aci ar putea duce la îndoieli menite a naufragia buna noastră intenţie, făcând cu neputinţă tratarea unui subiect ca cel anunţat, dacă n'ar exista totuşi drumuri care să ne mântuie de hăţişul controverselor cel puţin într'o măsură. Ni se pare, într'adevăr, a fi găsit soluţia problemei pe o îndoită cale: una subiectivă şi alta obiectivă. Cel dintâiu drum ar fi confruntarea noastră chiar cu valorile poeziei româneşti, pătrunderea intuitivă, spontană, imediată în tezaurul nostru poetic, urmărindu-ne bătaia propriei noastre inimi, descoperind singuri poemele care ne vorbesc mai îndelung şi mai răscolitor româneşte, confundându-se cu fiinţa poetului care va reuşi să coboare în tainiţele rasei ce ne leagă de el. E o cale subiectivă aceasta, fără îndoială, ea ne va înşela uneori, dar niciodată deplin, fiindcă şi în noi şi în poet — aceeaşi rasă vorbeşte de demult, înfrăţindu-ne peste deosebirile individuale şi sociale, strâns şi organic. Pentru înşelările care s'ar putea totuşi ivi, cel de al doilea drum ne va smulge îndoelii, fiindcă este unul mai obiectiv, mai uşor controlabil. E vorba numai de a socoti ca poeţi ai rasei noastre pe acele figuri a căror operă desprinzându-se din sufletul lor individual s'a contopit cu fiinţa neamului, a fost însuşită de acesta, a devenit naţională sau populară printr'un act de adopţiune colectivă. Prin faptul că atâţi cititori de poezie, provenind din clase sociale diferite, de vârste

deosebite, din vremuri diferite mai ales, s'au recunoscut în versurile aceluiaşi poet, au trăit cu o rară emoţie sbuciumul tâlcuitorului de vis în timp ce cu alte prilejuri au apreciat distant şi pretenţios arta altuia, au şi descoperit prin aceasta numai pe adevăraţii poeţi ai rasei noastre. Circulaţia operei poetice rămâne dar pentru noi piatra de încercare a caracterului naţional al poetului. Cum aceasta se poate statornici pe căi obiective, descoperirea poeţilor rasei noastre se dovedeşte a fi cu putinţă cel puţin într'o măsură apreciabilă până la acea năzuită verificare în care desvoltarea de astăzi a ştiinţei româneşti ne dă dreptul să credem.

Primul poet al rasei noastre, — dacă e să aplicăm criteriul circulaţiei operei — nu poate fi decât... rasa însăşi, poporul creator prin înşii înzestraţi, acea vastă comunitate naţională care are puterea să-şi asimileze operele individuale, transformându-le structura personală într'una generală şi abstractă, tipică însă pentru rasa ei. Adevăraţii poeţi ai rasei vor rămâne totdeauna în sensul cel mai exact al cuvântului, numai poeţii populari. Ceilalţi în diferite grade, pe diferite trepte, vor străbate în mod firesc — drumuri de îndepărtare dela spiritul autentic al rasei. Opera culturii pare a conduce acest proces, tinzând la uniformizarea poeţilor şi a poeziei, la crearea unei atmosfere general umane, care are, fără îndoială, meritele ei, dar şi evidente scăderi. Ea anemiază poezia însăşi, îi evaporă conţinutul consistent, o transformă în licoare artificială, o înalţă în ţinuturile îngheţate ale ermetismului estetic. Apucând-o pe acest drum, poezia piere de fapt, din lipsă de sevă a rasei ca o plantă purtată pe alte meleaguri decât ale ei proprii. Iată de ce a vorbi despre poeţii rasei, înseamnă a vorbi despre poezie însăşi şi despre misiunea ei de totdeauna.

AL. DIMA

CRITICISMUL LUI FRIEDRICH-ALBERT LANGE

Filosofia germană din a doua jumătate a secolului al XIX-lea se caracterizează printr'o polemică foarte vie şi pasionată în jurul materialismului [1]. Şi fiindcă materialismul se prezenta ca rezultatul firesc al adevărurilor ştiinţifice recent descoperite, lupta se da pe terenul ştiinţelor pozitive. Filosofia trebuia să-şi fixeze atitudinea faţă de noile legi formulate de fizică, fiziologie şi biologie, legi care ameninţau construcţiile metafizice de până atunci. Astfel, vom vedea reapărând principalele concepţii filosofice în forme noi, care încearcă să cuprindă în sfera lor şi noile principii ale ştiinţelor exacte.

Dacă prin scrierile unui Lotze, Fechner şi Hartmann, renaşte vechiul spiritualism dogmatic, clădit de astă dată pe rezultatele ştiinţelor pozitive, *Istoria materialismului* a lui Fr. A. Lange, scoate din cercetarea aceloraşi rezultate concluzii în favoarea punctului de vedere kantian. Dogmatismului, fie materialist, fie spiritualist, Lange îi opune argumentul epistemologic al subiectivităţii cunoaşterii. Influenţa lui Lange în renaşterea kantismului a fost covârşitoare. E destul să spunem că *Istoria materialismului*, a fost cartea de căpătâiu a multor generaţii de după 1870.

Incă dintr'o scrisoare din 1851, găsim punctul de vedere pe care Lange şi-l va însuşi în cercetările sale. El susţine că toate ideile pe care omul şi le face despre existenţă sunt determinate de legile spiritului omenesc şi că, dincolo de această constatare, cunoaşterea nu mai poate face niciun pas.

---

[1] Am arătat semnificaţia acestei dispute şi substratul ei social în volumul III din *Istoria filosofiei moderne*, la capitolul: *Eduard von Hartmann, Reacţiunea antimaterialistă în filosofia germană din a doua jumătate a veacului al XIX-lea.*

Aceasta este perspectiva din care el va privi şi materialismul. Materialismul face greşeala, ca spiritualismul, de altfel, că depăşeşte limitele absolute ale cunoaşterii omeneşti, limite, care au fost fixate de Kant. Lumea simţurilor este un produs al organizaţiei noastre. Simţurile ne dau numai imagina unui obiect necunoscut şi care va rămâne pentru totdeauna necunoscut, fiindcă reprezentarea ce o avem este produsul a doi factori. Oricine va recunoaşte, cel puţin, că sunetele, culorile, etc., nu sunt proprietăţi ale lucrului în sine, ci forme de excitaţie proprii organelor simţurilor. Lange găseşte cea mai evidentă confirmare a kantismului în fiziologie: „Fiziologia organelor simţurilor este kantismul desvoltat sau îndreptat..." [2]).

De asemenea el observă că oridecâteori cercetătorii naturii au trecut în domeniul filosofiei, ei s'au lovit de problemele teoriei cunoaşterii.

Pentru o înţelegere raţională a lumii, fizicienii au recurs la mecanica atomilor. Dar atomul nu este ceva real, dat simţurilor, ci este numai o reprezentare a noastră necesară pentru a obţine o înlănţuire cauzală a fenomenelor. Pretenţia hipotezei atomiste de a ne revela esenţa lucrului în sine, este, de aceea, o iluzie. O mare dificultate îi stă în cale: nu poate explica raportul dintre vibraţiile atomice şi senzaţie şi în general, fenomenele de conştiinţă. Faptele de conştiinţă sunt situate complet în afara circuitului cauzal fizic. Cu toate că dependenţa faptelor sufleteşti de fenomene materiale a fost demonstrată, totuşi legătura dintre ele rămâne un mister. Starea subiectivă nu constitue un inel în lanţul cauzal cerut de legea conservării forţei. Ea este observarea unuia din aceste fenomene, dintr'un alt punct de vedere. Lange crede că se poate progresa în ceea ce priveşte precizarea paralelismului dintre fenomenele fizice şi cele sufleteşti. Dar niciodată nu ne vom putea explica modul cum procesul extern al naturii este în acelaşi timp şi un proces intern pentru subiectul care gândeşte, deoarece chestiunea aceasta trece dincolo de limitele cunoaşterii. In fară de aceasta, concepţiile despre materie şi forţe sunt pline de dificultăţi şi contradicţie. Materia nu este, în fond, decât „punctul de repaos

---

[2]) H. Höffding, *Histoire de la philosophie moderne*, tr. par P. Bordier, Paris 1906, t. II, p. 567.

dorit de gândirea noastră [1]), o ficţiune a spiritului impusă de organizaţia noastră. De aceea, materialismul nu mai este posibil după Kant. In poziţia lui, faţă de materialism, Lange are un precursor în Schopenhauer.

Materialismul are, pentru Lange, capul lui Ianus [2]). Dacă, în metafizică, materialismul nu are nicio valoare, fiindcă metafizica nici nu este posibilă ca ştiinţă demonstrativă, în schimb, în ştiinţă el este victorios. Materialismul este *„o excelentă formulă de studiu al naturii* [3]*)*. Aplicarea riguroasă a principiului cauzalităţii şi desvoltarea sistematică a concepţiei mecanice a universului trebue să ne conducă în acest domeniu. Nu vom admite nicio intervenţie a forţelor suprasensibile, deoarece acestea rup lanţul cauzal, distrugând ştiinţa. Meritul mare al materialismului constă tocmai în această exigenţă de a cerceta cauzele materiale ale tuturor fenomenelor.

Lange a fost mai mult un spirit critic decât unul constructiv. De aceea, pe când în critica materialismului dă dovadă de o măestrie deosebită în urmărirea consecinţelor celor mai îndepărtate ale fiecărei idei, el este foarte sgârcit în amănunte atunci când e vorba să precizeze propria lui poziţie în epistemologie. Lange crede că I. Kant, a înţeles „lucrul în sine", ca un *„concept limitativ"*, evitând astfel obiecţia obişnuită ce i se face că şi-a îngăduit nejustificat o aplicaţie transcendentă a cauzalităţii. Inarmaţi cu ideea cauzalităţii, noi străbatem întreg domeniul experienţii şi lovindu-ne de limitele acestui domeniu, presupunem că dincolo de ele există un ţinut inaccesibil cunoştinţii noastre. In privinţa determinării raportului dintre lumea fenomenală şi lucrul în sine, Lange ezită. Fixitatea, siguranţa şi regularitatea reprezentărilor noastre fac probabilă existenţa unei legături între cele două lumi. E posibil chiar ca ele să fie identice. Identitatea aceasta este însă puţin probabilă, deoarece ea presupune realitatea timpului şi a spaţiului. Dar asupra timpului şi spaţiului există o infinitate de concepţii şi atunci extinderea concepţiei noastre asupra lumnii, numenale este neîndreptăţită.

---

[1]) Friedrich-Albert Lange, ***Geschichte des Materialismus und Kritik seiner Bedeutung in der Gegenwart***, Berlin, 1920, p. 286.

[2]) Fr.-A. Lange, *op. cit.*, p. 108.

[2]) Fr.-A. Lange, *op. cit.*, p. 42.

[3]) W. Bölsche, *Einleitung* la Fr.-A. Lange, *op. cit.*, p. 11.

Lange adaugă — şi aici el depăşeşte poziţia kantiană — că opoziţia dintre fenomen şi lucrul în sine este şi ea, tot un efect al organizaţiei noastre. Nu trebue să uităm că şi organele simţurilor, nervii, creerul, etc., sunt simple reprezentări. De aceea nu vom putea şti niciodată care este valoarea acestei opoziţii; ea constitue limita absolută a cunoaşterii, pe care o poate trece numai poezia.

După ce, pe baza teoriei cunoaşterii, orice cale către metafizică fusese închisă, Lange — ca şi Kant — reface idealismul din motive etice. Omul nu se poate mulţumi cu lumea, moartă şi străină de spiritul lui, a atomilor. Universul conceput după indicaţiile ştiinţelor naturii nu-l poate entusiasma. Există în profunzimea sufletului lui *un instinct poetic şi creator*, care îl împinge mereu se depăşească lumea fenomenelor. Filosofia, arta şi religia, sunt creaţiunile acestui spirit poetic, legat de esenţa cea mai intimă a omului. Sintetizarea cunoştinţelor în ştiinţă este opera acestui factor. In ştiinţă, însă imboldul creator este aservit materiei, pe care o unifică conform cu reprezentările întregului gen omenesc. In domeniul speculaţiei, fiecare individ poetizează lumea în felul său. Fiind eliberat de sub tutela experienţei, imboldul creaţiei poetice lucrează aici în deplină libertate; dar, în acelaşi timp, produsele acestei creaţii nu mai au valoare pentru întreg genul uman, decât dacă sunt oarecum tipice şi dacă autorul lor posedă o forţă intelectuală capabilă de dominaţie. Dela sinteza ştiinţifică, pe baza experienţei, şi până la poezie, unde spiritul creator al omului îşi găseşte cea mai desăvârşită desfăşurare, idealul este pretutindeni acelaşi; *crearea unităţii, a armoniei, a formei perfecte.* Cu cât însă sinteza aceasta are mai multă libertate de acţiune, cu atât concepţia universului devine mai estetică şi în acelaşi timp — dat fiind valoarea educativă a frumosului — mai etică.

Materialismul face şi el poezie de concepte, atunci când construeşte universul din atomi; dar, această creaţie este cu totul naivă şi inferioară, fiind dominată de lumea simţurilor. Apoi materialismul teoretic favorizează desvoltarea materialismului moral, conform legii psihologice că, în aplicarea unui principiu, punctul de plecare dobândeşte oarecare preponderentă deoarece este repetat mai ades şi pătrunde mai adânc în suflet. De aceea, pe terenul idealismului, materialismul nu

are nicio valoare ca sistem speculativ. Aici trebue să ne obişnuim *să preţuim valoarea ideilor, după principii morale şi estetice.*

Lumea ideală, completare necesară a lumii sensibile, deşi nu are nicio valoare pentru cunoaşterea realităţii, totuşi nu este complet străină de esenţa lucrului în sine. Ideile sunt şi ele produse ale organizaţiei omeneşti, fenomene, efecte ale aceleaşi naturi care dă naştere percepţiilor sensibile şi judecăţilor. Ele nu apar în spiritul nostru în mod arbitrar, ci sunt produsele unor procese sufleteşti în care şi senzaţiile joacă un rol. De aceea trebue să privim lumea ideilor ca „o reprezentare figurativă a adevărului complet" [7]).

In morală, Lange are aceeaşi atitudine negativă faţă de orice element din lumea simţurilor. Chestiunea originii legii morale ne împinge dincolo de limitele experienţii, în acea lume ideală, creată de năzuinţa omului către unitate, armonie şi perfecţiune. „Acelaşi principiu care domneşte în mod absolut în domeniul frumosului, în artă şi poezie, apare, în domeniul acţiunii, ca adevărata normă etică, stând la baza tuturor celorlalte principii morale, şi, în domeniul cunoaşterii, ca factorul determinant şi plăsmuitor al concepţiei noastre despre lume" [8]). Ideea întregului căruia îi aparţinem ar putea constitui fundamentul a priori al moralei, nu trebue să uităm însă valoarea relativă a ideilor faţă de pornirile spontane ale simpatiei naturale.

In religie, Lange doreşte o curăţire a sâmburelui idealist de învelişul artificial al formelor. Ideile religioase sunt nemuritoare nu în forma lor literală, ci ca valori ideale. Credinţa literală, moartă, lipsită de sens, va dispare odată cu constrângerea. Esenţa religiei nu constă în anumite teorii asupra lui Dumnezeu, a sufletului şi a universului, ci în ridicarea sufletului deasupra realităţii. Elanul credinţei pure a fost imortalizat în poezia filosofică a lui Schiller şi în paginile inspirate ale lui Fichte şi Schleiermacher.

Toate sforţările lui Lange tind către crearea unei *„lumi a valorilor"*, care, descătuşând pe om din cercul îngust al lumii simţurilor, să-i deschidă calea către idealismul moral. Vom ad-

---

7) Fr.-A. Lange, *op. cit.*, p. 411.
8) Fr.-A. Lange, *op. cit.*, p. 403.

mira totdeauna cinstea şi sinceritatea acestei încercări, care se fereşte de acele „sofisme mari cât pumnul şi subtilităţi fine ca firul de păr" [9]), pe care Lange le-a imputat adesea sistemelor idealiste. O singură greşeală gravă de raţionament a făcut autorul **Istoriei materialismului**, atunci când şi-a întemeiat poziţia epistemologică pe concluziile ştiinţelor naturii. Raţionamentul este acesta: dacă fenomenalismul este adevărat, atunci atomismul este o simplă hipoteză, iar noţiunea de materie plină de contradicţii; ori, cercetarea ştiinţelor confirmă concluzia de mai sus; ori fenomenalismul este îndreptăţit. Inlănţuirea aceasta de idei este falşă, pentru că, *în modus ponens, nu se poate conchide dela adevărul concluziei la adevărul condiţiei.* O aceeaşi consecinţă poate fi efectul unor principii diferite. In cazul de mai sus, caracterul hipotetic al atomismului şi în general, toate lacunele ştiinţelor pot fi explicate prin imperfecţia simţurilor noastre — corigibilă prin perfecţionarea aparatelor — şi, în general, prin stadiul înapoiat al ştiinţei — susceptibil de progres. Astfel, atomul hipotetic de pe timpul lui Lange a devenit astăzi ceva real. „...existenţa lui nu mai provoacă pentru fizician, mai multă îndoială, decât succesiunea zilei şi a nopţii pentru fiecare dintre noi" [10]).

Celelalte obiecţii principale au fost formulate de Höffding [11]). Când Lange, aplicând fenomenalismul dincolo de orice limită, afirmă că şi opoziţia dintre fenomen şi numen este un produs al organizaţiei noastre, el distruge hotarul dintre subiect şi obiect şi riscă să fie învinuit de acel „iluzionism absolut", denunţat de Hartmann. Lumea fenomenală rămâne fără niciun suport şi în cele din urmă trebue să admiţi o creaţie din nimic. In ce priveşte lumea ideală, ne întrebăm care poate fi valoarea practică a unei idei a cărei legătură cu adevărul este aşa de vagă. Astfel, Lange este tentat uneori să atribuie ideilor şi o importanţă teoretică. El devine atunci platonician, după ce însă îşi interzisese dela început această posibilitate prin susţinerea criticismului.

---

[9]) Fr.-A. Lange, *Histoire du materialisme et critique de son importance à notre époque*, tr. par B. Pommerol, t. II, Paris, 1911, p. 5.

[10]) J. Thibaud, *Vie et transmutations des atomes*, Paris 1938, p. 7.

[11]) *Op. cit.*, t. II, p. 572—3.

Dacă Lange nu a reuşit să găsească un fundament raţional mulţumitor pentru idealismul său, în schimb el a trăit intens aceste valori spirituale. De aceea idealismul lui trebue privit mai puţin ca un sistem filosofic rigid şi mai mult ca o tendinţă sufletească spre tot ceea ce este frumos şi nobil, tendinţă care l-a însufleţit de-a-lungul întregii sale vieţi.

PETRE BOTEZATU

PREOŢII DELA BISERICA SFÂNTUL NICOLAE DIN BRAŞOV CA PRECURSORI AI LUI CORESI ŞI CTITORI AI LIMBII NOASTRE LITERARE

Reforma religioasă a provocat o transformare esenţială în preocupările culturale ale Ardealului. Această reformă trebuia neapărat să-şi exercite înrâurirea şi asupra românilor de peste Munţi — populaţia cea mai numeroasă a ţării — şi, concomitent, mulţumită activităţii diaconului Coresi şi a colaboratorilor săi, Braşovul — în care s'a desfăşurat această activitate — să devină, în cea de a doua jumătate a secolului al XVI, locul de frunte al acelei mişcări de renaştere literară, atât de importantă în evoluţia culturii noastre. Acestei mişcări i se datoreşte, în domeniul vieţii religioase şi didactice, naţionalizarea cultului nostru divin şi introducerea limbii române în şcoală, iar în domeniul vieţii literare: fixarea unei limbi selecţionate şi unitare, ca mijloc de exprimare a gândului scris şi prin ea, creiarea şi consolidarea unei literaturi culte, care şi-a urmat de atunci cu stăruinţă drumul spre marile sale destine naţionale.

Şerban tipograful, fiul diaconului Coresi, numea [1]) Braşovul, în 1588, într'un moment de profund avânt şi sinceră admiraţie: „minunata cetate a Braşovului". Şi cu drept cuvânt, ceea ce se petrecea în această epocă la Braşov, era — în comparaţie cu trecutul şi cu alte regiuni mai puţin avantajate — un fenomen extraordinar, care-şi răsfrângea lumina regeneratoare, nu numai asupra Braşovului, ci asupra tuturor regiunilor româneşti, în care a putut străbate cartea tipărită.

Dar cu toată amploarea fenomenului şi cu toate corelaţiile sale cu trecutul, de care se lega în mod organic, suntem încă departe de a cunoaşte, sub toate aspectele, această luminoasă

---

[1]) In epilogul liturghierului slavonesc, tipărit la Braşov.

mişcare, îndrumătoare de energii spirituale ale neamului spre ţeluri nouă de unificare culturală şi de consolidare naţională. Nu cunoaştem încă nici numărul exact al tipăriturilor coresiene, nici condiţiile speciale în care s'a stabilit Coresi la Braşov şi şi-a desfăşurat activitatea tipografică şi literară. N'a fost încă fixat nici aportul personal pe care-l aducea Coresi la importanta operă de alcătuire a textelor bisericeşti, publicate prin osteneala lui și a ucenicilor săi. Acest aport rămâne încă tot un punct nedeplin lămurit al istoriei noastre literare, care-şi aşteaptă deslegarea definitivă de aci înainte. Nu sunt cunoscute nici antecedentele, care au pregătit şi au determinat, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, colaborarea între protestanţii dela Braşov şi de aiurea şi între cărturarii români ai epocei. Pentrucă primele încercări de reformă religioasă printre Români, care au determinat campania de reformă, mai intensă şi mai bine organizată, din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, aparţin primei jumătăţi a acestui veac, precum am arătat într'un studiu publicat în anuarul Institutului de istorie naţională dela Cluj, care tratează relaţiile noastre culturale cu primii reformatori germani (Luther, Melanchthon, Honterus şi Bullinger).

In câteva din studiile mele anterioare [1]) am încercat să dau alte lămuriri, în legătură cu problema coresiană, care în fond, se confundă cu însăşi istoria culturală a Braşovului românesc în a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Problema a fost urmărită de o serie întreagă de cercetători, şi graţie descoperii unor noi tipărituri coresiene, s'au putut aduce noi contribuţii la cunoaşterea operei diaconului târgoviştean, care a dat atâta strălucire Braşovului românesc.

Mai rămân totuși atâtea probleme de amănut, care, numai după ce vor fi fost cercetate şi lămurite, vor putea fi cuprinse într'o operă de sinteză, într'o imagine completă despre ceea ce a fost, pentru istoria noastră literară, Braşovul cultural în secolul al XVI-lea.

---

[1]) Liturghierul diaconului Coresi, Tg.-Mureş, 1927; Catehismele româneşti din 1544 şi 1559, Tg.-Mureş, 1936; Cea mai veche şcoală românească din cuprinsul României întregite, Bucureşti, 1937;—la cari se mai pot adăuga încercările mele mai vechi: Limba vechilor noastre texte bisericeşti, (Fiinţa şi cronologia ei), Braşov, 1898; Coresi scriitor sau tipograf? Braşov, 1901; Un capitol din activitatea diaconului Coresi, Braşov, 1902.

Opera propriu zisă a lui Coresi a fost supusă unei profunde analize de către d-l profesor N. Iorga [1]) şi de rezultatele fixate de d-sa nu se poate dispensa niciunul dintre cercetătorii care ar încerca să lărgească sau să urmărească problema mai în amănunt.

Dar, cum opera atribuită de către contimporani în prima linie lui Coresi — ca manifestaţie literară — nu era un produs propriu, ci a răsărit din mediul specific de preocupări literare româneşti, pe care le-a găsit Coresi la Braşov, rămâne să se fixeze chipul în care s'a plămădit, a răsărit şi s'a închegat această operă.

Pentrucă, în realitate, opera lui Coresi era, sub raport literar, numai o continuare şi o desăvârşire a unei opere mai vechi a cărturarilor Craşoveni, iar editorii saşi ai tipăriturilor coresiene n'au oferit decât instrumentele tehnice (atelierul şi uneltele tipografice) şi mijloacele materiale pentru răspândirea acestei opere.

Coresi n'aducea cu sine dela Târgovişte decât iscusinţa de meşter tipograf, iar marea şi îndrăsneaţa idee de a tălmăci româneşte textele bisericeşti nu era o sugestie recentă, datorită protestanţilor, ci făcea parte dintr'o tradiţie locală mai veche a Braşovului românesc. Coresi găsise această idee deja realizată, în opera de traducător a vechilor preoţi ai bisericii Sf. Nicolae din Scheii Braşovului şi numai faptul că la Braşov a găsit traducători români trebuitori putea fi motivul principal, care l-a determinat pe Coresi să se stabilească la Braşov şi să se angajeze la marea operă de popularizare prin tipar a vechei noastre literaturi, care până atunci mocnise timidă în câteva puncte izolate şi abia acum începe să devină un patrimoniu comun al neamului întreg.

In consecinţă, rămâne să se precizeze, ca un nou aspect al problemei coresiene: *rolul, pe care l-au avut, ca precursori ai lui Coresi, vechii preoţi ai bisericii Sf. Nicolae din Braşov, în pregătirea şi fasonarea materialului literar, pe care l-au utilizat Coresi şi colaboratorii săi, în tipăriturile lor româneşti.*

Această precizare voi încerca să o dau în studiul de faţă, care priveşte, deci, în prima linie, *epoca precoresiană,* în care

---

[1]) Istoria literaturii române, I şi Istoria bisericii româneşti, I.

s'au înfăptuit la Braşov cele două condiţii esenţiale, fără de care opera lui Coresi ar fi fost imposibilă:

a) pregătirea, printr'o operaţie lentă şi sistematică de continuă transformare şi primenire, a acelui număr de traduceri româneşti, care aveau să intre în tipăriturile coresiene;

b) închegarea acelei limbi româneşti, care, adotată şi perfecţionată de Coresi şi colaboratorii săi, a devenit temelia limbii noastre literare şi astăzi şi în legătură cu aceasta: fixarea, printr'o îndelungată deprindere şi experienţă a acelui sistem ortografic, care apare destul de consecvent şi unitar în tipăriturile coresiene, fapt care nu putea fi opera improvizată a unui singur om (Coresi), nepreocupat până atunci de probleme de limbă şi ortografie românească.

Cele mai vechi texte bisericeşti traduse în româneşte poartă pecetea netăgăduită a regiunii, care le-a produs. Astfel criteriul de localizare este sigur. Rotacismul, care caracterizează aceste texte, ne obligă să localizăm arhetipul (traducerea iniţială) într'o regiune rotacizantă, făcând parte dintr'un teritoriu nesupus unei ierarhii organizate bisericeşti, care ar fi putut împiedeca o inovaţie atât de îndrăsneaţă, cum era tălmăcirea în româneşte a unor texte liturgice.

O astfel de regiune nu putea fi decât Maramureşul şi părţile nordice ale Ardealului.

Indemnul care a provocat primele traduceri româneşti ale textelor biblice, într'o epocă în care limba slavonă îşi păstra încă supremaţia în biserica românească, a fost desigur o mişcare revoluţionară religioasă, care avea la bază tocmai principiul naţionalizării cultului divin. Astfel de mişcări de reformă, care cereau introducerea şi primatul limbii naţionale în cultul divin, cunoaştem două, una mai veche: husitismul şi alta mai nouă: reformaţiunea, în prima sa fază: luteranismul.

D-l profesor Nicolae Iorga şi, după dânsul, cei mai mulţi dintre istoricii noştri literari au admis prima ipoteză, fixând ca epocă a primelor traduceri româneşti a doua jumătate a secolului al XV-lea. Alţi cercetători (O. Densuşianu şi Al. Rosetti), admit a doua ipoteză, atribuind primele traduceri româneşti propagandei luterane şi datându-le din prima jumătate a secolului al XVI-lea. Până acum nu exista deci divergenţă, decât în ceea

ce priveşte curentul, care a provocat şi epoca în care s'au efectuat aceste traduceri.

Astfel, în ceea ce priveşte regiunea de origine şi caracterul rotacizant al primelor noastre traduceri bisericeşti, istoricii noştri literari erau cu toţii de acord. De asemenea erau de acord şi în ceea ce priveşte raportul de filiaţiune între aceste texte rotacizante şi între tipăriturile româneşti ale diaconului Coresi. Asemănarea între tipăriturile coresiene şi vechile texte manuscrise este atât de izbitoare, încât părerea în general admisă era că textele întrebuinţate de Coresi nu pot fi traduceri proprii şi independente ci au la bază vechile traduceri rotacizante.

Această concluzie era considerată ca un punct definitiv câştigat pentru istoria noastră literară. Mai departe însă nu s'a insistat asupra problemei, lăsându-se să se înţeleagă sau afirmându-se în mod foarte vag, că opera de transformare linguistică a vechilor texte rotacizante s'a efectuat în timpul migraţiunii lor din regiunile nordice ale ţării, până la Braşov, fără să se precizeze, *unde, când, prin cine şi în ce condiţii s'a efectuat acest proces de primenire şi de modernizare a textelor iniţiale.*

D-l profesor universitar N. Drăgan, în cea mai recentă operă a sa (Historie de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIII-e siècle [1]), Bucureşti 1938), emite (pg. 37—40) o nouă ipoteză relativ la regiunea, la epoca şi la influenţa sub care s'ar fi tradus primele noastre texte bisericeşti din limba slavonă.

Ţinând seamă de faptul că majoritatea manuscriselor bisericeşti, în care ni s'au păstrat cele mai vechi traduceri româneşti, s'a descoperit în Moldova şi că Despot-Vodă (1561—1563), cunoscut prin simpatiile sale pentru luteranism, a trecut pe la Braşov, tocmai în timpul când se pregăteau sau apăreau acolo primele tipărituri româneşti şi că intenţia lui era să fondeze şi in Moldova o tipografie, pe care s'o pună în serviciul propagandei protestante, d-l profesor N. Drăganu crede că primele traduceri româneşti s'ar fi făcut la Braşov între anii 1557 şi 1559 sau anii imediat următori, de către „bunii creştini", care au tradus şi textul iniţial al chatehismului luteran, tipărit în 1559 la Braşov, şi că Despod-Vodă şi-ar fi procurat, prin intermediul unor copişti

[1]) Extras din revista „La Transylvanie".

sași câteva còpii de pe textele traduse la Brașov, dar încă nepublicate, — cu scopul de a le tipări, Grație acestor copiști sași, d-l profesor N. Drăganu crede că s'ar putea explica și greșelile de transcriere, care s'au strecurat în manuscrisele păstrate și chíar și în tipăriturile lui Coresi, și care trădează un isvor străin.

In sensul acestei ipoteze, d-l profesor N. Drăganu crede: *a)* că indemnul care a provocat primele traduceri românești a fost luteranismul; *b)* că regiunea unde s'au produs aceste traduceri a fost Brașovul și *c)* că epoca traducerilor a fost scurtul interval de câțiva ani din preajma anului 1560.

D-l profesor N. Drăganu pune în discuție o nouă sugestie, care merită toată atenția și pe care, într'o anumită formă, am dat-o și eu în studiul meu: *Cea mai veche școală românească din cuprinsul României întregite,* București, 1937 (pag. 23—24).

Esențial în ipoteza d-lui profesor N. Drăganu este că centrul de origine și de radiațiune unde s'au făcut și de unde s'au răspândit primele traduceri românești, mai întâi în formă de manuscrise și apoi în formă de cărți tipărite, a fost Brașovul.

Sunt și eu de acord, în ceea ce privește rolul pe care l-a avut Brașovul în opera de pregătire și răspândire a vechei noastre literaturi bisericești, pentrucă toate considerentele de ordin istoric și cultural ne obligă să căutăm la Brașov — trăgând toate concluziile. — acel străvechiu atelier de traduceri românești profane, în preocupările căruia, în mod firesc, trebuia să intre cu timpul și problema traducerii textelor bisericești. Opera de tipărire a primelor cărți bisericești românești, săvârșită de Coresi la Brașov, nu putea fi decât o urmare organică și logică a operei de preocupări lietrare românești, care au precedat aici tipărirea acestor cărți.

Dar traducerea românească, așa cum apare în textele coresiene, nu putea fi opera câtorva ani și a câtorva oameni, care au lucrat la repezeală, ci opera migăloasă a unei serii întregi de cărturari, care numai printr'o îndeletnicire îndelungată și sistematică cu traducerea sau redactarea textelor profane au putut crea *o limbă și o ortografie românească, proprii și pentru scopuri literare bisericești,* și care au fixat în decursul timpului și un număr de texte liturgice omânești, utilizate de căte protestanți, în momentul când s'au hotărît să reformeze la repezeală și pe Români.

Astfel, abstracție făcând de faptul că textele coresiene trădează calități literare evidente, prin care depășesc nivelul unor prime încercări și astfel nu puteau fi simple improvizații contimporane, făcute la repezeală, ipoteza d-lui profesor N. Drăganu, privită în amănuntele sale, mi se parte neverosimilă și pentru motivul că în acest caz ar trebui să admitem că textele traduse la Brașov au suferit o radicală transformare dialectală, atât ca fonetism (rotacismul), cât și ca vocabular (elementele unguești), pe teritoriul Moldovei, ceea ce se pare exclus.

Aceste particularități, în special elementele unguești, presupun o regiune cu populație mixtă româno-maghiară și ne obligă să le localizăm în acele părți ale Maramureșului sau ale Ardealului de Nord, care se caracterizau și prin fenomenul rotacismului.

Admițând din noua ipoteză a d-lui profesor N. Drăganu numai partea referitoare la rolul pe care suntem obligați să-l atribuim Brașovului, în opera de redactare a textelor românești, răspândite fie prin tipar, fie prin transcrieri, rămâne deschisă numai problema: *dacă antecesorii brașoveni ai lui Coresi sunt autorii primelor traduceri românești sau numai transformatorii traducerilor venite din altă parte sau, concomitent: și una și alta?*

Ținând seamă de faptul că brașovenii, care stăteau sub directa influență a Țării Românești, păstrătoarea și ocrotitoarea tradiției literare slavone, nu puteau fi primii care să fi călcat din propriu îndemn, fără să aibă un precedent, această tradiție, este cu mult mai verosimilă ipoteza că primele traduceri s'au efectuat în părțile nordice ale Ardealului și apoi emigrând spre Sud, s'au oprit la Brașov. Aici și-au găsit un mediu priincios, fiind îmbrățișate cu simpatie de către vechii cărturari ai Brașovului, obișnuiți de mai înainte să întrebuințeze limba română ca instrument literar, în textele profane, pe care erau obligați să le redacteze românește. Adoptate de cărturarii Brașovului, aceste texte au fost purificate de particularitățile regiunii de origine și astfel primenite au fost transmise lui Coresi și colaboratorilor săi, cărora nu le-a revenit decât obligația unei ultime retușeri.

Că procesul de purificare și modernizare nu se terminase definitiv la Brașov, nici în epoca în care își inaugurează Coresi

activitatea, se vede clar din octoihul românesc, transcris la 1570 de către diacul Oprea, după un „izvod" mai vechiu braşovenesc, care mai păstra unele din particularităţile fonetice ale regiunilor nordice, cum era notaţia „dz" în loc de „z" în elementele de origine latină [1]) şi grafia cu „n" palatalizat în poziţia: n + iod [2]).

Diacul Oprea atribue izvodul, după care şi-a transcris exemplarul, vechilor preoţi ai bisericii Sfântului Nicolae din Braşov, ceea ce însemnează că vechiul izvod era sau o traducere făcută de vechii preoţi ai Braşovului sau transcrierea unui text importat din alte părţi. Mărturisirea diacului Oprea este o dovadă incontestabilă, că *vechii preoţi ai Braşovului au desfăşurat, încă înainte de a doua jumătate a secolului al XVI-lea, o intensă activitate literară românească, fie copişti şi transformatori ai textelor venite din regiunile nordice ale Ardealului, fie debutând — sub îndemnul textelor importate — cu traduceri proprii.*

O dovadă despre activitatea vechilor preoţi ai Braşovului, ca transformatori ai textelor rotacizante, este *lexicul* ediţiilor coresiene, care prezintă un amestec caracteristic de elemente proprii graiului muntenesc, graiului din Nord-Estul Ardealului şi graiului local braşovenesc. Ceea ce însemnează că precursorii braşoveni ai lui Coresi, procedând la modernizarea textelor rotacizante, concomitent cu transformările fonetice adaptate dialectului muntenesc, au purificat şi vocabularul, înlăturând barbarismele de origine ungurească şi alte provincialisme, nefolosite în regiunile de frontieră ale ţării româneşti şi ale Braşoşovului, pe care le-au înlocuit în majoritate, cu termeni proprii graiului muntenesc, care devenise graiul literar al Braşovului,

---

[1]) Că această notaţie reproducea o grafie mai veche şi că pe la 1570 era un element artificial de imitaţie, impropriu graiului vorbit la Braşov, se vede şi din faptul că diacul Oprea o întrebuinţează, în epilogul său, şi în elemente de origine nelatină, ca d. e. „voevodzi" în loc de „voevozi", — procedând la fel şi în formele cu „n" palatalizat (d. e. „întâniu" în loc de „întâiu", necunoscute în această epocă la Braşov. (N. Sulică, Cea mai veche şcoală românească, pg. 14).

[2]) Această grafie — tot ca reminiscenţă din vechile manuscrise modificate la Braşov — s'a strecurat sporadic şi în unele din textele coresiene tipărite. Aşa este d. e. Psaltirea din 1577, Praxiul din 1563 sau Liturghierul din 1570, până astăzi inedit, al cărui exemplar unic face parte din colecţia mea de vechi tipărituri şi manuscrise.

şi — ceea ce era de neînlăturat — în parte, şi cu expresii proprii graiului local al Braşovului.

Pe noi ne interesează în prima linie *termenii specifici braşoveneşti,* pentrucă numai ei ne dau o dovadă *directă* a rolului, pe care l-au avut vechii preoţi ai Braşovului, în opera de pregătire şi frământare a acelei limbi intrate în ediţiile româneşti ale Coresi.

Problema elementelor de origine braşoveană, intrate în limba textelor coresiene, nu se va putea deslega integral, decât după ce vor fi reeditate toate textele coresiene şi vocabularul lor va fi supus unui studiu comparat cu lexicul graiului local vorbit în Scheiu, vechiul cartier românesc al Braşovului. Problema trebue pusă la punct, fără întârziere, pentrucă odată cu dispariţia generaţiei mai vechi şi cu influenţa unificatoare a limbii literare de azi, se pierd toate particularităţile, atât fonetice, cât şi lexicale, care dădeau un colorit specific graiului popular vorbit în Scheii Braşovului, până la războiul de întregire.

Problema este în funcţie şi de fixarea precisă a ariei de circulaţie a cuvintelor, ceea ce reclamă încă timp şi rămâne în sarcina marelui atlas linguistic al limbii române, care este în curs de publicaţie sub auspiciile muzeului limbii române dela Cluj [1]).

Dar şi o examinare parţială sau mai sumară a lexicului textelor coresiene ne dovedeşte îndeajuns contribuţia lexicală a graiului din Braşov, verificând teza susţinută de noi.

Insuşi graiul popular (vulgar) vorbit la Braşov este, sub raportul lexicului şi al semanticei, rezultatul unui caractertistic amalgam de elemente locale, cu elemente împrumutate din graiul muntenesc şi moldovenesc. Ceea ce se explică prin legăturile culturale şi economice pe care le-a avut Braşovul românesc timp de atâtea sute de ani cu cele două principate româneşti. Surprinzătoare sunt mai ales elementele destul de numeroase, pe care le are graiul românilor dela Braşov în comun cu graiul vorbit odinioară în Moldova, cu toată distanţa geografică — ceea ce înseamnă că legăturile Braşovului cu Moldova erau

---

[1]) O încercare de a fixa deosebirile între lexicul regiunilor sudice şi nord-estice ale Transilvaniei în secolul al XVI-lea a dat d-l Al. Rosetti în studiul său: Lexicul apostolului lui Coresi, comparat cu al codicelui voroneţian, (în Grai şi suflet, I, pag. 100—106).

aproape tot atât de intense ca și cu Țara Românească — un fapt, pe care îl confirmă pe deplin și vechile socoteli ale Brașovului.

Elementele ca *„ei"*, cu sensul de „da"; *„pită"*, paralel cu „pâine"; *„a invita"* cu sensul de a îndemna, stimula, întărîta [1]), *„căce"* (=deoarece); *„nevoe"* paralel cu „boală" și „lângoare"; *„mâni-sa"* în loc de „mamei sale"; *„soț"* cu sensul de prieten; *„vâltur"* în loc de vultur; *„ginere"* cu sensul de mire; a *„ucide"* cu sensul de a bate; *„bătușar"* derivat din *„bătuș"* (cizmă), [2]), etc. — care s'au păstrat până în ziua de azi în graiul Brașovenilor, sub aceeași formă și cu același sens și apar aproape toate deja în prima tipăritură mai de seamă a lui Coresi (Tetraevanghelul, 1560—1561) — au intrat în limba textelor tipărite de sigur nu prin Coresi, stabilit abia de câteva luni la Brașov, ci prin precursorii săi băștinași, *autohtoni*, vechii preoți ai Brașovului, pe deplin familiarizați cu graiul local.

Ca resturi din traducerea inițială se pot considera în textele coresiene toate cuvintele care nu se găsesc, sau au alt sens, în limba vorbită la Brașov și în Țara Românească, dar se regăsesc întocmai, ca formă sau ca sens, în traducerile rotacizante. Astfel de cuvinte sunt, de exemplu, în textul Evangheliarului din 1562 sau al Psaltirei slavo-române din 1577, următoarele:

a vorovi	în loc de a vorbi.			
a apleca	cu sensul	de a	alăpta.	
drac	„	„	„	vrăjmaș.
dulce	„	„	„	bun.
dulceață	„	„	„	bunătate.
călțun	„	„	„	încălțăminte.
eftinșug	„	„	„	îndurare.
foale	„	„	„	burduf.

[1]) La Brașov: „a învita" cu același sens. Sub forma de „a învita" se găsește la mitropolitul Dosoftei, întocmai ca și interjecția „ei". Identitatea se explică în parte prin puternica influență pe care a exercitat-o graiul moldovenesc asupra graiului dela Brașov.

[2]) Păstrat la Brașov în vechea numire: „podul bătușilor", sub care este cunoscută până astăzi monumentala hală de vânzare, clădită la 1545, cu cheltuială de 8.000 florini, de către Apollonia, văduva fostului jude primar Lucas Hyrscher.

lemn	„	„	„	arbore.
a lăsa	„	„	„	a ierta.
lângoare	„	„	„	boală.
mândrie	„	„	„	înţelepciune.
mişel	„	„	„	sărac, sărman.
primariu	„	„	„	dintâiu.
scârbă	„	„	„	supărare.
a vădi	„	„	„	a cleveti, etc. etc.

Aceste cuvinte cu acelaşi sens le găsim aproape în toate variantele manuscrise ale vechii psaltiri [1]).

Identică aproape ca text cu ediţia coresiană a Tetraevanghelului este copia făcută în 1574 de către Radu Grămăticul, în refugiul său de pe insula Rhodos, la ordinul lui Pătraşcu (Petru Cercel), viitorul domn al Ţării Româneşti — după propria mărturisire a copistului — după un *„izvod"* (manuscris) mai vechiu şi deci nu după textul tipărit în 1561—1562. (N. Iorga, Istoria literaturii româneşti, I, pg. 108). Ceea ce însemnează, că còpii făcute după textele manuscrise, redactate la Braşov, circulau şi în afară de Braşov şi că atât Coresi cât şi Radu Grămăticul au folosit pentru textele lor câte un exemplar identic al aceluiaşi „izvod" braşovenesc, cu deosebirea că Diaconul Coresi şi-a permis în ediţia sa câteva retuşeri fără importanţă.

Copia lui Radu Grămăticul dovedeşte mai presus de orice îndoială, că *la Braşov existau încă înainte de Coresi isvoade mai vechi româneşti, redactate de cărturarii locali şi utilizate şi de Coresi, în momentul când şi-a început seria tipăriturilor româneşti.*

La ce se reducea contribuţia personală a lui Coresi, la redactarea textelor liturgice sau biblice tipărite de el, se vede clar din comparaţia evangheliarului său cu copia lui Radu Grămăticul sau din comparaţia Psaltirii sale slavo-române din 1577 cu psaltirea românească din 1570, deşi în epilogul ediţiei din 1577, Coresi afirmă categoric că această ediţie este o nouă traducere scoasă din limba sârbească. La fel a procedat Coresi şi în 1565,

---

[1]) Să se vadă: I. A. Candrea, Psaltirea scheiană, I, paragraf 158 şi II, Glosarul româno-slav; Al. Rosetti, Limba română în secolul al XVI-lea, pag. 147—148.

când şi-a publicat prima sa cazanie, [1]), reproducând cu câteva schimbări neesenţiale textul evangheliarului din 1562, deşi, în epilogul cazaniei, recunoaşte că evangheliile din 1562, ca şi praxiul, care li-a urmat, le-a publicat *„cum a putut"*, şi deşi acum ar fi avut prilejul să dea o ediţie ireproşabilă, sau în orice caz superioară ediţiei din 1562. Ori adevărul este că şi în ediţia din 1565 textul evangheliilor a rămas aproape tot aşa cum îl tipărise în 1561—1562, după izvodul redactat de vechii preoţi ai Braşovului.

Mărturisirea lui Corsei, cuprinsă în epilogul cazaniei I, că şi-a scris Tetraevanghelul şi Praxiul, aşa cum a putut, deci nu în condiţiile ideale, cum s'ar fi aşteptat, este o indicaţie precisă despre felul cum a procedat Coresi la redactarea textelor tipărite de dânsul. Neînsemnata sa contribuţie personală la redactarea acestor texte dovedesc cu siguranţă existenţa, la Braşov, a unui număr de traduceri româneşti, efectuate nu de către Coresi şi contimporanii săi, printr'o operaţie rapidă de transformare dialectală a vechilor texte, ci efectuate cu răgaz şi răbdare de către vechii cărturari ai Braşovului.

Dată find graba cu care a lucrat Coresi şi neîndemânarea proprie celui care nu s'a mai îndeletnicit cu probleme de traduceri sau de transformări de limbă, ar fi fost exclus să nu să strecoare în textele tipărite, — prin inadvertenţă sau prin confuzie,— câteva forme rotacizante, în caz că operaţia de transformare dialectală a vechilor texte rotocizante o atribuim lui Coresi şi colaboratorilor săi.

In rezumat:

Intre vechile texte rotacizante şi textele coresiene, care constitue extremităţile evidente ale aceluiaşi lanţ, *lipsesc verigile intermediare,* a căror reconstituire se impune ca o problemă de primul rang, spre a înlătura negura care pluteşte asupra epocei de tranziţie dela vechile traduceri rotacizante până la tipăriturile coresiene.

Un lucru este cert: Aspectul linguistic, sub care apar textele noastre bisericeşti, în tipăriturile coresiene, este ***rezultatul unei operaţiuni îndelungate şi lente şi nu al unei operaţiuni improvizate şi făcute la repezeală.*** Limba textelor coresiene, rapor-

[1]) Data de 1565 pentru cazania I (Tâlcul evangheliilor) o voi justifica într'un studiu special, pe care îl voi publica asupra acestei cărţi.

tată la limba vechilor texte rotacizante, cu toate asperităţile sale, poartă semnele de netăgăduit ale unei munci sistematice şi ale unei evoluţii lente, cari exclud intervenţia unui *singur om*, chiar admiţând că acest om ar fi putut întruni toate condiţiile spirituale şi fizice, reclamate de o muncă atât de încordată. Opera tipografică a lui Coresi face impresia unei opere zorite care obosea trup şi suflet şi care în plus nu putea da răgazul cuvenit pentru o operă atât de grea şi migăloasă, cum ar fi fost transformarea minuţioasă şi sistematică a vechilor texte rotacizante, şi care cerea eforturi poate tot atât de mari, ca şi o nouă traducere. Timpul liber — care i-ar fi putut prisosi lui Coresi, în epoca în care s'a dat forma definitivă textelor româneşti, pe care le-a tipărit — este atât de minimal, încât exclude ipoteza, că transformarea vechilor texte s'a încercat înâia oară atunci şi că ar putea fi opera unui singur om.

Preocupările iniţiale ale lui Coresi aparţin exclusiv limbii şi literaturii slavone. Ucenicia şi-a făcut-o ca tipăritor de texte slavone. Chiar şi primele două tipărituri, cu care îşi inaugurează activitatea proprie tipografică (micul octoih, tipărit la Braşov la 1557 şi triodul — penticastar, tipărit la Târgovişte, la 1558), erau tipărituri slavone.

Coresi venise la Braşov din Ţara Românească, unde nu cunoscuse şi nu practicase îndeletnicirea de a scrie româneşte sau de a traduce din slavoneşte în româneşte şi unde, tocmai din cauza lipsei acestei îndeletniciri, nu putea exista o tradiţie ortografică pentru scrierea cuvintelor româneşti. Ori în tipăriturile româneşti ale lui Coresi găsim un *sistem ortografic destul de consecvent*, care nu putea fi inovaţia lui Coresi. Această ortografie, care presupune o veche tradiţie cărturărească, Coresi a găsit-o acolo unde se ştie că a existat o veche şi sistematică îndeletnicire de a scrie şi de a traduce în româneşte şi de a fixa o ortografie a limbii române.

O limbă românească întrebuinţată de mult ca instrument literar şi un sistem ortografic românesc, Coresi nu putea găsi decât la *Braşov*, unde s'a şi stabilit, spre a-şi tipări cărţile româneşti. Cărturarii — care i-au furnisat lui Coresi, la Braşov, o limbă românească destul de bine frământată şi capabilă de a fi întrebuinţată în scris, şi concomitent, un sistem ortografic deja

format ca şi textele româneşti, turnate într'o formă proprie pentru scopuri literare — au fost vechii preoţi români ai Braşovului. Ei sunt acei cultivatori ai limbii române şi revizuitori ai vechilor traduceri româneşti, care fac legătura între vechile texte rotacizante şi între textele tipărite de Coresi.

In ce *calitate* şi în ce *condiţii* au ajuns să îndeplinească vechii preoţi ai Braşovului această importantă operă în istoria începuturilor limbii noastre literare şi a vechei noastre literaturi bisericeşti, voi încerca să dovedesc cu alt prilej.

NICOLAE SULICA

Probleme de învăţământ

BUNA DISPOZIŢIE

— Rolul ei în predarea învăţământului —

In stare normală individul trebue să fie într'o stare de echilibru sufletesc, care să-i înlesnească aşa zisa mulţumire şi dacă se poate chiar fericirea în vieaţă. Această stare de echilibru, îi asigură liniştea sufletească, care-l face să spere, să muncească mai cu mult dor pentru idealul pe care-l urmăreşte şi care-i dă calmul atât de necesar concentrării intelectuale, pentru a putea da maximum de randament.

Din contră, grijile, deprimările, insuccesele, produc un dezechilibru sufletesc, care supun nervii la o acţiune de încordare, de iritare, un tumult sufletesc, toate concurând la o demoralizare şi de cele mai multe ori la o absenţă de sine, tocmai în momente, când în special copilului i se cere un calm desăvârşit, pentru ca să fie mai bine concentrat.

Funcţia creiază organul, este o axiomă, un adevăr ştiinţific, verificat de către cei mai mari fiziologişti. Aceeaşi axiomă se poate aplica şi în domeniul didactico-pedagogic şi în special atunci când este vorba de creiarea unei atmosfere plăcute în ora de curs, când este vorba de desvoltarea interesului elevilor pentru a putea recepţiona mai uşor materia predată de profesor.

Avem în faţa noastră două elemente — *profesorul* şi *elevul* — care în majoritatea cazurilor sunt două antipoduri diferite. Totuşi ambii urmăresc acelaşi ţel:

— Primul — *profesorul*, caută să poată da elevilor săi maximum de cunoştinţe, cu minimum de mijloace, timp şi efort;

— Secundul — *elevul*, caută să poată recepţiona maximum de cunoştinţe, cu aceleaşi elemente-minimum de mijloace, timp şi efort.

Dar nu numai atât. Profesorul fiind încadrat într'un orar şi program analitic precis, va căuta — în general — să-şi realizeze obligaţiunile programatice, neţinând seamă de condiţiile nefavorabile în care se află elevul, din cauza diferitelor lipsuri

fizice provenite din îmbrăcăminte puțin călduroasă pentru iarnă, lipsa unei hrane suficiente, lipsa unei locuințe confortabile, la care se mai adaugă și alte griji sau insuccese, fie familiare, fie individuale.

Elevul însă va cauta să depună eforturi pentru înlăturarea acestor nevoi, pentru a satisface exigențele profesorului, luând măsuri — în acelaşi timp — să micşoreze, pe cât e posibil, lipsurile sale și să înlăture dezechilibrul sufletesc în care se află.

Să nu credem că sunt puțini elevii care intră în această categorie, cu un echilibru sufletesc sdruncinat. Nu, ba din contră, eu cred că aceştia formează majoritatea, în special în pătura noastră românească, unde indicele de vieață, de traiu, este mult sub nivelul normal.

De aci se naşte necesitatea ca profesorul să creieze în clasă o atmosferă prielnică și o armonie sufletească cât mai plăcută, care să domine toate acele turburări lăuntrice și acel dezechilibru sufletesc al elevilor săi.

Pentru satisfacerea acestui deziderat, e nevoie ca profesorul să ție seama ca odată cu trezirea *interesului* în elevii săi, să le creieze și o atmosferă de *bună dispoziție.*

Bineînețles că aceste două noțiuni — prima, care se face într'un cadru de curiozitate și oarecum de solemnitate și — ultima, care desvoltă o atmosferă de linişte sufletească şi calm — sunt legate între ele prin veriga *disciplinei* care, din când în când, grație artei profesorului, le armonizează, le aduce la un nivel de ordine, atenție și demnitate.

Dar să vedem cum se prezintă aceşti doi factori — *profesorul* și *elevul* — sub acest aspect.

In urma mai multor anchete făcute la școlile noastre, precum și din observațiile mele personale, am ajuns la următoarele concluziuni:

1. *Profesorul* trebue să fie convins de necesitatea și rolul *bunei dispoziții* în ora de curs, precum și de metoda prin care ea se poate crea. Ba mai mult, să provoace chiar râsul, căci *„el e elementul vieții, al tinereții"* [1]*.*

In această privință, putem împărți profesorii în următoarele trei categorii:

a) Acei care simt nevoia de a crea această *bună dispoziție,* fiind dotați cu înclinări speciale în structura lor psiho-fizică;

b) Acei care deşi nu au o structură psiho-fizică adecuată la aceasta, totuşi experiența personală îi fac să creieze această *bună dispoziție* elevilor săi în ora de curs;

c) Acei care nici nu simt această nevoie, nefiind dotați cu înclinări psiho-fizice și nici nu au experința necesară pentru cre-

[1]) *I. Trancu-Iași,* „Conferință".

area ei, căutând pur și simplu să execute în mod rigid programa analitică, cerând ca elevul să știe totul și la timp.

Dacă pentru acei din prima și a doua categorie, chestiunea este lămurită, pentru acei din categoria treia, arta directorului și a celorlalte organe superioare, va trebui să-i convingă asupra necesității creierii acestei *bune dispoziții.*

2. *Elevul* își are și el structura lui sufletească și fizică, aproape diferită dela unul la altul, structură care implică absoluta necesitate din partea profesorului de a cunoaște bine pe elevii săi și din acest punct de vedere.

Nu voiu face o împărțire schematică a temperamentelor (coleric, sanguinic, flegmatic și melancolic) care de altfel se potrivesc prea bine și la profesori, dar voiu face o simplă diferențiere între elevul ursuz, greoi, timid și elevul care este dotat cu darul veseliei, zâmbetului pe față, acțiunii și *bunei dispoziții.* Cei din prima categorie cred că formează — în general — majoritatea într'o clasă, față de acei din a doua categorie, pentru motivele indicate mai sus. De aceea se impune o deosebită atenție, asupra acestei chestiuni, atât de arzătoare astăzi în predarea învățământului.

Trebue să recunoaștem, fără înconjur, că un aport cât se poate de mare în această chestiune, îl aduce „Straja Țării", care e menită să schimbe fața tineretului de astăzi și în viitor. Două cuvinte, două noțiuni *„credință și avânt"* sunt piedestalul pe care se sprijină viitorul acestui neam. Cu cât timpul trece, cu atât se va vedea mai mult aportul adus de această Instituție Regală, în educația tineretului nostru.

Iată de ce găsesc imperios necesar, să se impue tuturor factorilor educatori ai școlii, să cultive și să mărească cadrul acestor noțiuni distinse, în interesul propriu chiar al învățământului.

Incetul cu încetul, urmând această nouă doctrină, vom ajunge ca dintr'o clasă de copii timizi, ursuzi și greoi, să facem una de elevi plini de vieață, cu *bună dispoziție* și plini de avânt tineresc. Iși poate foarte bine închipui ori cine, ce mândrie pe o astfel de clasă, ce mulțumire sufletească pe profesorii și chiar pe părinții unor astfel de elevi.

De aceea, educația este nu numai o știință, dar și o artă. Profesorul este dator să creieze această *bună dispoziție* în ora de curs și să o menție tot timpul orei, alături de acel *interes* care trebue desvoltat la maximum căci *„buna dispoziție este o forță care trebue să ne însoțească în suferințe ca și în bucurie, în reușita noastră ca și în succes, în prosperitate ca și în nenorocire"* [1]).

---

[2]) *P. Nyssens*, „Bonne humeur", (I. M. Petrescu, „Sănătatea și fericirea în viață, pag. 36).

Ba mai mult, e bine să se provoace cât mai mult surâsul căci *„a surâde nu înseamnă a renunța la luptă, ci a da luptă pe un timp mai frumos“* [3]).

Atunci când e nevoie de o destindere a clasei, după un capitol greoi, să se provoace chiar râsul căci *„râsul tinde a restabili acel echilibru, care rezultă din armonia tuturor funcțiunilor organismului, când corpul este în perfectă sănătate“* [4]).

Să învățăm elevii ca deprinderea *bunei dispoziții* și a veseliei să înceapă încă din clipa deșteptării din somn, dimineața și să o continue toată ziua, căci aceasta îi va da sănătate, și-i va ușura executarea diferitelor obligațiuni școlare din cursul zilei.

Toate acestea trebuesc cunoscute de educatori, de profesori, pentru ca ori de câte ori se produc în clasă momente de voioșie, de bună dispoziție, ei, prin tactul și capacitatea lor, să poată restabili acea armonie, sau mai bine zis acea disciplină armonioasă bazată numai pe convingere.

Numai așa puetm avea încrede în viitorul Neamului nostru, numai așa vom realiza practic cuvintele Marelui Nostru Străjer, Maiestatea Sa Regele, care adresându-se tineretului, spune: *„După falanga cea mare a întregitorilor de Neam, veți veni falanga cea neînvinsă a consolidării definitive a României moderne“* [5]).

Lt. Col. V. M. ȘERBĂNESCU
Subdirectorul Liceelor Militare

---

[3]) *Henri Lavedan*, „La nécesité du souri".

[4]) *O. S. Marden*, „L'optimisme et la gaité sur la santé phisique et morale", pag. 39.

[5]) *A. S. Goia*, „Răbojul cu comori", pag 41.

MUNCA DE FOLOS OBŞTESC

„Individualitate, în comunitate“
CAROL II

Singura entitate organică în care se poate încadra idealul unui destin istoric este naţiunea. Numai ea poate crea adevărata spiritualitate, care dă sens istoric eforturilor indivizilor ce o compun. Formele de manifestare ale spiritualităţii sunt deosebite dela Stat la Stat. Astfel, în Uniunea Sovietică avem sovietismul; în Germania rasismul, în Italia fascismul. România îşi are românismul (Rădulescu-Motru). Citām din d-l profesor Rădulescu-Motru, definiţia românismului şi justificarea acestei spiritualităţi în destinul neamului nostru:

„Există o asemenea realitate? De sigur. Grupările de oameni au o realitate cu mult mai întinsă decât aceea pe care o găsim în oamenii luaţi individual. Peste realitatea pe care o dau conştiinţele individuale, gruparea îşi întinde realitatea sa istorică peste indivizi. Realitatea aceasta istorică leagă diferitele generaţii de oameni, formând din ele inelele unui lanţ continuu de vieaţă socială. Realitatea prinsă de conştiinţa individului este numai o parte, un punct din realitatea cea mare a grupării. Aceasta din urmă nu se prinde cu simţurile, dar se învederează prin raţionament. Românismul este o manifestare a realităţii istorice româneşti. O manifestare care va fi, pentru indivizii români de mâine, porunca zilei lor, aşa cum a fost naţionalismul pentru indivizii români de ieri".

Vedem deci că raţiunea de a fi a românismului nu trebue căutată în interesele individuale, nici chiar ale tuturor Românilor, ci *în realitatea istorică a poporului român.* El aşteaptă continuitatea înfăptuirilor.

Una din laturile sub care se realizează practic acest spe-

cific românesc, este *munca de folos obştesc*, care a fost creată şi programată din îndemnul M. S. Regelui Carol II, inspirat fiind de nevoia de mai bine, către care are dreptul să aspire neamul românesc. Scopul şi rostul acestei noi disciplini din vieaţa Statului nostru este relevat concret în următoarele mari adevăruri enunţate de M. S. Regele în discursul rostit la 8 Iunie 1938:

„Meritul fiecăruia este un adaus la progresul entităţii naţionale româneşti".

„In aceasta stă puterea noastră morală: individualitate în comunitate".

Prin *individualitate în comunitate* se reclamă încadrarea efortului moral şi intelectual al fiecăruia dintre noi în interesul general. Se înlătură egoismul personal în favoarea binelui obştesc. Astfel, ideile fundamentale ale acestei noi aşezări corespund tendinţelor contemporane de trăire socială.

Primatul Patriei este câştigat definitiv. Orice individ se naşte cu datorii către ea şi deabia pe al doilea plan capătă drepturi, în măsura în care îşi satisface aceste datorii. Art. 4 din Constituţie, spune: „Toţi Românii, fără deosebire de origine etnică şi credinţă religioasă, sunt datori a socoti Patria cel mai de seamă temeiu al rostului lor în vieaţă". Şi numai după aceea vin drepturile. Deci, ierarhia indivizilor în cadrul comunităţii, care pentru noi este naţiunea, se face în baza afirmaţiei meritelor care dovedesc că ei au socotit Patria ca cel mai de seamă temeiu al rosturilor în vieaţă. Pentru această afirmare este nevoie *de credinţă sinceră că binele său nu poate decurge decât din binele naţiunii.*

Sunt trecute şi uitate timpurile când munca manuală era indicată şi accesibilă numai păturii de jos, — pentru intelectuali, fiind o jenă, o ruşine chiar, de a o practica. Mai mult ca oricând, azi, munca în general şi munca manuală în special, deschide un întreg capitol de morală nouă.

Din ce necesităţi a fost organizat tineretul premilitar? Militare sau sociale ? Aparent, eşti îndemnat să crezi că necesitatea pregătirii de războiu l-a determinat pe legiuitor. Nu, categoric nu! Şi iată de ce:

In primul rând s'a căutat să se capteze preocupările individuale şi desordonate ale tineretului. Se subordonează inte-

resul personal celui colectiv. Devenind de prea acută actualitate proverbul latin: „Neavând ce face, faci rău".

In al doilea rând i s'a impus tineretului român o morală nouă: munca şi datoria împlinită. In al treilea rând s'a simţit nevoia disciplinării tineretului. Trebuia impusă aceeaşi cadenţă sufletească tuturor, aceeaşi respiraţie, sobră şi totuşi avântată, de entusiasm, — în marşul spre obiectivul comun: **binele Patriei.**

Astfel organizat şi dinamizat, tineretul român a corespuns unei nevoi sociale şi educative. Scopul final este deci **binele obştesc.** Dar dacă vom fi atacaţi din afară? Hotărît, ne vom apăra. Cu ce va contribui tineretul? In primul rând cu armătura morală cu care s'a identificat din timp de pace şi apoi cu armele. Este axiomatic atunci că această pregătire quasi-militară are un scop *social.*

Ce a realizat şi ce poate realiza munca de folos obştesc? Efectele ei salutare sunt vădite şi pentru comunitate şi pentru cei ce o prestează.

Este suficient să citeşti o statistică cât de modestă ca să-ţi dai seama câte îmbunătăţiri s'au făcut la noi în ţară, într'un timp relativ destul de scurt. S'au reparat şi construit şosele, poduri, locaşuri de închinăciune, etc. La sate, începând dela repararea gardului celei mai umile văduve, până la zidirea unei noi şcoli primare, — toate poartă urmele muncii de folos obştesc. Plastic este cazul satului Dioşti din judeţul Romanaţi. Fostul sat, fiind distrus, premilitarii ridică un altul. Spectacolul, pentru cine i-a văzut pe aceşti tineri la lucru, este cu mult mai impresionant decât cel mai grozav şantier american, rulat pe ecranul cinematografelor. Numai acolo se poate citi plastic puterea de creaţie a sufletului. Dacă în „Cuore", înţelegi sufletul copilului, la Dioşti pricepi sufletul adolescentului, — îţi dai seama uimit de tăria morală a unei generaţii, care se încadrează în destinul istoric al acestei naţiuni. Rămâi mişcat de mistica exaltare a acelor profiluri bronzate, a căror voinţă se încordează pentru prima dată, în mod serios, în pragul vieţii.

Importanţa activităţii acestor tineri trebue apreciată şi sub alt aspect. Ca să schimbi gospodăria săteanului şi tot ce-l priveşte direct, trebue să schimbăm întâi o mentalitate înapoiată sau greşită. Se cere pentru aceasta multă răbdare şi o îndelun-

gată experiență. Ori, cei ce fac munca de folos obștesc nu s'au dus numai să învețe pe alții cum trebue făcută și susținută munca, la sate, — mai ales. S'au dus, ca, învățând pe alții, să învețe și ei această muncă anevoioasă și de lungă durată. Și-au făcut atunci ucenici și prieteni dintre tinerii și tinerele satelor convingându-i, prin munca laolaltă, că munca brațelor suflecate este o datorie și o onoare și învățându-i cum se prestează sistematic această muncă. Numai astfel se va atinge scopul final: generalizarea și definitivarea acestor deprinderi manuale.

Pentru cei ce lucrează, — pentru tinerii premilitari — munca nu trebue să pară ceva brut, caznă de salahor, tânărul găsește în muncă imbolduri de elan, de încredere, de optimism larg și nemăsurat. Munca în sine reprezintă un efort și o biruință pentru cel ce o prestează. Din ea se desprinde bucuria muncitorului de a se dărui unui scop superior ce-l depășește. Mare și nebănuită este satisfacția pentru cel care contribue cu mâinile și mintea sa la aceste înnoiri ale timpului. Acela va fi înțeles din plin, că progresul civilizației a venit să confirme nu numai dreptul de a munci al fiecăruia, consfințit și prin noua Constituție, *ci și mândria și satisfacția de a munci.*

S'au întrebat mulți dacă acest crez al tineretului nostru nu a fost împrumutat din alte țări și dacă a fost așa, întru cât poate avea originalitate? La noi, chemarea la sate a străjerilor, echipelor regale și premilitarilor, are un rost cu rădăcini adânci în cunoașterea vieții satului nostru, — rost pe care M. S. Regele Carol II l-a explicat tuturora la 8 Iunie 1936: „Avem conștiința că facem o operă care corespunde întru totul nevoilor noastre și numai nevoilor noastre. Metoda poate să fie copiată, dar fapta și lucrul nu, că sunt ale noastre, isvorîte din nevoile țăranului român".

Explicația regală este destul de elocventă. Acest dinamism regenerator al tineretului, l-a ridicat pe acesta deasupra preocupărilor meschine ale zilei, i-a făcut pe toți bărbați, cu trup sănătos și mintea limpede, iar conflictul dintre generații (dacă în mod serios a existat așa ceva) începe să dispară, să rămână doar ca un contur estompat al unei amintiri...

*

* *

S'a hotărît în ultimul timp de către M. A. N. ca elevii liceelor militare, care iau parte la munca de folos obştesc, să îndeplinească atribuţiunea de *şef de echipă*. Această însărcinare dată elevilor noştri este o cinste atât de mare, încât numai îndeplinirea riguroasă a îndatoririlor poate să corespundă încrederii acordate.

Elevii vor avea ocazia, cunoscând greutăţile practice ale vieţii, să se formeze pentru mai târziu. Cunoscând sufletul şi posibilităţile ţăranului nostru, se vor iubi şi înfrăţi de pe acum cu cei pe care-i vor comanda mâine în războiu. Cunoştinţele teoretice generale învăţate la şcoală, numai atunci vor putea fi valabile, când, echilibrate cu cerinţele superioare ale fizicului, vor realiza un tot armonios. Spunea odată cineva, că adevăratele virtuţi nu sunt cele căutate, ci cele care s'au transformat în deprinderi. Deprinderi sănătoase şi morale trebue să-şi însuşească elevii liceelor militare. Cetăţeanul şi ofiţerul trebue să devină, în organizarea Statului modern român: *caractere*.

Pentru ca fiecare elev să poată fi la înălţimea acestor noi însărcinări, trebue să ţină seamă de următoarele:

1. Exemplul şefului este hotărîtor pentru cei în subordine.
2. Munca, perseverenţa şi cinstea sunt calităţile esenţiale ce se cer unui şef.
3. Disciplina şi punctualitatea sunt baza tuturor acţiunilor.
4. Nu se poate face nimic fără suflet.

Dacă din cele de mai sus, elevii noştri vor putea desprinde sensul acestor adevăruri, să fie siguri că vor avea satisfacţii nebănuite, — atât ei, cât şi instituţia care le-a desvoltat şi exercitat până la rangul de virtute, aceste deosebite însuşiri.

Numai astfel se va putea realiza practic acel crez sub formă de deviză:

„Credinţă şi muncă pentru Ţară şi Rege!"

LOCOT. FILIP DINCULESCU

INDRUMĂRI METODICE PENTRU PREDAREA GEOGRAFIEI ÎN ÎNVĂŢĂMANTUL SECUNDAR

„Cum e profesorul aşa e şcoala"

S. MEHEDINŢI
Profesorul 1929

Faţă de trecutul nu prea îndepărtat, predarea geografiei în învăţământul nostru secundar şi-a schimbat aproape cu totul înfăţişarea, atât sub raportul metodei de predare cât şi în ceea ce priveşte materialul intuitiv necesar înţelegerii faptelor geografice de către elevi. Intr'adevăr, în şcoala veche, rutinară, predarea geografiei de către profesori însemna adeseori o înşirare de date, numere şi numiri, — şi câte nu li se spunea şcolarilor noştri cu obligaţia de a le memora: longitudini, latitudini (cu minute şi secunde), atâtea numiri de insule, capuri, golfuri, înălţimi muntoase, cifre de altitudini, etc., etc. Sau după cum se exprimă *Plinius* „locorum nuda nomina „şi de care bieţii elevi nu legau niciun fapt mai de seamă care să le uşureze memorarea. Bineînţeles, acei care procedau astfel — şi de obiceiu, aceasta era regula —, nu.şi dădeau seamă că *forţarea memoriei* copiilor ducea în mod firesc la o *uzare prematură a ei* şi, în acelaşi timp,, la o atrofiere treptată a puterii lor de judecată. Dacă această metodă de expunere a unor date geografice, care ucideau orice putere de cugetare a şcolarilor, era încă vrednică pe vremea când Goethe îşi făcea studiile învăţând geografia în versuri mnemotehnice — astăzi, când tindem să facem *o adevărată şcoală educativă*, vechea metodă trebue cu desăvârşire părăsită acolo unde ea mai dăinueşte. Numirile cari nu spuneau nimic elevilor noştri, trebuesc înlocuite cu fapte pe care ei le pot observa în mijlocul naturii şi asupra cărora cugetarea lor se poate adânci până într'o oarecare măsură. Noile îndrumări în metoda de predare a geografiei în învăţământul secundar au format obiectul unor largi şi totdeodată interesante discuţii cu ocazia congreselor profesorilor de geografie ţinute anual în fiecare colţ din ţară sub preşedinţia distinsului cărturar, pedagog şi geograf, d-l prof. univ. *S. Mehedinţi.*

Problema care s'a pus — în ordinea discuţiilor de natură didactică, — a fost: *care este metoda cea mai potrivită minţii şcolarilor noştri pentru predarea geografiei.* Dela început trebue amintit faptul că şcolarii noştri vin din învăţământul primar cu o sumă de cunoştinţe geografice pe care dacă profesorul de geografie ştie să le folosească în predarea lecţiunilor, o rătăcire în labirintul faptelor geografice este cu neputinţă. Pivotul central al nouei metode de predare trebuie să pornească dela *orizontul local.* Elementele de *microgeografie* le pot afla elevii noştri în imediata vecinătate a şcoalei; după care, se poate trece înaintând tentacular, la studiul *ţinutului* în care ne aflăm, şi mai departe, la acela al *ţărilor* şi *continentelor.* Legătura pe care o vor face elevii noştri cu prilejul unor excursii apropiate între întreg mediu geografic şi felul de vieaţă al plantelor, animalelor şi omului rezultată printr'o atentă *observare* a întregului peisagiu care se desfăşura în faţa lor, va ajuta în bună parte la fixarea unor fapte geografic care nu pot fi uitate aşa uşor. Nu trebue trecut cu vederea faptul că, la cursul de geografie, şcolarii vin cu o sumă de cunoştinţe dobândite la alte materii: şt. naturale, fizico-chimice, geologie, şi predarea unor lecţiuni poate deveni adevărate *lecţiuni de sinteză,* atât de folositoare pentru educaţia lor. Am simţit cu toţii acest nepreţuit sprijin pe care ni-l oferă lecţiunile cu caracter sintetic. Rămâne însă ca profesorul să fie abil în coordonarea faptelor şi sinteza cunoştinţelor noi pentru ca lecţia să fie pedeplin reuşită. Aşa dar, pornind dela *orizontul locului care trebue să formeze firul de legătură pentru toate clasele,* vom înainta la cercetarea fenomenelor geografice care se desfăşură în regiuni mai îndepărtate. La baza învăţământului geografiei, trebue să stea *excursiile.* S'a afirmat că astăzi geografia şi cunoştinţele noastre geografice se măsoară cu numărul de kilometri parcurşi în mijlocul naturii care este totdeauna vie şi *in fieri* şi care, observată va aduce la îndepărtarea de multe ori a unor intuiţii preconcepute ale noastre şi la fixarea unor cunoştinţe sigure. Prin această procedare *intuitivă* şi *inductivă,* şi prin însumarea rezultatelor unei munci felurite (cunoştinţe noui de istorie, geografie, geologie, botanică) şi urmând principiu dela cunoscut la necunoscut, vom reuşi să atingem scopul pe care trebue să-l urmărească şcoala prin predarea acestui obiect de învăţământ.

Dacă în trecut, şcolarii noştri trebuiau să facă cu ocazia interogaţiilor la acest obiect o adevărată echilibristică a memoriei din cauza numeroaselor denumiri ce trebuiau să le memoreze, este timpul ca azi această metodă perimată să facă loc unei *metode de predare nouă care să se sprijine pe intuiţia directă a fenomenelor geografice.* Şcolarul nostru trebue obişnuit să devină un

atent observator al naturii, un priceput culegător de schițe și imagini caracteristice, pe temeiul cărora va avea să-și dea seamă de întreaga serie de cauze care determină fenomenele.

Procedarea aceasta *intuitivă* și *inductivă* ne va duce la scopul urmărit și de aceea insistăm asupra ei.

Astfel, observarea albiei unui râu cu numeroasele ei divagări, — aici cu o întinsă și fertilă luncă, dincolo cu un mal abrupt —, mai departe, apariția unor insule cu o vegetație caracteristică în cursul său — lumea plantelor și a păsărilor care completează acest ***peisagiu geografic viu,*** dau naștere atâtor ***impresiuni puternice*** care vor constitui un capital bogat de cunoștințe geografice, a căror explicare va căuta s'o dea atunci când este pus în fața lor. Acestea constitue pentru sufletul școlarilor noștri adevărate ***„experiențe geografice"*** sugestive, pe care nu le vor uita o vieață întreagă. Niciun manual de geografie n'ar putea să redea prin cuvinte oricât de potrivite, imagina vie pe care i-o fixează în mintea sa privirea unui astfel de peisagiu. Câteva ore trăite în regiunea Deltei Dunării ajung să fixeze pentru totdeauna imagina sublimă a acestui fluviu european acolo unde își termină opera sa. Măreția priveliștei acesteia va rămâne puternic imprimată în mintea școlarilor noștri și ea va constitui pentru întreaga vieață imagina vie care nu va putea fi desfigurată. Ei vor căuta apoi să-și dea seama de cauzele care au determinat acele numeroase formațiuni hidrografice: brațe vii și moarte ramificate într'un labirint de vegetație, gârle, gârlițe, bălți; mai departe vor fi surprinși în unele locuri de apariția grindurilor cu așezări omenești — satele de pescari — traiul lor simplu, așa dar o sumă de „experiențe geografice" care vor constitui în vieața lor un material bogat de informații. Notarea observațiunelor și a schițelor lămuritoare în ***caetul de excursii,*** precum și ***fotografiile*** ce le vor lua înfățișând aspecte morfologice, caracteristice ale regiunii cercetate, vor constitui pentru fiecare din ei ***materialul informativ*** necesar unor lucrări scrise cu privire la ținutul în care s'a făcut excursia.

Albumul geografic, cuprinzând fotografii — schițe de hărți ale regiunelor vizitate, precum și ***caietul cu însemnări geografice*** n'ar trebui să lipsească din materialul didactic pe care școala îl cere elevilor.

Cunoștințele geografice însușite de elevii noștri prin acest procedeu intuitiv și inductiv le va folosi mai departe profesorul de geografie pentru a stabili împreună cu elevii legătura cauzală a fenomenelor observate cu ocazia acestor excursiuni. (Explicarea apariției malurilor abrupte sau joase ale râurilor, formarea meandrelor, formația vegetală; înfățisarea oamenilor dintr'o regiune, ocupația, îmbrăcămintea, etc.). Folosind această metodă așa de ușor de aplicat, mai ales în orizontul locului, vom ajunge să deșteptăm nu numai ***simțul de observare*** dar ***și puterea de raționa-***

ment a tineretului şcolar şi vom atinge scopul pe care îl urmăreşte adevărata *şcoală educativă.*

Când însă este vorba de studiat din punct de vedere geografic regiuni mai îndepărtate de ţara noastră, ţări şi continente, metoda predării acestor cunoştinţe cu *ajutorul hărţii (intuiţia pe hartă),* ajutată de descriere, alternând cu lectura geografică, este cea mai nimerită. Infăţişarea acelei bogate regiuni de vegetaţie, numită *Selvas, din Brazilia,* va fi mai uşor înţeleasă de elevii noştri dacă o vom arăta ca un rezultat al condiţiunilor de climă pe care ni le oferă regiunea. Legând de aceeaşi cauză—clima— ei vor pricepe şi vor avea o intuiţie clară a fenomenului revărsării Amazonului.

Prin comparaţia acestui ţinut cu vegetaţie de păduri întinse de palmieri cu regiunile asemănătoare din Africa ecuatorială (Congo) sau cu cele din Insulinda (mediterana asiatică), ei vor constata marea asemănare sub toate raporturile geografice (climă, vegetaţie, animale, vieaţa omului), având astfel câştigat pentru totdeauna desfăşurarea fenomenului de climă caldă — ecuatorială în forma unui brâu de păduri de palmieri care încinge planeta noastră pe la mijloc. Metoda de predare *deductivă* apare deci necesară, şi folositoare atunci când în cursul de geografie suntem nevoiţi să legăm unele amănute de legi fundamentale ceea ce va da lecţiunelor noastre un caracter *demonstrativ* ştiinţific.

Lecţiunile obişnuite de geografie se desfăşoară în cadrul clasei unde folosim pentru demonstrarea adevărurilor geografice *harta.* Orice descriere geografică trebue neapărat însoţită de indicarea pe harta ţinutului unde are loc faptul geografic. Vom folosi totdeauna *hărţi exacte şi clare (Sydow),* care, eliminând elementele secundare, redau faptele caracteristice. Hărţile pline de amănute şi în care caracteristicele fenomenelor geografice dispar, nu pot fi de un folos real. O hartă pe care o folosim poate fi *completă,* nu însă plină. Cât priveşte descrierea fenomenului geografic el trebue făcut de profesor într'o formă cât mai *sugestivă* şi *dinamică* astfel ca tabloul înfăţişat să devină cât mai viu poposibil. Printr'o expunere caracteristică şi sugestivă, putem deştepta în mintea elevilor noştri tabloul peisagiului îndepărtat cu aspectul său frumos sau urît. Elevii noştri, în asemeni ocaziuni, vor încerca *stări emotive* cu atât mai puternice cu cât ei vor cunoaşte mai bine întreaga desfăşurare a fenomenelor geografice în legătura lor de cauzalitate. Totuşi descrierea rămâne o chestie de talent şi cum acesta se întâlneşte mai rar, ar fi mai bine ca în loc de o descriere estetică, făcută într'un stil multicolor, să ne mulţumim cu un stil cât mai *sugestiv* care deşteaptă în mintea şcolarilor noştri *imagini reale.*

De un real folos educativ sunt şi *mijloacele intuitive* pe care

profesorul de geografie le foloseşte cu ocazia lecţiunilor. Utilizarea *schiţelor* pe care profesorul le desenează pe tablă pentru *explicarea genetică* a unor fenomene (formarea văilor, munţilor, etc.), sau prezentarea unor *desenuri clare*, lucrate în prealabil de profesor; *secţiuni imaginate* în relieful unui ţinut (ţară, continent), *diagrame* (populaţie, producţii economice) *panorame*, şi *imagini cinematografice* care fac o impresie deosebit de puternică. Infăţişarea vieţii unor neamuri de oameni, cum ar fi bunăoară acela a Hiperboreilor (Eschimoşii) sau desfăşurarea deosebit de interesantă a erupţiei vulcanilor, fenomene de inundaţie şi urmările lor, toate constitue procedee prin care vom reuşi să *stimulăm interesul ştiinţific* al elevilor.

Tuturor acestor mijloace inutive vin să li se adauge *lecturile geografice*, de o reală valoare educativă, pe care profesorul de geografie este dator să le facă personal în clasă, în timpul prevăzut predării lecţiunii, pentru timpul liber pe care îl au şcolarii, *recomandarea lecturilor geografice*, în vederea completării cunoştinţelor despre planeta noastră se impun ca ceva necesar. Manualul de geografie trebue considerat ca un simplu auxiliar al lecţiunilor noastre. S'a afirmat, şi unii din noi am verificat ani de-a-rândul acest lucru, că am putea să lipsim pe elevii noştri de aceste manuale care, în cazul când sunt şi nepedagogic alcătuite, duc în mod sigur la lenevia spiritelor şcolarilor şi la neatenţie în timpul explicării lecţiunilor. Să nu uităm că dintr'o greşită folosire a manualelor se poate naşte surmenajul, plictiseala şi uneori chiar o adevărată aversiune manifestată de şcolari faţă de lucrurile învăţate [1]).

Este adevărat că manualul de multe ori urmează munca profesorului, dar suprimă libertatea de gândire a elevilor, precum şi spontaneitatea lor. In legătură cu folosirea manualelor, citez părerile unui fost dascăl al învăţământului secundar, profesorul N. Moisescu „Cartea atrofiază puterea de cugetare şi face să dispară originalitatea profesorilor şi a elevilor, unii ca şi ceilalţi fiind obligaţi de autoritatea şcolară să respecte programa desvoltată în carte. *Manualul,* fiind acelaşi pentru toţi, *uniformizează spiritele* şi *nu respectă individualităţile;* are deci tendinţe contrare nevoilor sociale ale timpului. Astăzi, în laboratoarele ştiinţei, adevărurile dobândite de unii prin experienţa lor se controlează de alţii pentru a nu se strecura greşeli; în şcoala noastră, în loc să se facă o asemenea pregătire de *educaţie ştiinţifică se dau adevărurile, nu scoase de elevi din stadiu realităţii, ci de-a-gata din manuale* şi în ele autorii le-au transcris din alte cărţi, încât se poate zice că ei vând marfa pe creditul autorilor consultaţi.

---

[1]) Raymond de Girard: Questions d'enseignement secondaire, 1905.

Lecţiunile de geografie predate în clasă trebuesc să se facă cu ajutorul *hărţii*. Pentru ca intuiţia fenomenelor pe hartă să fie cât mai clară, fiecare elev urmează să posede un *atlas geografic*. Schiţarea pe tablă a *unor regiuni caracteristice, precum* şi notarea faptelor mai importante ale lecţiunii — un fel de rezumat — pe care la rândul lor elevii îl vor nota în caiete, pot constitui elementele principale după care are să se conducă la pregătirea lecţiilor de geografie.

In ceea ce priveşte *desenul geografic* şi în special acele hărţi multicolore şi lucrate cu multă migală de către şcolarii pe care unii din dascălii de geografie le pretind şcolarilor, ar fi, credem, momentul ca să menajăm timpul şi oboseala ochilor şi să ne mulţumim cu simple schiţe-hărţi, făcute în creion cât mai exacte, dar care să nu răpească elevilor un timp preţios pe care îl pot folosi la prepararea altor lecţiuni. Elevii care vor dovedi un *deosebit talent* la desenul geografic pot fi utilizaţi sub conducerea profesorului de geografie la desenarea unor hărţi speciale, reprezentând uneori regiuni caracteristice sub raportul fizic-morfologic, economic, etnografic etc. şi care lipsesc din colecţia muzeului geografic, aceasta bine înţeles, în cadru timpului liber. Ele vor îmbogăţi colecţia de hărţi a muzeului de geografie, care trebue să existe pe lângă fiecare şcoală secundară.

Nu putem încheia aceste îndrumări în predarea cursului de geografie în învăţământul secundar fără a ne opri un moment asupra deosebitei importanţe ce o prezintă predarea *Geografiei Patriei* noastre. Spuneam că măsura cunoştinţelor noastre geografice ne-o dă seria de escursii făcute în diferite regiuni de unde am cules un însemnat material geografic (schiţe-profiluri, fotografii, roci etc.), şi care constitue în acelaşi timp un capital de cunoştinţe care se vor fixa pentru totdeauna în mintea şcolarilor noştri.

Tineretul nostru şcolar va trebui deci îndrumat să-şi cunoască cât mai bine ţara, fiindcă numai această cunoaştere a ei poate să dea naştere la o puternică dragoste de pământul nostru strămoşesc. Cine îşi cunoaşte bine ţara, *o iubeşte* şi este în stare să se sacrifice pentru ridicarea ei; iar această dragoste vom căuta s'o sădim în sufletele lor tinere încă de pe băncile şcoalei. *In consecinţă, organizarea excursiilor, pregătite din timp de către profesoru lde geografie, la care se vor adăuga profesorul de ştiinţe naturale şi cel de istorie, devine azi o necesitate de prim ordin pentru educaţia tineretului nostru şcolar.* In planul excursiilor ce se vor face de către aceşti profesori, însoţiţi de elevii lor, vor intra: cercetarea regiunilor caracteristice ale ţării noastre. (Delta şi pământul Dobrogei, ţara Bârsei, Haţegul, Banatul, ţara Maramureşului etc.), care pot fi studiate sub întregul lor aspect geografic, morfologic, etnografic, economic). Neîntrecutul pitoresc al Carpaţilor noştri va lăsa neperitoare *im-*

presii acelora care vor străbate văile: Bistriţei, Oltului, Izei sau Vişului. Aceste minunate *privelişti ale naturii, bogăţiile* nemăsurate pe care le închide pământul ţării noastre în aceste regiuni (păduri, păşuni, mine etc.), precum şi *specificul etnic* al lor (oameni, costume, obiceiuri), vor constitui tot atâtea experienţe geografice a căror valoare educativă trebue, reţinută.

GEORGE JANET

BIBLIOGRAFIE

S. Mehedinţi: Terra, vol. I. Ed. „Naţionala" Ciornei, Bucureşti.

S. Mehedinţi: Câteva observări în legătură cu învăţământul Geografiei. Ed. Socec, Bucureşti.

N. Moisescu: Şcoala veche şi şcoala nouă. Ed. Cultura Românească, Bucureşti.

SATUL: ISVOR DE VIAŢA ROMÂNEASCA

„Omul, mai ales, în vremurile turburi, în timpurile de criză morală, atunci când mai toate valorile contimporane sunt negate, îşi caută suport ori îşi cere înţelegere din trecut. Căci, dacă ar fi pretenţios şi exagerat să considerăm istoria ca pe o „pedagogie socială", nu este totuşi mai puţin adevărat că „memoria socială", care este istoria, a fost întotdeauna şi va fi mereu isvor de împrospătare a forţelor morale ale unui neam".

Este convingerea dela care pleacă d-l Anton Balotă, un tânăr şi harnic istoric şi filolog român, în stabilirea faptului că satul este un isvor de vieaţă românească şi, mai mult, una din cele mai autentice entităţi sociale ale noastre ca popor de origine daco-romană.

Pornind pe drumurile deschise de d-l prof. N. Iorga, încă din anul 1905, d-l Anton Balotă, în o sută de pagini, sub titulatura „Satul: izvor de vieaţă românească", ne relevă câteva fapte foarte preţioase relative la cunoaşterea satului, originea şi evoluţia lui, la caracteristica şi importanţa lui, în ce ne priveşte pe noi Românii ca formaţie socială, şi, de aici, ca destin istoric, politic şi cultural, în cadrul veacurilor şi al altor popoare.

In acelaşi timp, lucrarea aceasta repune în discuţie cu mai multă amploare, documentare şi concludenţă şi o problemă pe care cu 12 ani în urmă d-l C. Rădulescu-Motru o sesiza într'un chip atât de sugestiv, în *Personalismul Energetic:* Psihologia satelor româneşti.

Cel ce „vede o singură dată un sat românesc, oricât de bine l-ar studia, nu ştie nimic de seamă din psihologia populaţiei lui. Un sat românesc trebue să-l vezi la diferite intervale spre a-i înţelege psihologia. Pentrucă ceea ce e mai de seamă în psihologia lui, e tocmai eterna-i imobilitate sufletească".

Privind dealungul veacurilor, naşterea şi evoluţia satului românesc, d-l Anton Balotă a putut să constate cu precizie şi folos nu numai eterna-i imobilitate sufletească, dar şi caracteristicile cele mai intime ale acestuia pentru vieaţa noastră ca popor.

„Pe cât de caracteristic e vieţii italiene oraşul, pe atât de strein este el de rosturile vieţii româneşti. La noi, alături de sat, acum un secol, nu avem decât târgul — centru comercial, cu pronunţat caracter rural — iar odinioară, mai erau cetatea şi curtea din care s'a născut Capitala", localitatea de reşedinţă a Domnitorului.

Satul este o moşterine iliro-tracică, nu numai ca entitate socială, dar şi ca nume; a se vedea albanezul *sfat* — după cum cetatea sau curtea sunt moşteniri romane dela civitatem şi cohortem. — Oraşul nu va apare decât cu streinii care, aşezându-se temeinic pe pământurile noastre, vor rămâne izolaţi în aceste aşezări, neputând exercita vreo influenţă asupra mediului românesc rural. Şi astăzi putem vedea mai ales, în Ardeal că cu toată vechimea lui de veacuri, oraşul rămâne izolat, strein de rosturile regiunii, sugrumat, asediat de cercul de sate româneşti, fără de care, — cu toată producţia sa industrială sau activitate comercială, ar fi pierit de mult.

Rămâne, aşa dar, numai satul, cu formele sale evoluate, născute din îmboldiri militare, economice sau administrative — târgul şi cetatea — ca forme specific naţionale, în domeniul aşezărilor sociale omeneşti ale neamului nostru.

Şi pentrucă aceasta este realitatea netăgăduită, ni se impune să vedem mai deaproape procesul de formaţie şi de dezvoltare a acestor entităţi sociale româneşti, asaltate din mai toate părţile de nenumărate mase eterogene.

Dacă privim în urmă cu două-trei mii de ani, constatăm că, Tracii hălăduitori deoparte şi de alta a Carpaţilor ca şi deoparte şi de alta a Dunării, sub denumirea de Daci sau Davi, trăiau o vieaţă intensă tot în cadrul satului. Forma aceasta deosebită de vieaţă a făcut pe Romani să-i numească astfel (Daci sau Davi), care, după cum spune d-l prof. N. Iorga, nu însemnează altceva decât *săteni*.

„Satele trace — şi numai ele — prin fixarea populaţiei au permis strămoşilor noştri trecerea la forme superioare de orgazare politică", prin care şi-au păstrat caracterul lor etnic. Faptul acesta ne explică şi de ce „macedo-românii, cu toată minunata lor rezistenţă etnică şi eflorescenţă pastoral-negustorească n'au putut ajunge la o creaţie naţional-politică", asemănătoare cu aceea a daco-romanilor.

Dar împrejurările istorice foarte cunoscute ne impun categoric întrebarea:

Dacă satul românesc, în general, este astfel o creaţie specific tracică, cum se mai explică romantitatea noastră, atât de evidentă, în timp ce de pe urma Dacilor avem aşa puţine dovezi?.

La această întrebare d-l Balotă răspunde:

Prin fondarea cetăţilor — fie oraşe sau garnizoane — Ro-

manii nu puteau romaniza Dacia, după cum vechile oraşe în Dobrogea sau mai în urmă, cele maghiare sau săseşti, în Ardeal, precum am văzut n'au putut influenţa vieaţa românească rurală. „Slavii, Rutenii şi Bulgarii au reuşit tocmai prin caracterul lor sătesc, asemănător aşezărilor româneşti", să ne influenţeze şi să înstrăineze uneori chiar câte o parte din fondul nostru naţional". Astfel, după cum atestă d-l prof. N. Iorga, romanizarea Daciei s'a făcut prin infiriparea unei vieţi romane alăturea de satele tracice.

Procesul acesta etnico-social începe chiar cu sfârşitul Republicei Romane. Când vieaţa urbană din Peninsula Italică ia proporţii din ce în ce mai largi, când exploatarea iraţională a pădurilor şi sărăcirea pământului îşi ajung marginile, înregistrăm o migraţie a maselor rurale din ce în ce mai crescândă. Astfel, se explică drumul pe care-l iau, în mare număr ţăranii italici spre provinciile romane orientale, unde în locul mizeriei şi al drepturilor restrânse, locuitorii vechii Italii găseau putinţa muncii creatoare şi, deci, a traiului sigur.

„De aici, uriaşa emigraţie populară romană spre Vest, mai întâi, spre Galia de Sud şi, apoi, spre văile Savei şi Dravei, până în Panonia, ca, în sfârşit, alte grupe să atingă ţinuturile trace, cu Carpaţii şi Dunărea noastră. A fost atunci „o infiltrare domoală, dar profundă de ţărani romani", care a putut transforma într'o populaţie română, vorbind latina vulgară, pe Iliri ori pe Traci, pe care cucerirea politică aşa de trecătoare în Dacia, n'ar fi putut decât să-i atingă".

„Iată deci, că lumea romană supunând politic vieaţa Tracilor, impunându-le interese militare şi economice, aducea totuşi, pe plan social, un puternic aport ce avea să continue, vechea vieaţă a acestor ţinuturi, ce a fost şi a rămas caracteristică şi sub Romani, prin *sate*. Vieaţă în care s'a plămădit poporul român, prin „adoptarea a tot ce aducea superior cotropitorul — romanul — pe fondul veşnic al supusului — al dacului—: limba latină în locul graiurilor neevoluate; ordinea romană, în locul frondei trace; în sfârşit, forţa etnică latină, simţul unităţii, în locul spiritului individualist al neamurilor tracice".

In tiparele acestea s'a cristalizat satul românesc şi prin el prezintă eterna lui imobilitate, spiritu-i conservativ de ale cărui însuşiri pomeneşte d-l prof. Rădulescu-Motru în lucarea amintită mai sus: „Satul românesc nu inovează în deprinderile strămoşeşti, dar, în schimb, prin repetarea acestora întreţine continuitatea tipului istoric". „Actele şi gândurile sătenilor cu cât sunt mai ferite de inovaţie, cu atât devin mai tipice, mai instituţionale. Mentalitatea satului devine stereotipă. Moralitatea lui: o cămaşe strâns lipită de piele. Săteanul român nu cunoaşte modă, nu cunoaşte snobism; nu maimuţăreşte pe nimeni; este

tipul naţionalismului monumental şi etern, în deosebire de târgoveţul care este ros de personalismul anarhic".

Dar dacă acest conservatism al satului românesc a fost atât de binefăcător, păstrându-ne fiinţa noastră etnică intactă dealungul vremurilor prin atâtea furtuni istorice, nu este un motiv ca eterna lui imobilitate să fie lăsată la voia întâmplării", căci atunci poate deveni o sabie cu două tăişuri. Satul a fost şi este isvorul veşnic şi nesecat de forţă creatoare şi regenerare.

„Braţele şi creerul săteanului român trebue să transforme materia primă în creaţii originale, care apoi. incorporate culturii române întregi, să întreţină evoluţia acestei culturi" *).

Este un deziderat, ca şi un imperativ, de care Legiuitorul zilelor noastre s'a sezisat şi spre care concordă în prezent întreaga noastră activitate naţională şi de Stat.

CONSTATĂRILE UNOR PERSONALITĂŢI ENGLEZE ASUPRA ŢĂRII NOASTRE

După dovezile tot mai dese pe care le avem, ne putem încredinţa că ţara şi poporul nostru au început să presupună un interes mereu crescând pentru străinii de peste hotare, mai mult sau mai puţin apropiaţi, precum şi pentru cei de care ne despart ţări şi mări. Ziarele anunţă mai în fiecare săptămână diferite vizite oficiale sau particulare pe care ni le fac reprezentanţi de-ai ţărilor vecine sau mai depărtate. Lucrul, fireşte, nu poate decât să ne bucure nu numai că presupune un interes deosebit pentru alţii, dar şi pentru faptul că avem prilejul să constatăm cât cântărim în faţa străinătăţii şi, totodată, să ne cunoaştem mai bine pe noi înşine.

Ne vom opri, deocamdată, asupra observaţiilor făcute de două personalităţi engleze, care ne-au vizitat Ţara, înfiripând constatări, în general, măgulitoare pentru noi.

Ne vom ocupa pe rând de fiecare, expunându-le în ordinea în care ele au fost făcute. Aşa dar, vom aminti întâi de publicistul Walter Sarkie a cărei carte *Raggle-Taggle* — subinstitulată Aventuri cu o vioară în România şi Ungaria — a ajuns în Anglia, în foarte scurt timp la a VI ediţie. Şi fiindcă autorul cărţii de care ne ocupăm este o curioasă îmbinare de fin lord şi de boem incorijibil la care se adaogă dispoziţia aproape constantă către aventură — cum observă şi d-l George Oancea, care ne-a transmis în majoritate tălmăcirea lucrării de care ne ocupăm —

---

*) C. Rădulescu-Motru: *Personalismul Energetic.*

găsim neapărat util să amintim că Sir Walter Sarkie, profesor la universitatea din Dublin — a crezut de cuviință — pentru ca explorarea întreprinsă să reușească și mai mult, să se travestească în simplu lăutar și, astfel, să colinde țara noastră în lung și în lat. Desigur că la această travestire a recurs numai când a voit să pătrundă în straturile sociale mai de jos, pentru ca, astfel, să nu dea naștere la suspiciuni. Ținuta obișnuită a păstrat-o numai când a frecuentat pe intelectualii și protipendada noastră.

Oricum, observațiile culese, fie într'o ipostază, fie în alta, sunt demne de reținut și vom consemna și noi câteva din cele mai semnificative pe cât ne va fi cu putință.

Pătrunzând prin sate și orașe, prin corturi de țigani și bordee țărănești, prin hotele ca Astoria, dela Cluj, și Athénée Palace, dela București, sau ca musafir prin casele intelectualilor noștri mai de marcă, a avut prilejul să prindă și să zugrăvească cele mai variate aspecte ale vieții românești, dela nota cea mai simplă la cea mai stilizată, calități și defecte inerente oricărui popor, dar mai ales, fermecătorul nostru folclor de muzică și poezie, mitologia românească ce îi sugerează echivalența cu germana epopee a Niebelungilor.

Toate aceste constatări capătă și o mai mare însemnătate când ne gândim la faptul că ele sunt făcute la lumina comparației dintre occident și noi, pe de o parte, dintre noi și minoritățile conlocuitoare, pe de alta, în majoritate convergând cu obiectivitate a ne prezenta, în cea mai mare parte a cazurilor în poziții cu totul favorabile și nu arareori măgulitoare.

Astfel, în primele pagini, din cele două sute pe care ni le consacră, profesorul irlandez, stăruind asupra Clujului ca și asupra celor mai principale ținuturi din Transilvania (Sibiu, Făgăraș, etc.), precizează:

„Iubirea mea adâncă pentru Unguri nu a putut să mă orbească contra Românilor, care mi-au dovedit atâta atenție în călătoria mea. Toleranța este cea mai bună politică și se pare că Românii o desfășoară în tratamentul minorităților". „Românii sunt toleranți în maniere, ca și în legi și e cu neputință să nu fi câștigat de ei. Ospitalitatea lor pe care am avut prilejul să o pun la încercare m'a făcut să trăesc fără bani ca un gentilom". (p. 221).

Referindu-se la Cluj, capitala Transilvaniei îi apare profesorului dela Dublin ca o sinteză și un simbol al istoriei întregului Ardeal. Aceste meleaguri au fost pentru Români isvor de bogății și de atunci până astăzi ele au rămas mai mult pentru străini, decât pentru Români. Faptul se desprinde din capitolul „Roumanian-Houngarian Kounterpoint" („Contrapunctul Româno-Ungur") din care se poate vedea limpede că agitatorii revizionis-

mului sunt magnații, îndreptățiți la aceasta, întrucât au fost deposedați de marile latifundii pentru reforma rurală.

Privind latura culturală a aceluiași oraș — ca un mare centru de lumină — d-l Walter Sarkie, vorbește despre Universitatea din Cluj: „Creditul și faima ei se datoresc în mare măsură profesorilor Iorga și Bogdan-Duică, oameni care au ridicat demnitatea literelor românești. Ea este un centru intelectual important în Europa Centrală și Clujul va deveni Oxfordul Orientului" (p. 221).

Tot pe atât de interesante și demne de relevat ne apar constatările minunatului călător englez făcute în regiunea Sibiului, privindu-ne în comparație cu Sașii și Ungurii:

„Orașul în care mă găsesc (Sibiul) nu pare a fi în Transilvania fiindcă nu are nicio caracteristică românească sau ungurească. Străzile și casele mă fac să mă gândesc la Nüremberg". „Nu vedeam pe unde mă uitam decât case cu ferestre mari, zăbrelite, care trădau originea saxonă, cu aerul lui de gravitate austeră. Nenumărate tuneluri de pe când Turcii erau teroarea țării accentuiază impresia. El apare în contrast cu Clujul". „E firesc că lumea asta să pară atât de rezervată câtă vreme o comparăm cu Românii și Ungurii, două din cele mai spontane și ospitaliere popoare din Europa" (p. 264).

Tot cu privire la orașul Sibiu, autorul continuă că Sașii se deosebesc radical de Românii, care înconjoară ca apele mării o insulă". „Inainte Românii ocupau cartierele cele mai rele deși peste tot erau în majoritate ca număr", (p. 267).

Sunt rânduri foarte elocvente pentru replica oricărei tendințe revizioniste.

Asupra nivelului nostru social și cultural cât și despre progresul nostru în viitor, profesorul irlandez își încheie observațiile, în urma conversațiilor avute cu diverse personalități ale intelectualității noastre și, în special cu P. S. Mitropolitul Bălan, pe care-l socotește „un prinț impozant al Bisericii, cleric de-o bunătate și o suavitate rar văzută". In general, poporul nostru va face mari progrese nu numai mulțumită bogățiilor noastre naturale, dar, țărănimii, care, deși uneori înapoiată, este foarte nobilă (p. 268).

Pentru d-l Walter Sarkie, „atmosfera Bucureștilor este întocmai cu aceea a Parisului. Dela volubilitatea omului până la sgomotul mașinilor, cele două orașe se aseamănă.

Proprii, sunt însă diferențele sociale.

Deoparte, Bucureștii lumii avute, — orașul luminilor — de alta, Bucureștii periferiilor, cu lumea necăjită, mizeră, chiar, — orașul umbrelor.

Din toată această carte, o observație generală se degaje. că acest călător, savant — năzdrăvan, deși maghiarofil, cum

uneori, singur mărturiseşte — a fost copleşit nu numai de frumuseţile ţării noastre, dar şi de acelea ale sufletului românesc.

Rândurile pe care le-am citat sunt cea mai elocventă dovadă.

Că, uneori, ne atribue unele metehne care ne-ar aparţine e un fapt firesc, câtă vreme acest observator original a mai fost şi influenţat în opinii de unii străini, adversari neamului nostru şi, apoi, timpul nu i-a îngăduit o promptă verificare. Pentru constatările de ordin negativ, adevărate fiind, nu avem decât să ţinem socoteală şi să militām pentru îmbunătăţirea unor rele, cu atât mai mult cu cât ele sunt mici şi puţine, faţă de însuşirile noastre înăscute.

Cartea aceasta, ajunsă la 6 ediţii în timp de 6 luni, scrisă de un străin obiectiv şi cu destul prestigiu cărturăresc al Ţării căreia aparţine, constitue unul din cele mai bune mijloace de propagandă pentru Români şi ţara lor, pentru care trebue să ne arătăm toată recunoştinţa faţă de profesorul Irlandez.

*
* *

Vara trecută, tot din partea Angliei — de astă dată, trimis al Bisericii Anglicane — am avut de asemenea un oaspe distins în persoana emeritului teolog şi publicist Reverent John Perret.

Inaltul cărturar londonez a zăbovit în România aproape trei luni, cu misiunea oficială de a vizita şi cunoaşte nivelul spiritual al poporului nostru, în special, al aşezămintelor noastre religioase.

Intre diferitele remarce şi comentarii pe care le face asupra sufletului românesc şi, în deosebi, în ceea ce priveşte latura religioasă, faptul asupra căruia, insistă mai mult şi căruia-i dedică un articol anume, în reputata publicaţie anglicană dela Londra, *„Oecumenica“*, este acela privitor la cazul dela Maglavit.

Vom stărui puţin asupra acestui articol, întrucât prin importanţa pe care i-o imprimă autorul, faptul este relevat întregii omeniri creştine, bisericeşti sau laice, şi totodată, seriozitatea şi prestigiul distinsului reverent John Perret, pune într'o lumină obiectivă şi chiar ştiinţifică pe tânărul cioban, inspirat, Petrache Lupu, ale cărui însuşiri de pură religiozitate le socoteşte drept exponent al însuşirilor proprii, colectivităţii poporului, căruia el aparţine.

Astfel, în ziua de 13 Iulie a acestui an, Reverendul John Perret a luat drumul Maglavitului, cu atât mai mult, cu cât

fusese mai dinainte încredințat de unii cărturari români, că „ciobanul mistic al României" reprezintă „un faliment" la Maglavit. Șezând acolo o zi întreagă, în apropierea lui Petrache Lupu, prânzind cu dânsul și cercetându-l amănunțit, s'a convins că detractorii „ciobanului sfânt" se înșeală. Reverendul J. Perret, recunoaște astfel afirmațiile d-rilor George Marinescu și I. Popescu-Sibiu. Ilustrul teolog își însușește părerea că la Petrache Lupu, nu este o halucinație, un desechilibru mintal, ci o pură *viziune*.

Se știe că părerea aceasta a emis-o cel dintâiu d-l dr. Popescu-Sibiu și e util s'o amintim în treacăt. Astfel d-sa afirmă că în cadrul dinamismului intrapsihic — din contraste, antagonisme, impasuri — poate rezulta o *dezaxare* sau o *armonizare*.

O dezaxare, când la bază e o ereditate încărcată sau o scăzută rezistență biologică, dezaxtare, care degenerează în nevroză și apoi halucinație sau în pură alienație — cu efecte de atitudine antisocială.

O armonizare, când conflictul se rezolvă, — ajutat de un substrat biopsihic sau alți factori încă necunoscuți, transformându-se în inspirație, în creație, în *viziuni* ce cristalizează — ca efect social — o atitudine folositoare atât individului vizionar cât și ambianței sale sociale.

Ori, Reverendul John Perret, tocmai acest din urmă proces îl atribue sufletului lui Petrache Lupu.

Impăcând acest punct de vedere cu cel religios, dânsul precizează: „Profetul, ființă eminamente socială, chiar dacă ar fi trimis de către Dumnezeu, nu cade din cer, dar este scos la iveală de o stare socială și de nevoi sociale, bine definite".

Este interesant faptul că apariția Ciobanului-Profet e concomitentă unei crize sociale prin care trece țara, „La Maglavit — continuă autorul — nu poate fi vorba de un idealism poetic, ci de o realitate concretă și pipăibilă într'un cadru tot pe atât de patriarhal și primitiv, ca modelul", (Ion Botezătorul și alți profeți).

La urmă, ilustrul Reverend Aglican se întreabă:

„Patrache Lupu, acest stâlp (geant) evanghelic ortodox, nu cumva va fi având vreo misiune pentru apostolii creștinătății?".

Terminând această simplă relevare pe care am făcut-o, subliniem faptul că articolul Reverendului Londonez nu-i decât o parte dintr'o interesantă și mare conferință pe care d-sa o va ține în cursul acestui an la Londra, asupra inspiratului cioban din țara noastră.

BIBLIA „REGELE CAROL II"

Incă dela începutul domniei, Majestatea Sa Regele Carol al II-lea ne-a încredinţat că voeşte să fie un Constantin Brâncoveanu al României-Moderne. Exprimarea acestei dorinţe şi vreri nu a fost numai vibraţia unei profunde şi sincere intenţiuni ci, ea n'a întârziat să devină o realitate, în sensul îndeplinirii. Opera de ridicare a maselor, sprijinul necondiţionat dat tuturor muncitorilor de pe ogorul luminării sufleteşti şi, în special, Societăţii Scriitorilor Români, dar, mai ales, *Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II"* constituesc cea mai elocventă dovadă întru aceasta. Referindu-se numai la această de pe urmă instituţie şi anume la activitatea editorială, vom afla editarea aproape a trei sute de cărţi din diverse domenii şi de diverşi autori, români şi străini, dintre cei mai străluciţi. Scriitorii noştri cei mai de seamă — morţi sau în vieaţă — au început să fie editaţi în ediţii definitive, comentate şi puse la punct de criticii şi istoricii noştri literari cei mai autorizaţi. După un Haşdeu, Odobescu, I. L. Caragiale etc., îşi aşteaptă rândul Eminescu.

Dar una dintre marile izbânzi, nu numai ale acestei edituri, dar a întregului nostru cărturărism, este *Biblia „Regele Carol al II-lea"*. Voevodul culturii Româneşti a năzuit de multă vreme tălmăcirea întreagă şi directă din limba ebraică şi greacă a Sfinei Scripturi şi năzuinţei acesteia I-a dat întrupare la sfârşitul anului 1938.

Biblia aceasta, tălmăcită sub auspicii regeşti de către preoţii profesori Vasile Radu şi Gala Galaction, vine ca un dar epocal făcut poporului Său tocmai la încheerea unui sfert de mileniu (1688—1938) dela apariţia unei alte tălmăciri a Sfintei Cărţi, datorită Domnului muntean Şerban Vodă Cantacuzinul.

Suntem indrituiţi să socotim această tălmăcire o piatră de hotar prin meandrele veacurilor în cultura noastră din mai multe puncte de vedere. Ele sunt cuprinse în cuvântul de deschidere al Sfintei Cărţi, pe care tălmăcitorii îl adresează *„Prea Inălţatului şi Bine Credinciosului nostru Stăpân, Majestăţii Sale Regelui Carol II"*.

Il cităm întocmai fiindcă rândurile de mai jos redau în chip fidel sinteza acestor strădanii:

„In împrejurările încurcat împletite ale ceasului de faţă, silinţele, munca şi opera Sfinei noastre Biserici aveau nevoe de ajutor şi de întregire. In lupta deschisă cu sectanţii mai vechi şi de ultimă oră, Biblia retipărită de Biserică va fi prea puţin folosită, atât de sectanţii, cât şi de misionarii noştrii ortodocşi. *Sectanţii nu primesc cercetări şi discuţii decât pe baza textului biblic tălmăcit din originalul ebraic, iar misionarii noştri sunt constrânşi, spre marea lor părere de rău, să se slujească tot de textul sectanţilor.*

Majestatea Voastră, Regele drept credincios al României-Mari, reînviind purtările de grijă, drepturile şi pildele vechilor noştri voevozi, iubitori de carte şi biserică, aţi adus Bisericii româneşti sprijinul Vostru regal şi i-aţi dăruit un dar pe care numai Majestatea Voastră avea dreptul şi puterea să-l ordone şi să-l pogoare până la noi. Ne-aţi poruncit să încordăm din nou energiile noastre şi să pregătim pentru Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol al II-lea", această Biblie. Am împlinit porunca Majestăţii Voastre.

Ne-am reîntors la lucru, am recercetat în amănunţime partea noastră de traducere, încăputǎ în Biblia din 1936 şi am tradus din nou, din textul original ebraic, toate acele cărţi care până acum fuseseră tălmăcite numai din Septuaginta. Regele de azi repeta, norocos şi consecvent, porunca dată de către Principele Carol, în anul 1923, la întemeerea Fandaţiei „Principele Carol", unuia din noi, mai jos semnaţii ca să-I lucreze o nouă traducere a întregei Sfinte Scripturi.

Cu Biblia de azi, dăruiţi un dar cu adevărat regesc studenţimii noastre teologice şi îndeobşte preoţilor noştri licenţiaţi in teologie. Programul facultăţilor de teologie din România impune studenţilor învăţământul limbii ebraice şi exegeza Vechiului Testament, făcută după textul original. Studenţii teologi se deprind dela început să vadă în Vechiul Testament ebraic depozitul cel adevărat al revelaţiunii vechi-testamentare, iar pe toate celelalte versiuni, să le aşeze mai prejos decât Biblia Ebraică. Alcătuitorii programelor Facultăţilor de Teologie, adică înaltele autorităţi şcolare, în înţelegere cu înaltele autorităţi bisericeşti, au socotit — la noi, ca şi aiurea — că studenţii teologi trebue să pornească, în studiul exegetic al Vechiului Testament, dela textul de obârşie. Dar ştiut este că în Facultăţile noastre teologice, studiul limbii ebraice nu este împins atât de departe, încât să facă pe studenţi destul de familiari cu limba ebraică. Ieşind din facultate, tânărul teolog, chiar când are dispoziţiuni filologice, rar se mai întoarce la gramatica ebraică şi la dicţionarul lui Gesenius. El rămâne încredinţat că adevărata Biblie a Vechiului Testament este Biblia Ebraică pe care învăţământul teologic i-a propus-o cu întâietate, dar, în acelaşi timp, rămâne cu părerea de rău că între el şi textul ebraic nu există nici legătură directă, nici tălmaci ortodox. Mai târziu, când, în vieaţa lui de preot sau în cariera lui de profesor de religie, va avea nevoe să stabilească starea de obârşie a vreunui loc biblic, el va fi constrâns să alerge la una din traducerile (în circulaţie universală) franceză, engleză, germană, sau, în cazul cel mai umil, la una din Bibliile româneşti, aduse nouă de prozelitismul protestant....

Iar în cugetul lui va rătăci mereu nedumirirea că textul

ebraic al Vechiului Testament n'a găsit la noi, până astăzi, niciun traducător, teolog ortodox.

Implinind zi de zi porunca pe care ne-aţi dat-o am întrevăzut o perspectivă şi o speranţă de sub cerurile viitorului. Un gând bun şi românesc, o adăstare, astăzi de abia cu lumină de candelă, au nălucit înaintea sufletului nostru. Şi Majestatea Voastră aţi sporit această lumină şi aţi făcut să tresară de nădejde inima noastră, rostind la Blaj, la serbările, „Astrei", în ziua de 20 Septemvrie 1936, aceste cuvinte, vrednice să fie păstrate pe table de aramă:

....„toţi cei ce simt româneşte şi creştineşte să-şi întindă mâna peste nevoile, peste micile deosebiri ale zilei şi să lucreze la plămădirea sufletului acestui popor, care, fie el ortodox, fie el unit, tot popor creştin şi tot popor român este".

Este sfioasa şi negrăita năzuinţă a servitorilor Mejestăţii Voastre ca această Biblie a ostenelilor lor să ajungă într'o zi— după ce va fi cunoscută, discutată, verificată — Biblia neamului nostru întreg şi a viitoarei noastre reîntâlniri bisericeşti".

Sunt cuvintele care cuprind într'însele cel mai adânc şi cel mai potrivit tâlc, cu prilejul tipăririi, pentru prima oară a întregii Biblii din limbile în care ea a primit Sfânta Inspiraţie.

UN GHID AL BUCUREŞTILOR

O călătorie făcută nu de multă vreme în Apus ne-a impresionat mult, printre altele, şi prin ghidurile foarte ingenios alcătuite atât prin ilustraţii, cât şi, mai ales, prin text. Pe un preţ de 20—30 lei, în fiecare oraş din Italia sau Franţa capeţi o cărţulie foarte bine editată, cu care te poţi orienta şi documenta, totodată. Gândul ne-a dus atunci numai decât în Ţară, la oraşele noastre mari: Bucureşti, Iaşi, Cluj, Cernăuţi, Chişinău, etc. Ne-am întrebat cum se vor fi orientând vizitatorii străini şi chiar români, veniţi să cunoască aceste municipii?!...

N'am mers, însă, prea departe cu învinuirea... In oraşele din Apus şi, în special, în Italia, majoritatea locuitorilor trăesc din veniturile aduse de vizitatori. Ca să nu mai vorbim de cărţi poştale ilustrate, albume sau diverse obiecte prin care oraşele respective excelează, ghidul este primul lucru care se cere, şi se cere foarte mult, fiind foarte mulţi vizitatori. Constatăm, astfel, şi de data aceasta efectele raportului dintre cerere şi ofertă..., Pe când la noi? Câţi vizitatori pot înregistra, în curs de un an,

orașe ca Sinaia, Sibiul, Clujul, Iașii sau, chiar, Bucureștii, ca editarea ghidurilor să presupună un mijloc de existență pentru unii intelectuali și negustori (librari stabili sau simpli vânzători ambulanți)?

Facem aceste considerațiuni, înainte de-a fi vorbit ceva despre *București* — Ghid istoric și artistic — al d-lui arhitect Grigore Ionescu, pentru a înțelege o parte din însemnătatea unei asemenea lucrări, sacrificiul autorului și dărnicia editurii care a avut lăudabila inițiativă a publicării acestei cărți.

Am spus numai o *parte din însemnătate* fiindcă ceea ce ne oferă lucrarea de care ne ocupăm depășește cu mult simpla preocupare de ghidare momentană, de ordin topografic. Departe de a fi un ghid comun, de buzunar, ca atare, *Bucureștii* d-lui Grigore Ionescu este un ghid istoric-artistic de documentare ilustrată a ceea ce a fost și este Capitala României Mari.

Referindu-l la modul de redactare și la timpul în care a apărut, ghidul acesta își legitimează existenta cum nu se poate mai bine. El nu râvnește să fie o monografie ca aceea apărută înainte de război, datorită regretatului Ionescu-Gion, sau ca aceea, apărută zilele acestea, datorită d-lui prof. Nicolae Iorga. D-l Grigore Ionescu a avut fericita intuiție să prindă faptul că „în clipa prezentă, când sforțarea conjugală, a oficialității și a particularilor, amenință să șteargă ultima urmă a vechiului „Centru", sărac, dar încărcat de amintiri; când bucureștenii cei mai autentici se simt străini într'un oraș din care o parte n'au cunoscut-o, iar alta n'au apucat s'o cunoască, rostul unui ghid al Capitalei se lămurește singur".

Intuiția aceasta atât de fericită ne duce cu gândul la celebrele versuri din tablourile parisiene ale lui Baudelaire:

... — Le vieux Paris n'est plus (la forme d'une ville
Change plus vite, hélas! que le coeur d'un mortel)....

pe care le trăim, astăzi, din plin, pentru Capitala noastră...

Astfel, d-l arhitect Grigore Ionescu ne prezintă acest volum de peste 400 pagini „Conceput ca o călăuză a Bucureștilor de azi, fără să lase așa dar la o parte niciunul din îndreptățitele titluri de mândrie ale efortului creator contemporan; el își propune să fie în egala măsură, o călăuză în Bucureștii de ieri" Este poate cea mai importantă latură, cel mai pozitiv aport pe care l-ar fi putut aduce în momentul de față un ghid închinat Capitalei noastre care se schimbă văzând cu ochii, mistuind, odată cu înbrăcămintea nouei haine pe care o ia și marele tezaur de amintiri pe care d-l Grigore Ionescu a reușit să-l salveze, în bună parte.

Este și motivul pentru care Editura pentru Literatură și Artă „Regele Carol II" merită toate felicitările.

DIONISIE PETROVAN

DANEMARCA, ÎN CADRUL INTREGII LUMI [1]

Emeritul publicist şi om de ştiinţă Rothery ne oferă o valoroasă lucrare de sinteză a culturii şi civilizaţiei poporului danez, scrisă într'un stil atrăgător plin de imagini vii, luate din vieaţa unui popor înzestrat cu minunate calităţi. Este, în acelaşi timp, o carte de preţioase informaţii pentru toţi aceia care ar dori să viziteze Danemarca.

In mijlocul unei Europe în continuă prefacere și adânc sguduită, Danezul, graţie însuşirilor sale sufletești, dragostei de muncă şi inteligenţei practice, a învins o sumă de greutăţi determinate de natura ţării și a reușit s'o transforme printr'o muncă organizată, într'o adevărată grădină presărată cu gospodării model. Principala ocupaţie alături de o **agricultură intensivă** este **creşterea vitelor.** Amândouă, practicate sistematic şi raţional, au dus repede la ridicarea stării materiale a ţărănimii. Popor de cultivatori luminaţi, printr'o pricepută diviziune a muncii, danezii au ajuns azi pe o treaptă de înaltă civilizaţie, datorită puternicului spirit al cooperaţiei, putând servi ca exemplu viu pentru felul cum ar trebui să se desfășure vieaţa economică a Statului nostru.

Danemarca formează, azi, cea mai mare fermă cooperativă (90% din cantitatea de lapte este industrializată prin cooperative). In ramura agricolă, au obţinut o simţitoare îmbunătăţire a solurilor, prin extragerea calciului din subsolul ţării, iar pentru obţinerea altor îngrăşăminte chimice, n'au cruţat nicio cheltuială sau muncă. Intreg peisajul ţării dovedeşte o înfloritoare stare economică. Sate-ferme, oraşe-muzee (Kjöge în Seeland), parcuri în care se înalţă castele istorice, grădini în terase (Vallö în Seeland), toate legate cu drumuri bine aşternute. Totul respiră un aer de prosperitate şi de vieaţă idilică.

Redresarea economică a ţării se datoreşte atât *sănătoasei educaţii individuale* cât şi *spiritului cooperaţiei*, în care creşte tineretul danez. Danemarca este o ţară de proprietăţi mici (92% din suprafaţa agricolă aparţine acesteia). Popor care îşi iubeşte ţara cu adevărată cucernicie are ca deviză „ţara şi casa mea"

Bună dispoziţie spre umor şi ironie, un puternic bun simţ, o neîntrecută plăcere ce o simte în faţa micilor bucurii, o desăvârşită linişte sufletească, sunt principalele trăsături caracteristice ale sufletului danez.

---

[1]) *Le Danemark dans le monde* par Agnes Rothery Ed. Payot. Paris, 1938; 224 pag. cu 2 hărţi.

Cât priveşte opera pe care au desvoltat-o corpul inginerilor danezi, prin construirea de drumuri, viaducte (Moen-Falster-Loland), porturi şi ferry-boat-uri, care unesc insulele (Seeland-Moen) au pus pe vizitatorii acestei ţări în uimire. Inginerii danezi au construit portul Gdynia (Polonia) şi alte unmeroase lucrări, adevărate capodopere, prin Japonia, Canada, Persia etc.

Danemarca este o ţară cu numeroase *muzee*. Muzeul din Faaborg (Fionia), cuprinde o serie de tablouri, opera unor pictori danezi, de o reală valoare (Exner, Rohde, Skovgaard), iar Kunstindustrimusset din Copenhaga posedă o bogată şi rară colecţie de instrumente muzicale exotice. O interesantă colecţie de sculptură antică şi pictură ne oferă Glyptoteca muzeului Naţional (Van Gogh, Millet, Corot, Lunbey, Kröyer, Skovgaard).

Demne de semnalat sunt încă operele *fundaţiilor Carlsberg, Rosencrone, Rask Oersted,* care au donat beneficiile lor pentru progresul ştiinţei şi artei.

Toată lumea contribue la înfăptuirea unui vast program de ameliorare socială. Nu vezi ambiţii personale, ci numai semne ale unei distinse generozităţi.

Ţara, care a dat ştiinţei universale pe *Cristian Oersted* (1777—1851), descoperitorul efectelor curentului electric asupra magnetului (motoarele electrice au la bază această descoperire) pe *Nils Bohr* a cărui cercetări şi fapte stabilite asupra constituţiei atomilor l-au consacrat ca savant al lumii, se poate considera mândră.

Intr'un moment când arta sculpturală din epoca elenistică se părea că a fost uitată în Europa, răsare în Danemarca seninul sculptor *Thorvaldsen* (1700—1844) care a încercat prin bogata sa operă sculpturală s'o reînvie.

Opera pe care o întreprinde azi Danemarca în colonia sa — un pustiu de ghiaţă — Groenlanda, înfiinţând spitale, şcoli etc., şi trezind astfel la o vieaţă civilizată, o populaţie rămasă izolată de restul omenirii, ne arată înaltele preocupări umanitare, alături de cele ştiinţifice ale minunatului popor danez.

GEORGE JANET

DETERMINAREA DATEI PAŞTILOR

Sărbătorirea Paştilor este cea mai importantă a creştinătăţii. Sinodul convocat în 325 la Niceea, printre alte preocupări a fixat normele după care să se determine data sărbătoririi Invierii Domnului.

Regulele sunt următoarele:

1. Paştile creştin se serbează după Paştile evreilor, în cea dintâiu Duminecă după lună plină, care urmează echinoxului de primăvară.

2. Paştile evreilor, serbându-se în cele două zile ce urmează după luna plină, pentru a se evita coincidenţa ambelor sărbători, se lasă totdeauna un interval de două zile după această dată.

3. Dacă adăugându-se aceste două zile despre care am vorbit, obţinem 21 Martie, sau o dată posterioară, atunci Paştile se serbează în prima Duminecă ce urmează.

4. Dacă, însă prin adăugirea celor două zile obţinem o dată anterioară lui 21 Martie, atunci Paştile nu se serbează în Martie. In acest caz, se adaugă datei obţinute 30 de zile şi Paştile se serbează în prima Duminecă ce urmează datei obţinute.

Din aceste reguli, se vede că fixarea datei Paştilor se reduce în esenţă la aflarea datei când are loc luna plină a lui Martie. Sunt metode pentru aflarea acestor date. Acestea necesită cunoaşterea noţiunii de epactă, adică de vârsta lunii la 31 Decemvrie, înţelegând prin vârsta lunii într'o zi oarecare, numărul întreg de zile ce a trecut dela ultima lună nouă, până la epoca considerată.

Vom da o metodă pentru calculul datei Paştilor, fără să cunoaştem problema epactelor.

Formula a fost dată pe la începutul secolului trecut de matematicianul Gauss, fără însă să se arate cum s'a ajuns în mod teoretic la dânsa.

După Gauss, Paştile ortodox cade la data de $(22+d+e)$ Martie, sau, dacă suma obţinută este superioară lui 31 $(d+e-9)$ Aprilie, în care *d* şi *e* sunt nişte valori numerice întregi, obţinute prin mecanismul următor:

1. Pentru aflarea lui *d* se împarte anul prin 19, restul se înmulţeşte cu 19 şi la rezultat se adaugă 24.

Impărţind suma obţinută prin 30, se obţine un rest (care este **d**).

2. Pentru aflarea lui *e*, se împarte anul prin 4 şi apoi prin **7.** Resturile obţinute se înmulţesc respectiv cu 2 şi 4. La suma celor două produse se adaugă **$6d+5$.** Suma totală obţinută, împărţită prin 7 dă un rest care este **e.**

Aplicație. **Să calculăm data Paștilor pentru anul 1939.**
Calculul lui d:
1939 divizat prin 19, dă restul 1.
$1 \times 19 = 19$, $19 + 24 = 43$.
Numărul 43, divizat prin 30, dă restul 13.
$d = 13$.
Calculul lui e:
1939, divizat prin 4, dă restul 3.
1939, divizat prin 7, dă restul 0.
Resturile acestea, înmulțite respectiv cu 2 și 4, dau 6 și 0.
Suma acestor două numere mărită cu $6d + 5$, dă:
$$6 + 0 + 83 = 89.$$
Numărul 89, divizat prin 7, dă restul 5.
$e = 5$.
Deci, data Paștilor este $(22+13+5)$ Martie, și fiindcă suma este superioară lui 31, luăm $(d+e-9)$ Aprilie, adică 9 Aprilie.

CONST. MENCIU

RECENZII

CĂRŢI

V. BĂNCILĂ: *LUCIAN BLAGA, ENERGIE ROMÂNEASCĂ. (Colecţia* „Gând Românesc", Cluj, 1938).

Cartea de faţă îşi are începutul într'o conferinţă ţinută la Cluj, în 1936; ideea etnicităţii gândirii lui Blaga merge însă până la 1934.

Iată-i pe scurt cuprinsul:

Nu se ocupă nici de poetică, nici de teatrul lui Blaga, ci numai de filosofia lui, şi, în special, de sensul etnic al acestei filosofii, ca energie românească.

Face abstracţie de eventualele influenţe ale filosofiei apusene. Este interesantă evoluţia filosofiei lui Blaga, explicând-o prin „sufletul românesc" şi aceasta, cu atât mai natural cu cât etnicul românesc se caracterizează în filosofia sa, după cum filosofia sa nu se poate concepe fără acest etnic.

Apariţia lui Blaga a fost predestinată; el nu putea apare decât acum; nici în trecut, când domnia spiritul pozitivist şi nici în viitor când n'ar mai fi avut ce spune.

Trei însuşiri îl caracterizează: siguranţa vocaţiei, precocitatea creatoare şi aderarea firească la metafizică.

Locul natal, părinţii, studiile — mai ales teologia — precum şi vieaţa în străinătate contribue la înţelegerea operei lui.

Intrând în cercetarea etnicului din filosofia sa, dă un sens acestui etnic. El este în primul rând ţărănesc şi se caracterizează prin: cosmicism, adică nevoie de spaţiu liber, intuiţia armoniei cosmice şi sentimentul participării la cosmos.

Puterea de cunoaştere a ţăranului este determinată de anumite categorii (care nu pot fi considerate logice): a esenţelor ontologice, a mitului, a stihurilor, cea dogmatică, divină şi a agnosticismului înţelegător.

Precizează acestea pentru a le dovedi existenţa în filosofia lui Blaga. Astfel, găseşte cosmicismul în teoria cunoaşterii, care e „derivată din existenţa constanţelor de reacţie gnosică ale

minţii omeneşti în faţa aceloraşi obiecte", dând acestor constanţe un substrat ontologic; intuiţia armoniei cosmice, în conceptul „Marelui Anonim" şi participarea la cosmos, până şi în vocabularul ce întrebuinţează.

In ce priveşte structura de cunoaştere a ţăranului: categoria esenţelor ontologice se oglindeşte în formele de cunoaştere paradisiacă şi luciferică, precum şi în teoria instinctului ca bază a culturii; stihialul se întâlneşte în stilul culturilor; dogmaticul, în eonul dogmatic; miticul şi divinul, în Marele Anonim, şi agnosticismul înţelegător, în teoria cenzurii transcedente.

Aceasta în privinţa filosofiei teoretice; în cea practică, enigmele se desleagă mai greu. Şi pentrucă, de fapt, Blaga nu are o filosofie practică propriu zisă, se rezumă la problema „răului". Aceasta are patru aspecte: biologic, gnoseologic, cultural şi metafizic-ontologic. Răul biologic n'are decât o importanţă periferică în opera sa; cel gnoselogic pune problema cunoaşterii luciferice spre deosebire de cea paradisiacă, generatoare suferinţii rezultată din elanul către abstract şi limitele puse de acesta; cel cultural, din creaţia culturii; iar cel ontologic, din participarea răului la existenţa metafizică, absolutului.

Problema răului, spiritualizată la Blaga, îşi are corespondentul său primar, în concepţia ţăranului.

Importanţa cea mare a filosofiei lui Blaga constă în a fi adus corectările necesare, concepţiei primare, îndreptând-o spre o altitudine mai înaltă, fără a-şi pierde, totuşi, ethosul etnicităţii româneşti originare.

Dar etnicul românesc se găseşte şi în vocabularul lui Blaga, care e un model de rost dat în filosofie, celor mai autentice expresii româneşti.

Aşa, că, cu drept cuvânt, Blaga ar putea spune: „sunt logos în ethosul neamului meu şi-i tălmăcesc viziunea şi idealul". Sunt cuvintele cu care se încheie lucrarea, parafrazând cuvintele lui Coşbuc: „sunt suflet în sufletul neamului meu şi-i cânt bucuria şi amarul".

Putem spune că această carte conţine trei filosofii care se îmbină armonic: a lui Blaga, a poporului românesc — prin ţăranul român — şi a autorului.

Căci autorul, propunându-şi să facă o critică a gândirii filosofice a lui Blaga şi, mai ales, să dovedească împlântarea ei organică în etnicul românesc, are prilejul de a desfăşura în faţa cetitorului o bogată frescă de reflexiuni filosofice, din care se poate desprinde un început de filosofie proprie.

Astfel, d. Băncilă pune o mulţime de probleme: ce înseamnă filosofia şi care este raportul dintre ea şi realitatea locală de care este legată, de o parte, şi universalitate, de alta; care sunt categoriile intelectuale ale etnicului românesc; inconştientul creator de cultură; înţelegerea poporană a „răului" pentru racorda-

rea ei cu cele trei sensuri ce-i dă Blaga; — este remarcată aci, problema rostului răului in finalitatea existenței, atitudinea omului în fața răului, în fața morții, a singurătății —; omul „mare" ca profund reprezentativ al trecutului și corector al viitorului; dramatismul spiritual; ardelenismul marilor luptători; apropierile dintre Blaga, C. Rădulescu-Motru, Pârvan, Brânduș și Coșbuc, privite din diferite unghiuri.

Prin rezolvarea acestora, dovedește superioritatea filosofiei lui Blaga, care „marchează momentul de deșteptare spirituală pe bază metafizică a poporului nostru", probă că „poate creia de aci înainte o filosofie românească".

De sigur, mulțimea problemelor puse și soluția ce le-o dă comportă o discuție mai largă care nu se poate face în cadrul unei simple recenzii, rezervându-ne dreptul de a reveni asupra lor într'un număr viitor.

Deocamdată, ne mulțumim să atragem atenția asupra unei concluzii incontestabile ce se poate trage: oricare ar fi obiecțiunile ce s'ar putea aduce interpretării de față a filosofiei lui Blaga nu vor putea sdruncina seriozitatea și adâncimea de gândire a d-lui Băncilă și mai ales elanul și frumusețea expresiei ce i-a dat.

Din acest punct de vedere, nu mă pot opri de a cita câteva rânduri și mărturisesc că mi-e foarte greu de a da preferință unora, dintre atâtea reflexiuni tot atât de frumoase:

„El valorifică în opera sa dinamismele ideative ale atitudinii noastre față de vieața de până acum, dar le dă o subtilitate, o completare și o armătură modernă. Aci e sensul revoluției organice pe care o face Blaga. Creiația lui are o față îndreptată spre trecut și una spre viitor. Ea e un monument care se așează între două eonuri etnice, o împlinire a istoriei și un început de istorie. E o simfonie spirituală, în care se fac consfințiri transfigurate a ceea ce a fost, dar totdeodată și vitale adopțiuni de teme, de a căror izbândă depinde viitorul culturii noastre. La Blaga, tradiția e un mijloc de inovație, iar inovația răspunde în taina începuturilor".

Sau „Idei din cele mai metafizice capătă uneori o formă de prețioasă dihanie concretă, ce se sbate în mâinile tale căutând să-ți scape ca o pasăre, care vrea să se întoarcă în văzduhurile ei. In graiul lui Blaga se vede deci puterea de vieață a etnicului. E un graiu abstract, dar care-și descoperă la fiecare pas legăturile cu poporul, își descoperă rudele pe care le-a lăsat la sat......".

Sau, voind să arăte evoluția organică a gândirii: „expunerea lui este un mers de foc în miriște".

Suntem convinși că d. Băncilă abuzează de cuvinte noui, ca: elementaritate, absurdism, decepționism, etc., sau de o prea deasă repetare a unor cuvinte ca major, minor, ingenuitate ș. a.

Cu toate acestea, recomandăm cartea cu toată căldura, căci cine o va citi odată, o va citi şi a 2-a şi a 3-a oară şi, dacă n'a citit pe Blaga, îl va citi şi — ceea ce este şi mai important — îl va înţelege.

M. MOLDOVAN

VLADIMIR STREINU: *PAGINI DE CRITICĂ LITERARĂ* (Ed. Fundaţiei pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II").

Pentru foarte puţini dintre scriitori, editarea unui volum presupune un eveniment într'o carieră publicistică. Printre aceştı puţini ne place să îl socotim şi pe d-l Vladimir Streinu. Căci cum poate fi interpretat altfel un scriitor a cărui activitate publicistică trece de un deceniu şi jumătate, fără să fi dat la iveală un simplu volum, deşi, din tot ceea ce a scris — colaborări pe la diverse şi preţioase reviste — ar fi putut înjgheba trei-patru tomuri? Constatarea aceasta dovedeşte, totodată, şi un simţ al răspunderii, ca şi un veritabil spirit autocritic.

Poet de subtilă inspiraţie şi remarcabile realizări risipite prin revistele *Cugetul Românesc, Gândirea, Sburătorul, Kalende,* etc. — şi din care ar fi putut înmânunchia de asemenea un volum — d-l Vladimir Streinu şi-a continuat cariera literară prin critică (în deosebi, în *Revista Fundaţiilor Regale* şi foiletonul diverselor ziare), pentru care a optat la urmă definitiv, precum se pare.

Ultimii ani de activitate critică (cronică şi eseu) l-au plasat pe d-l Vladimir Streinu printre cei mai distinşi scriitori contimporani şi d-l Perpessicius a câştigat prin personalitatea scriitoricească a acestui mai tânăr confrate un tovarăş de atitudine şi structură. De sigur, afirmaţia aceasta nu o facem fără cuvenitele rezerve, care-i diferenţiază în timp şi realizare.

Volumul de *Pagini de Critică Literară* apărut de curând în editura *Fundaţiei pentru Literatură şi Artă* „Regele Carol II", este un prilej mai nimerit de a privi personalitatea de critic a d-lui Vladimir Streinu. In cele peste patru sute de pagini, condeiul d-sale ne prezintă sintetic pe eseist, pe critic, ca şi pe cronicar. Deşi autorului îi place să se considere numai eseist — după câte înţelegem din cele citite — totuşi, noi îi atribuim această triplă ipostază, întrucât chiar în cartea de faţă îl întâlnim ca atare. Faptul nu ni se pare cu nimic diminuant, îtnrucât graniţa dintre cele trei îndeletniciri scriitoriceşti este aproape imperceptibilă, diferenţa dintre noţiuni, fiind mai mult de grad, decât de natură. Astfel, în *Eseuri*, eseistul se întâlneşte cu criticul, precum, în *Poeţi, Prozatori, Critici,* criticul se întâlneşte cu cronicarul.

Trecând la însăşi comentarea cărţii, n'am putea întreprinde o discuţie în amănunt. N'o credem nici utilă şi nici posibilă. Nu e utilă, câtă vreme discuţia este edificatoare principial; imposibilă, fiindcă spaţiul de pagini nu ne îngădue. Comentarea a aproximativ treizeci de scriitori, plus eseurile constitue un material destul de respectabil. Aşa dar, nu vom fi socotiţi unilaterali şi nici, cel puţin, eclectici, oprindu-se numai asupra ceea ce ne apare drept caracteristic.

Deschizând volumul, cu analiza poeziei d-lui Tudor Arghezi *(Cuvinte Potrivite)*, rămânem cu încredinţarea că marele nostru poet are un bun comentator în d-l Vladimir Streinu, care prin analiza întreprinsă, prezintă şi avantajul de-a apărea, cronologic, cu aprecierile, după d-nii Eugen Lovinescu, Şerban Cioculescu şi G. Călinescu pe care îi trece în revistă şi-i discută.

Adversar al psihologismului în critică, autorul neagă însuşirea aşa zisului „dualism" din substanţa poeticei autorului *„Cuvintelor Potrivite"*.

Reluând controversa obârşiei poeziei argheziene, d-l Vladimir Streinu argumentează în mod temeinic filiaţiunea Eminescu-Baudelaire. Cu acest prilej, d-sa dovedeşte, în bună parte că: „peste ceea ce circula dela poet la poet (în mod verbal N. R.), critica n'a fixat nimic". Şi, apoi, în cel mai bun caz, „influenţa lui Baudelaire atâta vreme cât a fost copleşitoare, criticii au remarcat-o; de îndată însă ce s'a subtilizat în procedee, ceea ce arată efortul în procedee oarecum, a fost pierdută din vedere". Dar examenul d-lui Vladimir Streinu nu se mărgineşte aici. D-sa recunoaşte în *Cuvinte Potrivite*, chiar procedee, sintaxă şi vocabular— uneori până la juxtapunere — din *Les Fleurs du Mal*. Şi mai mult: nici Mallarmé, nici Maeterlinck nu sunt străini d-lui Arghezi.

Şi, totuşi, d-l Tudor Arghezi este un poet original. „Forţa hugoliană de expresie; ca „genialitate verbală constituesc partea inovatoare a acestui poet, de un duh inanalizabil".

Odată cu comentariile aduse autorului *Cuvintelor Potrivite*, beneficiem şi de câteva caracterizări sugestive şi plastice asupra autorului *Florilor Bolnave*, cum îi spune d-l Vl. Streinu. Singura noastră rezervă, în acest sens, este aceea de a nu fi de părere că Baudelaire: „lucra violent într'o substanţă violentă". Mai întâiu, logic şi finalist, faptul se reduce la anihilare, în general. Raportându-ne la Baudelaire, credem că poetul francez proceda violent într'o substanţă gingaşe şi viceversa. Este în bună parte tocmai secretul artei poetice din *Les Fleurs du Mal*.

Pe cât de evident este aportul adus studiului poeziei argheziene, pe atât de puţin plauzibil este acela pe care d-l Vl. Streinu îl aduce poeticei bacoviene. Fiind vorba şi aici de Baudelaire, autorul ne previne că va „studia-o (poezia N. R.) în conţinutul

ei sufletesc, diferenţial faţă de Baudelaire, care a provocat-o; iar în ea însăşi, tipologic".

Dar d-l Vladimir Streinu face mai mult apropieri, decât deosebiri între poetul român şi cel francez, afirmând că „D. Bacovia pare a purta blestemul unei sensibilităţi ulcerate de civilizat, căzut, spre deosebire de Baudelaire, într'un mediu provincial". Credem că nu numai diferenţa de mediu îi deosebeşte pe aceşti doi poeţi, ci. chiar, însăşi construcţia lor intim sufletească. Şi unul şi altul sunt hipertrofici ai afectivităţii. Dar, pe când autorul *Florilor Răului* prezintă o hipertrofie de ordin ofensiv: pasiunea, patima; celălalt prezintă o hipertrofie a sensibilităţii de ordin defensiv, negativ: fobia. Primul prezintă o atitudine stenică (afară de mici excepţii), tocmai prin forţa de reacţiune; al doilea, dimpotrivă, o atitudine astenică, de renunţare la orice reacţiune. Şi d-l Vladimir Streinu continuă a interpreta eronat emotivitatea bacoviană, ignorând însuşi mecanismul emoţional, în genere, atunci când continuă: „Drumul său (al d-lui Bacovia, N. R.) lăuntric pleacă din conştiinţă şi, trecând prin organic, pătrunde adânc în anorganic a cărui vieaţă dreaptă o trăeşte".

Ca să luăm acest parcurs al cunoştinţei veridic, ar însemna să ne întoarcem cu 70—80 de ani în urmă la teoriile intelectualiste.... Nu este locul să facem procesul d-lui Vladimir Streinul dacă asemenea erori le face cu ştiinţă sau fără ştiinţă. Ceea ce surprinde însă, este faptul că deşi d-sa se declară adversar al psihologismului în critică, îl practică mai mult pe acesta, decât critica estetică propriu zisă.

Mai puţin la d-l Arghezi, mai mult la d-l Bacovia şi mai mult la ceilalţi poeţi (Blaga, Pillat, Stolnicu, etc.), d-l Vladimir Streinu învederează lucrul acesta.

Desigur că nu se poate face abstracţie de stările psihologice ale poetului, atunci când îi analizăm opera; dar nici nu ne putem mărgini numai la descrierea şi interpretarea manifestărilor şi evoluţiilor lor. Modul cum se realizează acestea esteticeşte este sau trebue să fie finalitatea studiului întreprins de orice critic asupra poeziei.

.....Dar critica noastră (critica română, n. r.), a dorit a rămâne o vagă psihologie generală", cum zice d-l Vladimir Streinu şi cum a remarcat, cu drept cuvânt şi d-l D. Caracostea...

Faţă de sclipitoarea inteligenţă, de finul spirit de observaţie şi de fluiditatea prozei, de care autorul *Paginilor de Critică literară* dă dovadă, lipsa unei metode de critică estetică propriu zisă este un neajuns pe care îl aşteptăm remediat în scrisul d-lui Vladimir Streinu.

Mai mult eseist decât critic, d-sa se dovedeşte ca atare, din însăşi mărturia pe care ne-o face şi mai ales, din *Eseurile* care formează ultima parte a cărţii.

„Eseul critic s'ar deosebi de critica profesională prin cătimea

majoră de subiectivism, prin parafarea personalităţii criticului, care-şi găseşte în studierea scriitorilor mijlocul de-a se defini". (p. 273).

Oricât de puţin subiectiv este, în *Eseuri*, d-l Vladimir Streinu, d-sa se defineşte foarte bine, apărând documentat, plastic şi mai ales, sugestiv. Pe lângă toată aparatura pe care o construeşte şi, concomitent, cu temeiurile de care se foloseşte spre argumentare, autorul discută elegant şi convinge global, uneori, prin definiţii lapidare.

Iată câteva rânduri concludente din interesantul eseu asupra *Tradiţiei conceptului Modern de Poezie:*

„Edgar Pöe propune un ideal metafizic de artă, de poezie şi o imagine de poet-inginer; Baudelaire propagă pe suprafeţele impresionate acelaşi ideal, fără augumentări şi aceeaşi efigie de poet, nealterată; Mallarmé amplifică, în sensul metafizic, estetica primită şi se extenuează, studiindu-i posibilităţile de realizare, într'o operă unică; iar Valery transformă voluptatea studiului acestor posibilităţi, studiu pe care-l extinde asupra tuturor funcţiunilor sufleteşti, în modalitate de existenţă, în stil de vieaţă".

PERPESSICIUS: *MENŢIUNI CRITICE*. (Ed. Fundaţiei pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II").

I s'a adus d-lui Perpessicius, nu de puţine ori, învinuirea că este prea îngăduitor — dacă nu face, în general, o critică laudativă. — Considerăm faptul drept o afirmaţie puţin întemeiată şi apariţia celui de al patrulea volum al *Menţiunilor* sale *Critice* neprilejueşte argumente dimpotrivă, mai mult ca oricând.

Personalitatea scriitoricească a d-lui Perpessicius este îndeajuns de cunoscută şi, în ce ne priveşte, în revista *Athenaeum* am încercat a o contura pe cât am putut mai aproape de adevăr, când am avut ocazia. Ne va rămâne astfel, să ne ocupăm numai de volumul recent apărut.

Mai mult decât precedentele volume, cel de faţă prezintă, pe lângă o atitudine critică propriu zisă, o negaţiune a nonvalorilor, odată cu aceea de îndrumător şi, în acelaşi timp, de spoveditor sincer.

Le vom nota pe rând, pe fiecare.

Astfel, ocupându-se de poezia d-lui Vasile Militaru *(Vorbe cu tâlc)*, după un scrutător rechizitoriu, d-l Perpessicius conclude:

„E greşit a se crede că poezia morală se poate lipsi de fantezie şi de imagină. Drept vorbind, ea nu este decât aceasta. Altminteri, nici nu poate trăi. Cine are nevoe de precepte goale se urcă în tramvai şi se conformează pancartelor. Şi lucru

e cu atât mai regretabil pentru autorul nostru, cu cât, cunoscător și ajustător al atâtor cugetători universali, n'a împins curiozitatea până pe vremea Eclesiastului și a Pildelor lui Solomon. Ar fi aflat nu numai „cugetări" adânci, dar și foarte multă poezie. Căci orice ar spune d-l Vasile Militaru, drageurile cu ricin sunt preferabile". (p. 93).

Pe aceeași linie îl găsim pe d-l Perpessicius și în *Versificație și Poezie (p. 404)* și în *Urmuz (p. 58), St. O. Iosif: Domnița mea erai,* (p. 5), etc. Precum am mai amintit, credem că după citirea unor pagini ca acestea nu se va mai putea spune că d-l Perpessicius este un critic foarte indulgent și, cu atât mai puțin, eminamente laudativ. Că d-sa înțelege să facă o critică civilizată, cu ținută academică — lucru care-l onorează — este cu totul altceva.

Este cazul să amintim — credem — că puțini dintre criticii noștri au conștiința acestei îndeletniciri a condeiului, asemenea d-sale.

„Critica nu urmărește desfacerea cărților. După cum critica plastică nu urmărește pe aceea a plasării tablourilor, iar cea dramatică pe aceea a populării sălilor de spectacole. Dacă fiecare dintr'însele influențează într'o măsură oarecare manifestațiunile artistice-literare, aceasta e în al doilea rând și fără să urmărească cu orice preț aceasta. Critica judecă, sugerează și crează condițiile favorabile desvoltării literelor; ea se insinuează în condiția lectorilor, grație asiduității uvrajului ei, grație liniei și stilului pe care și-l hotărăște fiecare dintre cronicari. Dacă sunt și cititori care să urmeze, nu atât verdictele, cât sugestiile criticilor și mai mulți sunt aceia cari urmăresc confruntarea părerilor lor, confirmarea sau infirmarea prejudecăților lor, asistența unui oficiu amabil și fecund în colaborare. Și este, poate, specia cea mai interesantă a lectorului. Ea presupune o vieață literară inițiată, ea sporește și încheagă acea minoritate avizată, singura care decide de succesul unei cărți și a viitorului ei. Fenomenul critic este de fapt unul de insinuare și, dacă ne e îngăduit să utilizăm o formulă fericită, am recurge la acea cu care se exprimă Nietzsche, când spune: „Ideile care schimbă fața lucrurilor vin pe piciorușele columbelor". Este tocmai ceea ce avem și noi de spus despre d-l Perpessicius din punctul de vedere al caracterizării criticei sale.

In general, la cele cinci sute de prețioase pagini care alcătuesc cel de al patrulea volum al *Mențiunilor Critice*, singurul loc unde nu putem semna aceleași păreri cu d-l Perpessicius este acela în care autorul se ocupă de Anghel Demetriescu cu prilejul succintei monografii a d-lui N. Petrașcu.

In ce ne privește, considerăm că față de „vasta lui cultură și putere de interpretare", nu „timiditatea și discreția susținută" l-au oprit (pe Anghel Demetriescu, *N. R.),* să tipărească puține

lucruri, ci, incapacitatea de asimilare, de sintetizare și exprimare i-a fost marele neajuns, așa cum, în materie de Eminescu, lipsa totală a unei receptivități poetice l-a stigmatizat pentru totdeauna în istoria literelor noastre. Cât privește alăturarea lui Anghel Demetriescu, de Maiorescu și Gherea, considerăm că aceasta e cu putință față de ultimul, dar, de mentorul „Convorbirilor Literare", în niciun caz.

GH. CARDAȘ: *ISTORIA LITERATURII ROMÂNEȘTI* (Tip. „Oltenia", București).

Socotind numai dela războiu încoace, ultimele două decenii au fost foarte darnice în istorii literare românești. A apărut o puzderie de asemenea „lucrări". Din nenorocire, însă, cantitativul a depășit calitativul și — culmea ironiei — toată această maculatură s'a vândut „ca pâinea caldă". — Faptul se explică prin numărul mare de candidați la bacalaureat, cari căutau lucrări rezumative în orice chip. — Desigur că am înregistrat și câteva excepții: un Bogdan-Duică, *(Istoria Literaturii Române Moderne:* Intâii poeți munteni), *Ovid Densușeanu (Literatura Română Modernă),* dar acești scriitori au tratat numai o anumită epocă. Istoria Literaturii Române complete a rămas încă să fie așteptată. Nu vorbim de o faimoasă lucrare în genul celor franceze („par les textes"), dar, oricum, de una corectă prin date, bine informată, fie ea cu „minimum de apreciere", însă cu „maximum de documentare".

Cuprinzând apoape cinci sute de pagini mari, cartea este pornită pe dimensiuni apreciabile și mai presus de toate, pe un plan care merită toată atenția. In felul cum este sistematizată, această lucrare este, în primul rând, nimerită pentru folosul elevilor cursului superior și al studenților facultăților noastre de litere. Autorul nu întreprinde comentarea capitolului și paragrafului respectiv până ce nu explică și definește noțiunea în cadrul căreia desvoltă documentarea. De asemenea, fiecare capitol este succedat de bibliografia respectivă, precum și de un tablou sinoptic. In felul acesta, înțelegerea este mult mai limpede și memorizarea cu mult înlesnită.

Dar lucrarea d-lui Gheorhe Cardaș nu se menține pe aceeași linie până la sfârșit.

Dacă ne referim la bibliografie, de pildă, constatăm că peste tot, acolo unde, avem de-a-face cu autori și lucrări mai vechi, datele sunt impecabile. Ceea ce ne încredințează că, unde întâlnim o bibliografie deja prestabilită și pe care o folosește și autorul nostru, acolo ne putem asigura de certitudine. Indată ce,

însă, bibliografia unui autor sau a unei lucrări nu a fost stabilită definitiv sau este în curs, sau acolo unde d-l Gheorghe Cardaş este lăsat la proprii mijloace, acolo întâlnim lacune sau confuzii.

Din acest punct de vedere, considerăm ca un bun câştigat istoria literaturii vechi, şi moderne (în bună parte), pe când istoria literaturii contimporane ne insuflă legitime îndoieli. Vom servi, astfel, câteva exemple: la I. Al. Brătescu-Voineşti, autorul aminteşte piesa *Sorana* scrisă în colaborare cu A. de Herz. Faptul este adevărat, dar, la câţiva ani după aceasta, autorul lui *Niculăiţă Minciună* a făcut o altă versiune a aceleiaşi lucrări singur, pe care a şi publicat-o ca atare. Aceluiaşi autor, d-l Gh. Cardoş îi atribue un *Tratat de pescuit*, care, în realitate este opera fiului d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti. La Ion Pillat: *Poeme într'un vers, Portrete lirice*, ca şi tălmăcirile nu sunt amintite, precum şi datele unor ediţii de cărţi amintite nu sunt veridice.

Cât priveşte informaţiile asupra celor mai noi scriitori contemoprani, autorul ignorează cu totul numele unor poeţi ca: Elena şi Coca Farago, Yvonne Rossignon, Mihai Moşandrei, Emil Giurgiuca, etc., prozatori ca: Ion Biberi, Pavel Dan, etc., critici ca: Eugen Ionescu, Toma Vlădescu, V. Băncilă, Ion Biberi, etc.

In schimb d-sa aminteşte unele nume despre a căror valoare găsim de *prisos* să mai vorbim.

Cu aceste ultime rezerve, cartea d-lui Gheorghe Cardaş este o lucare utilă şi ea presupune încă un pas înainte spre o istorie a literaturii româneşti, atât de mult aşteptată.

ION SÂN-GIORGIU: *GOETHE*. (Ed. Fundaţiei pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II').

Trebue să mărturisim cu deplină sinceritate că am început lectura masivei monografii despre Goethe datorită d-lui Ion Sân-Giorgiu, cu foare mult scepticism. Socoteam anticipat aportul scriitorului român foarte redus, dacă nu aproape inexistent, faţă, nu de vasta bibliografie referită la vieaţa şi opera titanului dela Weimar, ci, chiar, numai raportată la lapidara monografie a lui Gundolf. Aveam un exemplu, un antecedent, în deziluzionanta lucrare a lui Emil Ludwig. Aşa că temerea noastră era îndreptăţită. Dar desminţirea n'a întârziat să vină. Pe măsură ce am străbătut cele cinci sute de pagini ale cărţii d-lui Ion Sân-Giorgiu, ne-am convins că eram pe pragul unei erori şi că lucrarea profesorului de limba germană dela Facultatea de Litere din Bucureşti este un autentic aport la studiul vieţii şi operei lui Goethe, atât pentru spiritualitatea germană, cât şi pentru literele noastre.

Din acest prim volum, care „cuprinde, opera de introducere,

vieaţa şi opera lui Goethe până la plecarea în Italia, când se încheie de fapt epoca sa de formaţie sufletească şi spirituală", rămânem cu icoana vie şi precisă a ceea ce a fost şi creat autorul lui Faust, anticipând maturitatea şi bătrâneţea acestuia, pe care d-l Ion Sân-Giorgiu ne promite să ne-o zugrăvească într'un al doilea volum.

După o introducere de peste o sută de pagini, în care autorul ne prezintă cu deplin succes *Imaginea lui Goethe în literatura universală,* cu care prilej facem cunoştinţă cu o rară onestitate scriitoricească, concomitent cu o erudită documentare, d-l Ion Sân-Giorgiu ne preznită cronologic cadrul şi evoluţia personalităţii genialului poet german, pentru a desprinde, în capitole speciale, concomitent cu profundele frământări sufleteşti ale adolescentului şi tânărului, sensul unor opere epocale ca *Goetz von Berlichingen, Suferinţele Tânărului Werther,* o bună parte din opera poetică, dramatică şi chiar primele înfiripări ale lui Faust.

Aşa dar, pe lângă pătrunderea „lui Goethe în literatura universală" oferită — prin primul capitol — „atât autorului, cât şi publiciului cititor" ca o posibilitate de confruntare „cu ceea ce s'a scris până astăzi despre poet", avem studiu de largi proporţii în vieaţa şi opera unuia dintre cele mai rodnice şi caracteristice genii ale culturii europene moderne.

D-l Ion Sân-Giorgiu merită cele mai bune cuvinte pentru această lucrare şi singurul nostru regret este numai acela de-a fi remarcat o insuficientă sesizare a criticei despre un asemenea studiu monumental. Lucru se explică, poate, tocmai fiindcă este vorba de un autor prea cunoscut şi prejudiciul de a considera că asupra unor asemenea figuri nu se mai pot spune lucruri noi să fi determinat însufleţirea lecturii unei cărţi care, oricum, trebue neapărat citită.

B. IORDAN şi LUCIAN PREDESCU: *CARAGIALE.* (Ed. „Cugetarea").

Până la apariţia monografiei d-lui G. Călinescu, vieaţa lui Eminescu a avut de pătimit. Ca şi marele său confrate, I. L. Caragiale a pătimit tot atât de mult şi, pe cât se vede, va mai avea încă destul. Căci recenta monografie apărută de curând în editura „Cugetarea" deşi închină autorului *Scrisorii Pierdute* peste patru sute de pagini, nu face altceva decât să mărească haosul, confuzia şi eroarea pe care le-au practicat necroforii de până acum, cu sau fără ştiinţă, pe socoteala marelui nostru dramaturg şi prozator.

Numele d-lui Lucian Predescu era destul de deochiat până acum, fie printr'o tentativă de doctorat, fie prin plagiate dove-

dite sau orori ca o Istorie a Literaturii Române (ajunsă la o doua sau a treia ediţie!!!!), fie printr'o „monografie", asupra lui P. Cerna sau multe altele. D-l B. Iordan, însă, mai puţin „critic" şi „istoric literar" presupunea oarecare credit ca prozator, prin câteva cărţi cu subiecte din lumea învăţătorilor, scrise cu vervă şi bun simţ.

Oricum, o monografie de „ample" proporţii asupra lui I. L. Caragiale a fost dată la lumină de d-niile lor şi editura „Cugetarea" le-a acordat creditul acestor doi autori cu scuza de-a fi dânşii cel puţin „premergătorii" unei biografii complete a genialului autor al *Momentelor*.

Că, din punct de vedere comercial, editura nu va fi dat greş este cu totul altceva. Antecedentele raportate la vieaţa lui Eminescu ne asigură de rezultatele pozitive. Dar, ca aport propriu zis literar, documentar şi informativ-istoric, apariţia acestei monografii este direct o deziluzie. Ea, nu numai că nu constitue un pas înainte în acest sens, dar nu trădează nicio încercare cât de puţin ştiinţifică, o cercetare controlată, verificată, de un respect al adevărului. Nu este nicio vieaţă romanţată, nicio biografie propriu zisă. Genealogia familiei Caragiale e făcută la întâmplare, starea civilă, ca şi faptele membrilor familiei Caragiale şi chiar ei înşişi sunt confundaţi. Evenimentele, locurile vremii respective sunt ignorate cu dezinvoltură. Incât, în loc de edificare, cititorul este cu totul dezorientat. Când la toate acestea mai adăugăm stilul, ortografia şi punctuaţia, recunoaştem pe bună dreptate, de ce autorii au pus ca subtitlu „tragicul destin al unui mare scriitor"....

PAUL BUJOR: *AMINTIRI DE A. VLAHUŢĂ şi I. L. CARAGIALE,* (Ed. „Cartea Românească").

Memorealistica este un gen literar care, la noi, a ajuns la un stadiu destul de lăudabil. Faptul este poate explicabil şi prin aceea că Românul este, prin excelenţă, sfătos, bun povestitor.

Cartea d-lui Paul Bujor: *Amintiri de* (despre n. r.) *A. Vlahuţă* şi *I. L. Caragiale,* însă, nu prea poate fi socotită ca atare; autorul nu este un literat — precum singur o mărturiseşte — şi, precum se constată, nici nu a prea căutat să dea o exprimare mai îngrijită amintirilor pe care le păstrează despre marii săi prieteni sau cunoscuţi. Pe de altă parte, în mare măsură, lucrurile povestite despre Vlahuţă, Caragiale, Coşbuc, Grigorescu şi Delavrancea, sunt în deobşte cunoscute. Cât priveşte cele referitoare la cel dintâiu, mai ales, ele presupun o minimă importanţă, după ce a apărut îngrijita monografie a d-lui I. Gr. Oprişan.

Oricum, însă, pentru marele public, în general, şi pentru istoricul literar, în special, aceste pagini vor servi celui dintâiu ca îndrumare educativă — celui de pe urmă — ca mijloc de confirmare a datelor.

PLUTARCHOS: *VIEŢILE PARALELE ALE OAMENILOR ILUŞTRI, — Traducere din limba greacă de M. Jakotă.* — (Ed. Fundaţiei pentru Lietratură şi Artă „Regele Carol II").

Inainte ca Pedagogia să fi ajuns la convingerea fermă că unul dintre cei mai efectivi factori educativi este vieaţa unui om mare, biografiile oamenilor iluştri au servit întotdeauna şi pretutindeni drept model şi imbold de urmat tinerilor, care mai apoi au devenit ei înşişi eroi, în sensul carlyeian al cuvântului. Din acest punct de vedere, *Vieţile Paralele ale Oamenilor Iluştri* datorite lui Plutarch, constituiesc cel mai tipic şi elocvent exemplu şi document. N'avem să amintim decât de un Varo, un Corneilius, Nepos, un Napoleon Bonaparte, la care, mai adăugând pe un Corneille sau Shaskespeare, vom vedea că această monumentală carte a fost folosită şi ca izvor de inspiraţie pentru alte opere tot atât de nemuritoare.

Aşa fiind ne pare de prisos să mai insistăm argumentativ asupra importanţei pe care o presupune prima tălmăcire completă a minunatei opere scrisă cu aproape două mii de ani în urmă de iscusitul biograf dela Cheroneea.

Cu câtva timp în urmă, d-l Vladimir Streinu, a făcut o documentată şi amănunţită recenzie acestei tălmăciri (într'o revistă săptămânală). Erau acolo relevate, cu drept cuvânt, multe erori pe care tălmăcitorul, d-l M. Jakotă, le-a făcut, fireşte, din neatenţie. De sigur că de dorit ar fi fost ca acestea să lipsească, dar de obiceiu, erorile sunt şi ele inerente şi apar în număr mai mare, cu cât lucrarea tălmăcită e mai de proporţii.

Noi. care ne îndeletnicim cu cercetarea cărţilor şi recenzarea lor de atât amar de vreme, însă, socotim păcatul d-lui M. Jakotă cu mult mai mic, raportându-l la numeroasele şi frecventele erori de stil, lexic, ortografie, punctuaţie, etc., pe care le comit autori cu pretenţii şi, nu arare, cu reputaţie, chiar în scrierile originale. Raportând tălmăcirea d-lui M. Jakotă la aportul pe care-l presupune, pentru cititorul român, această singulară carte, ce cuprinde în sine, nu numai înţelepciune educativă, dar şi istorie, ştiinţă şi artă, sutnem departe de a-l mustra, amintindu-i numai în treacăt că la o eventuală nouă ediţie sau la continuarea acesteia, să se revadă.

Fapta d-lui M. Jakotă, merită toate elogiile din parte-ne pentru porţile deschise către acest dar, care, altfel, ne-ar fi rămas străin încă cine ştie câtă vreme, mai ales, că pe cât înain-

tăm în timp, limba elenă are din ce în ce mai puţini prieteni şi reprezentanţi. Odată cu tălmăcirea de faţă nu putem trece cu vederea peste preţiosul studiu introductiv asupra vieţii şi operei lui Plutarchos, care expune metodic şi cu înţelegere formarea personalităţii genialului biograf din Cheroneea.

După tipărirea *Bibliei*, în versiunea Vasile Radu şi Gala Galaction, editura Fundaţiei pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II" a făcut un gest de mare utilitate educativă prin tălmăcirea: *Vieţilor Paralele ale Oamenilor Iluştri*, fapt pe care credem că-l va duce la bun sfârşit, tipărindu-şi restul operei marelui scriitor grec.

ŞTEFAN ZWEIG: *TOLSTOI-NIETZSCHE*. (Ed. „Cugetarea").

Alăturea de André Maurois. Paul Reboux, Emil Ludwig, Ştefan Zweig, trece printre cei mai emeriţi autori de vieţi romanţate. Se vede că această faimă i-a fost insuficientă sau nevoea de-a aborda şi opera directă a unor scriitori, a căror vieaţă a studiat-o în amănunt, l-a dus la tentativa de-a scrie şi studii sau eseuri asupra unor opere, în care metoda psihologistă şi istoristă să fie pe primul plan, chiar dacă studiul sau eseul respectiv păstrează şi el parfumul romanţării.... Şi nu de puţine ori s'a întâmplat ca d-l Ştefan Zweig să reuşească şi ca atare. Studiile asupra lui Balzac şi chiar Dostoiewschi, de care ne-am ocupat la timp tot în paginile acestei reviste, ne stau mărturie. Din acest domeniu, desprindem şi pe *Tolstoi* şi pe *Nietzsche*, studii pe care tot editura „Cugetarea" ni le oferă în tălmăcirea d-lui Eugen Relgis.

Dacă studiul întreprins asupra nefericitului filosof dela Sils-Maria este direct slab, reprezentând numai câteva calităţi de ordin biografic, nu tot acelaşi lucru se întâmlâ cu acela făcut asupra lui Tolstoi, unde fineţea de analiză se îmbină cu ingeniozitatea sugestiei, cu viziunea largă şi cu profunzimea de reflexiune.

Consecinţele la care d-l Ştefan Zweig ajunge să concludă pe marginea vieţii şi operei solitatorului dela Iasnaia Poliana, cu privire la starea Rusiei de astăzi sunt netăgăduit revelatorii şi ele trebuesc neapărat reţinute.

Felul cum autorul urmăreşte evoluţia, ideologiei lui Tolstoi, convertirea lui şi, mai ales, falşa interpretare pe care o dă Creştinismului, autorul *Anei Karenin* sunt demne de toată atenţia. D-l Ştefan Zweig ştie să scoată adânci înţelesuri din cele mai mici atitudini şi expresii ale lui Tolstoi, mai ales, când îi contură personalitatea faţă în faţă cu un Dostoiewschi, cu Ţarul, şi cu socialismul contemporan eroului său.

Avem impresia că cititorul e captivat cu totul de cele scrise în acest studiu, că argumentația îi este copleșitoare și că afirmațiile cuprinse aici sunt acceptabile fără rezerve. Ar trebui să ;ităm câteva pagini, cel puțin, spre exemplificare. Spațiul fiind însă, puțin darnic cu noi, ne mărginim numai a aminti câteva: paginile 92, 93, 95, 101—102, 121 ș. a.

JOHN DRINKWATER: *VIAȚA LUI CROMWELL.* (Ed. „Principele Mircea").

Poate că din nicio figură a istoriei nu ar fi putut ilustra mai bine Nietzsche așa numita „voință de putere", ca din aceea a lui Cromwell. Un om care s'a ridicat absolut prin sine și a schimbat sensul istoric al țării sale tocmai acolo unde mai puțin decât oriunde conservatismul tradițional ar fi putut fi clintit cu ceva.

Pentru cine a citit *Eroii* lui Thomas Carlyle, portretul marelui om de stat zugrăvit de acest evanghelist al evului modern, în materie de caracterizare sufletească, nu se mai poate adăuga nimic cu privire la Cromwell. In ariparea cuvântului inspirat ca și profunzimea ideii, credem, că nu va mai putea fi depășită, în acest sens, dincolo de autorul Evengheliei Tăcerii.

Iată că scriitorul englez John Drinkwater are temeritatea de-a întreprinde, în zilele noastre, un eseu psihologic asupra „salvatorului libertăților engleze". Nu din teama că Oliver Cromwell nu se bucură de suficiente date biografice, ci, tocmai din dragostea pe care autorul o simte față de acest *erou,* pe care voește să și-l explice sie-și, explicându-l altora.

Intre modul de a vedea al lui Heoth și Carlyle, firește John Drinkwater îl va prefera pe primul și, prin aceasta, cititorul este câștigat dintru început.

Metoda pe care o urmărește autorul în prezentarea portretistic-psihologică a eroului său, este, contrar așteptărilor, sintetică. Ni se vorbește mai puțin de eroul însuși decât de evenimentele ce se desfășoară concomitent cu evoluția sa și acțiunea personagiilor înconjurătoare. Pentru autor, eroul pare a fi extompat de ambianță, întocmai cum într'un tablou de Tiziano, se profilează portretul subiectului din concursul de lumini și umbre.

Departe de concentrarea și puterea de vibrare carlyleiană, monografia lui John Drinkwater prezintă totuși destul interes și documentare psihologică în zugrăvirea unei figuri așa proeminente ca aceea a lui Oliver Cromwell.

Despre tălmăcire, nu se pot spune decât vorbe bune d-lui Isaiia Răcăciuni.

OCTAV DESSILA: *DOUĂ CHEMĂRI.* (Ed. „Cartea Românească").

Penultima carte a d-lui Octav Dessila, *Turbă,* era un roman care ne-a impresionat plăcut până la surpriză. Intâlneam în paginile acelei minunate cărţi o varietate şi prospeţiune a vieţii— în special, a celei de ţară — condinentată armonios, personagii care-şi legitimau reciproc existenţa, ducând o vieaţă a lor proprie şi, mai presus de toate, prin care, autorul reuşea să creeze tipuri. Inregistram, astfel, un eveniment îmbucurător în cariera de romancier a cunoscutului scriitor Octav Dessila.

Nădăjduind într'o linie escendentă a evoluţiei epicei d-sale, ultimul roman: *Două chemări* a constituit pentru noi un regret, iar pentru autor, nu regres.

Alexandru Darie — eroul principal al romanului — este un romancier cu reputaţie bine stabilită. Singurul descendent al unei vechi şi autentice familii de boeri moldoveni, îşi petrece vieaţa la Bucureşti, între cariera scriitorească şi aceea de profesor. Inima-i oscilează între dragostea a două femei; una: Magda Vardopol, fiica unui grec, care cumpărase toată averea părinţilor săi — acum decedaţi — şi, alta, Corina Vlăşceanu, pe care n'o cunoaşte decât din scrisorile ce i le scrie regulat de mai mulţi ani. Prima reprezintă infiripările unei iubiri imaginare din adolescenţă. Magda Vardopol ear elevă de liceu, pe când Alexandru Darie râvnea s'o cunoască, cel puţin şi pe care o cunoaşte personal abia la Bucureşti ca doamnă, în casa unui cunoscut, unde fusese invitat întâmplător de un revelion. A doua, Corina Vlăsceanu, reprezintă pe cititoarea pasionată a romanelor sale, care printr'un transfert al eului, se îndrăgosteşte de romancier şi devine un fel de umbră nevăzută a acestuia. Intre cele două chemări de inimi femenine, Alexandru Darie sfârşeşte prin a se căsători cu simpatica şi admiratoarea Corina Vlăsceanu pe care reuşeşte să o cunoască în saloanele sanatoriului Brâncoveanu, unde romancierul fusese internat în urma unui accident de automobil.

Toată această acţiune se desfăşoară într'un cadru de patru sute de pagini, fără să fi fost absolut nevoe. Fără a face analize psihologice şi fără a fi nevoe de unele personagii, d-l Octav Dessila putea scoate din acest material o bună nuvelă de maximum 40—50 de pagini.

Aşa cum ne prezintă cele *Două Chemări* avem de-a-face cu o mulţime de pagini anoste, de prisos, care îndepărtează cititorul iniţiat încă dela prima jumătate a celui dintâi volum.

De ce va fi forţat nota d-l Octav Dessila, năzuind cu tot dinadinsul la un roman, când nu era nevoe şi când năzuinţa era inoperantă dela prima aruncătură de ochi?

TEODOR SCARLAT: *VIEAŢA LA'NTÂMPLARE.* (Ed. „Cartea Românească").

Debutând cu versuri prin diverse reviste, d-l Teodor Scarlat a apărut pentru prima dată în volum, cu o mică *Afologie de Imagini* (prin anul 1931 sau 1932), lucrare care a rămas lăudabilă mai mult prin intenţiuni. Cea de a doua carte a d-sale, *Claviaturi* l-a relevat ca pe un autentic poet şi critica l-a răsplătit cu meritate aprecieri. Intre alte bucăţi, aflam atunci caracteristică pentru lirica d-sale poezia *Răvaş Mamei,* unde sentimentul de duioşie, era realizat cu spontaneitate, sincer, volubil, direct. Ca mai toate poeziile sale, şi în aceasta d-l Teodor Scarlat exprima fără anecdotism şi retorică — sentimentul desrădăcinării, al solitudinii în mijlocul lumii urbane, în care poetul se simte stingher şi stingherit.

La apariţia romanului pe care ni-l oferă acum, după titlu, am bănuit că autorul *Claviaturilor* se va prezenta în cadrul aceluiaşi fel de simţire, şi nu ne-am înşelat. *Vieaţa la'ntâmplare* năzueşte să fie romanul acelei categorii de tineri, cari, desmoşteniţi de bunuri materiale se introvertesc în cochilia imperiului lor sufletesc, nevoind să audă de niciun compromis cu lumea din afară, cu care, dealtfel, n'are aproape nimic comun.

Florin Codreanu este un tânăr bacalaureat, desrădăcinat din satul său natal, în Capitală, care împreună cu alţi şomeri duc o vieaţă de lipsuri, nesigură, „la'ntâmplare", de azi pe mâine. Câte unul dintre dânşii se mai rostuesc — unul chiar bine, recurgând la compromisuri politice —; Florin Codreanu rămâne aceleaşi, deşi norocul îi surâde o clipă, prin cunoştinţa pe care o face cu tânăra medicinistă Ina, fiica unui inginer, care, la un moment dat e gata să-i dea tot sprijinul.

Foarte succint, acesta ar fi miezul acţiunii romanului d-lui Teodor Scarlat. Precum se vede, nimic complicat, nimic extraordinar, nimic căutat.

Dealtfel, în deobşte, nu există subiecte geniale, ci, numai moduri de a realiza în acest sens.

Un subiect similar, a mai încercat cu 3—4 ani în urmă un alt tânăr scriitor. După titlu, ne-am fi aşteptat să întâlnim o întreagă frescă de tineri desrădăcinaţi, care foesc o vieaţă aevea de-a-lungul celor câteva sute de pagini. Duhul epic a lipsit autorului cu pricina-lacună pe care o aflăm şi în cartea d-lui Teodor Scarlat. Mai puţin complicat în acţiune decât predecesorul său, autorul *Vieţii la'ntâmplare* nu ne oferă în schimb, o aprofundare a analizei psihologice. Sunt momente care puteau fi speculate cu mult succes, din acest punct de vedere şi pe lângă care d-l Teodor Scarlat trece cu condamnabilă indiferenţă. Clipele de foame, de frig, de lipsuri, în genere, nu prezintă pentru autor niciun pic de reflexiune, de raportare la semeni. Mergem

cu gândul la *Foamea* lui Knut Hamsun și la *Konovalov* al lui Maxim Gorki și regretul ne copleșește, comparând scenele acelea de profund și unic tragism omenesc, în comparație cu încercarea d-lui Teodor Scarlat.

Autorul *Vieții la'întâmplare* ne întoarce mereu spre *Claviaturi*. Poetul plin de sensibilitate, plăsmuitorul de frumoase imagini și metafore chiar, în care se desvoltă acțiunea, ne oferă un cadou minunat.

Iată, de pildă, tabloul cu care se deschide cel de al doilea tablou al romanului d-lui T. Scarlat:

„Sprijinit departe pe orizonturi înegurate, cerul înghețase în ziua aceia peste oraș, ca o mare imensă, de un albastru destrămat.

Nicio adiere...".

Și asemenea eșantioane putem prezenta de mai multe ori. Dar, deși frumos, la ce poate folosi lirismul acesta, cu ce poate spori crearea de tipuri autentice în economia unei cărți epice?

Dacă, pe viitor d-l Teodor Scarlat va voi să mai persevereze în proza epică, desigur, că d-sa se va convinge de faptul că-i este necesar să observe mai mult și să vibreze mai puțin. Altfel, trebue să rămână tot la poezie, unde se dovedește la d-sa acasă...

AL. LASCAROV-MOLDOVANU: *DRUMURI...* (Ed. „Cugetarea").

Nu cunosc, ca operă poetică a d-lui Al. Lascarov-Moldovanu, decât un volumaș de fabule, apărut, cu vreo cincisprezece ani în urmă, ne pare, într'o editură transilvăneană. Dar, oricum, fabula nu relevă ceea ce poate înfățișa poezia lirică propriu zisă.... Facem aceste presupuneri, fiindcă puțini dintre prozatorii noștri prezintă atâta duioșie și, mai ales, atâta sensibilitate în ceea ce scrie. Ne vine să credem astfel, că, abordând poezia lirică, d-l Lascarov-Moldovanu ar fi excelat și aici, fiind și în aceasta, în propriul său element. Ultimul d-sale volum, *Drumuri* adeverește încăodată mai mult această caracteristică.

Deși printre cele douăzeci și șase de piese ale acestei cărți găsim mai multe nuvele, volumul ar fi putut fi intitulat fără risc: *Reminiscențe* sau *Amintiri* pur și simplu.Tot ceea ce autorul scrie în cele aproape trei sute de pagini poartă pecetea faptului trăit, a autenticității.

Intâlnim în fiecare rând, un mod de comunicare directă, caldă, dinamizată de nevoia de împărtășire, de îndrumare, de frățietate. Câtă melancolie în *Plecarea lui Arsene*. Câtă duioșie

în *Plângerea Fagului*, în acea umanizare a pomului față de Stratin, cu prilejul morții lui Mihuț!

Dar *Pe urmele lui Vlahuță!....* Câtă îndemânare în evocarea sfătosului *pedagog al poporului*, care în d-l Al. Lascarov-Moldovanu găsește un demn urmaș, după cum am mai spus-o și cu alte prilejuri.

ION NEGOESCU: *CARTEA COPILĂRIEI.* (Ed. „Cartea Românească").

D-l Ion Negoescu este un foarte modest, dar un tot pe atât de harnic profesor și mânuitor al condeiului, într'un oraș de provincie. D-sale i se datorește o monografie destul de interesantă asupra școalelor din Târgoviște, tot d-sa a dat la iveală o ediție critică a poeziilor nefericitului scriitor Vasile Cârlova. Acum, ne oferă o antologie de lecturi pentru copii. *Cartea Copilăriei.*

Precedând voluminoasa-i antologie cu o prefață în care arată evolutiv caracteristica literaturii pentru copii, dela Vasile Alecsandri până la Ionel Teodoreanu, d-l Ion Negoescu întovărășește fiecare bucată antologată cu câte un medalion critic al fiecărui autor, în care prezintă pregnant și sugestiv pe scriitorul respectiv. Este un lucru foarte util, care presupune o strădanie și o pricepere demnă de relevat.

Privind în parte fiecare bucată, însă, am avea de imputat autorului *Cărții Copilăriei* că, în bucățile antologate sau strecurat și unele care nu își au locul aici. Amintim, de pildă, bucățile: *Domnul Goe* de I. L. Caragiale sau *Niculaiță Minciună* de d-l I. Al. Brătescu-Voinești.

Ambele bucăți prezintă o valoare literară incontestabilă; dar nu-și aveau rostul aici. Credem că d-l I. Negoescu a greșit în această alegere pentru motivul de-a fi confundat subiectul cu obiectul. Și una și alta au ca eroi principali doi copii. Dar aceasta nu însemnează că bucățile respective erau indicate pentru o asemeneaantologie. Nu este tot una a scrie despre copii, cu o serie pentru copii. Este un fapt asupra căruia am insistat, în altă parte și cu alt prilej. Este un fapt căruia foarte adesea, cad mulți victimă.

I. PETROVICI: *AL DOILEA VOLUM DE IMPRESII DIN ITALIA.* (Ed. „Casei Școalelor").

Despre personalitatea de memorealist a d-lui profesor Ion Petrovici, am avut prilejul să vorbim tot în paginile acestei reviste,

atunci când am comentat volumul de *Figuri Dispărute* ale d-sale. Spuneam atunci că, între alte caracteristice, vice-preşedintele Academiei Române prezintă o eleganţă în expunere care-l diferenţiază de ceilalţi confraţi întru gen literar: N. Iorga, E. Lovinescu etc. Dar chiar în cadrul memoralisticei sale însăşi şi, mai mult, chiar în aceea de călătorii, d-l profesor Ion Petrovici expune cu mai multă căldură şi participare sufletească tot ceea ce scrie privitor la Italia. Este un lucru pe care l-am remarcat din primul volum de *Impresii din Italia* (Ed. „Casei Şcoalelor", 1930), şi pe care ni-l întărim acum cu prilejul apariţiei celui de *Al Doilea Volum.*

Dacă în primul, autorul ne înfăţişa numai Roma, Venezia, Napoli şi Verona, în cel de al doilea, d-sa este mai darnic, prezentându-ne în afară de Istria *(„Pragul Italiei"),* Padova, Bolonia, Rimini, San-Marin, Ravena, Siena, Parma, Montecatini, Florenţa, Perugia, Assisi, Palermo, Agrigento, Siracuza, Catania, Taormina, etc.

Calitatea de mare inamorat al Italiei, a tot ceea ce a fost şi este această ţară latină, se face simţită — nu înţeleasă — la fiecare pagină. Ceea ce se desprinde din lectura însemnărilor de călătorie ale d-lui profesor Ion Petrovici, mai este, — pe lângă faptul caracteristic, în deobşte cunoscut, din foarte des ascultatele d-sale conferinţe — darul de-a armoniza ideia cu anecdoticul şi poanta cu referirile adesea făcute la propria-i ţară.

Fără a face din acest fapt insuportabile digresiuni, autorul relevă odată cu dragostea-i de patrie, mărturisirea intimă a regretului de-a nu ne fi putut plasa şi noi pe acelaşi plan de înaintare artistică sau culturală, ca fraţii noştri întru latinitate, melancolie încercată faţă de vitregia unei soarte mai puţin darnice cu noi şi, însfârşit, învăţăminte pe care le-am putea lua pentru viitor.

Pe lângă acestea, cărţile din această latură a memoralisticei d-lui Ion Petrovivi sunt adeseori comori de documentare istorică, geografică, filosofică, artistică (în special, de iniţiere plastică şi muzicală) şi literară.

Dar comentariul la genul acesta de scrieri este puţin important, dacă nu superfluu. Ceea ce poate face o recenzie la asemenea cărţi este îndemnarea directă la citit. Sunt scrieri care se degustează direct fără intermediari, aşa cum desenul nu poate mulţumi pe amator numai cu simpla privire...

VIORICA PINTILIESCU: *MINIATURI.* (Tip. „Cartea Românească", Cluj).

D-na Viorica Pintiliescu este un nume de care este legală o preţioasă anchetă făcută cu un an în urmă, în lumea studen-

telor dela Universitatea din Cluj, lucrare de o valoare ştiinţifică incontestabilă, de un real aport la cunoaşterea problemelor învăţământului nostru superior, ca și la deschiderea de lumini în sufletul tineretului nostru studios. Așa fiind, lucrarea aceasta ne-a relevat în autoare un spirit viguros ştiinţific, aplecat asupra valorilor pozitive și absolut concrete.

Primirea unui volum de poeme în proză dela aceeaşi autoare ne-a stârnit, pentru moment, un oarecare scepticism asupra valorii literare închise în cartea cu titlul de *Miniaturi*. Scepcismul nostru era sporit şi de faptul că poema în proză este un gen mai mult sau mai puţin perimat, Baudelaire, parcă, epuizându-l cu diabolica-i vervă presimbolistă.

Dar strădania clipelor s'a transformat într'o plăcere intelectuală. Consideraţiile noastre iniţiale au fost desminţite şi *Miniaturi*-le d-nei Viorica Pintiliescu ne-a relevat nu numai un temperament, dar și un talent.

Intr'o carte citită de multă vreme și de al cărei autor nu ne mai amintim, găseam menționat: faptul că bărbatul este un presbit mintal, pe când femeia o mioapă... In puţine cărţi de femei am putut verifica atât de bine această afirmaţie, ca în aceste *Miniaturi*. Pentru d-na Viorica Pintiliescu, lucrurile cele mai mărunte presupun un motiv de inspiraţie și reflexiune. Cu o sensibilitate și o gingășie, care oscilează între înduioșare și simbol, autoarea crează parabole poetice, pline de sens și poezie. Fiecare bucată din cele treizeci de piese ale volumului, cuprinde în sine un microcosm de afectivitate și gândire; fiecare rând e o coardă în vibraţie, cu adânci rezonanţe. Din întreg ansamblul cărţii se desprinde un suflet când frqământat, agitat când în vecinătatea resemnării, dintr'o diferenţă discrepantă ce stăruie între autoare și mediu, făcând dintr'însa încă o eroină a inadaptabilului.

MATEI ALEXANDRESCU: *JOCUL CUVINTELOR*. (Ed. „Cartea Românească").

Vechiu iubitor și cultivator al poeziei, d-l Matei Alexandrescu este un poet din falanga stihuitorilor din preajma tinerilor de treizeci de ani, care prin penultimul său volum *Leagăn de Ingeri* a câştigat atenţia confraţilor săi întru vis. Oscilând între arghezism și barbism, între gândirism și semănătorism, totuși, d-sa nu a parvenit să se diferenţieze complet și volumul de faţă *Jocul cuvintelor*, păstrează încă amprentele amintite. Din pricina aceasta, avem impresia când de înrudire cu Simion Stolnicu *(Sfârşit de urcuș, Drum în munte)*, când de E. Jebeleanu *(Piratul)*, ca să nu mai vorbim de marii maeștri, din care lasă impresia că descinde direct.

Dar să nu fim rău înţeleşi: filiaţiunile nu sunt totdeauna cu influenţele şi mai puţin cu imitaţie. Destul de arghezian, prin lexic, mai ales, uneori poate fi surprins cu atitudini şi vocabular chiar din Radu Gyr (*Cântec:* „...Şi-ţi întind în jos — pitic — Inima mea de tătic").

D-l Matei Alexandrescu reuşeşte să creeze şi bucăţi personale, care-i aparţin. *Răsărit de soare* excelează printr'o viziune de ansamblu cromic, în care transfigurarea concurează cu emoţia estetică. Tot aşa, poezia: *Pui de şarpe, vin la noapte!* unde inspiraţia proprie se sudează în mod organic pe motivul poporan.

Numai aceste două bucăţi, însă, n'ar fi de ajuns să legitimeze existenţa unei cariere poetice. D-l Matei Alexandrescu a probat legitimarea mai dinainte cu *Leagăn de îngeri,* în care am întâlnit multe metafore de o prospeţime ce ne-a reţinut. Dela volumul de faţă aşteptam şi mai mult: dar muza îşi are şi ea capriciile ei...

Mai aşteptăm.

B. IORDAN: *ANTOLOGIA INVĂŢĂTORILOR IN LITERATURĂ.* (Ed. „Cugetarea").

De obiceiu, o antologie porneşte, odată cu necesitatea, dela un criteriu. A întocmi o antologie a poeziei după profesiunea autorilor bucăţilor antologate, iată un criteriu cu totul relativ, şi o necesitate cu totul inexistentă. Căci dacă a fi învăţător e un criteriu în întocmirea unei antologii sau alegerea unei poezii într'o antologie, ca atare, tot atât de motivat ne pare faptul de-a alcătui antologia hamalilor, zugravilor, etc., — alăturând de Gorki şi P. Istrati nume cu totul inexistente.

Afară de învăţătorii antologaţi, nu ştim pe care dintre cititori îi va fi interesat această carte?!

GEORGE LESNEA: *ARGINT.* (Ed. „Cartea Românească").

D-l George Lesnea a fost destul de lesne lansat în literatură. Mesajul pe care ni-l prezenta cu primul său volum *Veac Tânăr,* îndreptăţea, oarecum, ceremonialul intrării d-sale în republica ospitalieră a literelor; dar dela acea promisiune până acum, cariera poetică a d-lui Lesnea a mers în deplin regres, pentru ca astăzi să asistăm la simple versificări.

Volumul de versuri, *Argint,* recent apărut ne încredinţează şi mai mult de acest fapt şi titlul acesta se pretează de minune la o epigramă, câtă vreme în locul metalului nobil, autorul ne

oferă simple oliogii rezultate din diverse metale împrumutate, operaţie care n'are cel puţin meritul să le fi topit, pentru a se feri de divulgarea diverşilor furnizori...

Astfel, *Dimineaţa* este în întregime Vlahuţă; *Peste păpuriş de soare:* Coşbuc + Topârceanu; *Tinereţe* şi *In întuneric:* Pillat şi Radu Gyr ş. a. m. d.

Cu foarte mare bună voinţă se poate găsi, pe ici, pe colo câte un vers care aduce ceva personal. Şi fiindcă am dori cât mai multe asemenea versuri, aşteptăm din partea d-lui George Lesnea o poezie într'adevăr, proprie. D-sa nu este încă atâta de bătrân ca să-i fi secat propriele-i isvoare. De aceea aşteptăm.

CONSTANTIN-STELIAN

REVISTE

Revista Fundaţiilor Regale, Anul VI, Nr. 3.

Revista Fundaţiilor Regale apare cu aceeaşi regularitate matematică la fiecare început de lună. Numărul pe Martie este tot atât de bogat în material şi excelează ca de obiceiu prin nume proeminente în literatura şi ştiinţa noastră. Poezia este reprezentată foarte onorabil prin pana d-lor Tudor Arghezi şi V. Voiculescu. Din versurile celui din urmă, transcriem această minunată strofă de *Antologie,* care excelează printr'o notă gravă, muzicalitate şi plasticitate a metaforei:

Chenare lungi de linişti trag codrii gravi deodată
Şi'nalte slove roşii pun plopii'n fruntea zării —
Pe fiecare faţă de deal, îngenunchiată,
Cu aur scrie toamna antologia ţării.

•

Două fragmente din „Artă şi Valoare", lucrare de mare anvergură, în domeniul esteticei, în curs de apariţie, ne dăruieşte d-l Lucian Blaga, tot aşa de bine documentat şi de interesant în concluzii.

Articole interesante mai semnează d-nii: C. C. Giurescu ***(Târguri şi oraşe româneşti dispărute);*** Andrei Oţetea ***(Problema Renaşterii),*** Şerban Cioculescu, Lt.-col. C. Verdes, Corneliu Rudescu, etc.

Gândirea, Anul XVIII, Nr. 3.

Şi în preţioasa revistă tradiţionalistă găsim două nume pe care, în numărul aceleeaşi luni (Martie), le-am găsit în *Revista Fundaţiilor Regale:* Lucian Blaga şi V. Voiculescu. Primul publică un fragment din aceeaşi lucrare ***(Artă şi Valoare),*** despre care avem aceleaşi lucruri de spus; al doilea publică, de asemenea, două minunate poezii: ***Ţărm clasic*** şi ***Versul.***

O autentică nuvelă *(Aci, răul ne judecă)* semnează d-l Victor Papilian. D-nii: D. Caracostea şi N. I. Herescu publică două eseuri substanţiale închinate poeziei. Primul comentează: *Destinul Poetului şi Menirea poeziei*, pe marginea operei lui Eminescu, aşa cum ne-a obişnuit să vedem şi în *Arta Cuvântului la Eminescu*. D-l N. I. Herescu reliefează *Poezia vieţii şi a Morţii*, într'un chip cu totul sugestiv, analizând tematica poeţilor clasici vechi şi, în deosebi, pe Horaţiu.

Un foarte interesant articol semnează d-l Nicolae Roşu, analizând *Tainele vieţii desvăluite de alchimie şi astrologie* — fragment, pe câte se pare, dintr'o preţioasă şi largă lucrare — ce învederează tratarea unor teme neexplorate încă la noi.

Cronica literară o semnează cu multă îndemânare d-nii: Pan. M. Vizirescu, Septimiu Bucur şi Gh. Vrabie.

Gând Românesc, Anul VI, Nr. 5—12.

După o tăcere foarte prelungită, revista clujeană reapare cu acelaşi variat şi interesant conţinut, pe care priceperea şi gustul ales al redactorului ei, profesorul I. Chinezu, îl ştie sistematiza şi înfăţişa cititorului.

D-l N. Bănescu semnează un articol de pioasă pomenire pentru mult regretata Regină Maria. D-l Victor Ion Popa publică un fragment din romanul în lucru *(Aurel Vlaicu*, viaţa inventatorului). — Vlaicu şi Caragiale — în care însuşirile cunoscutului nostru prozator se relevă şi de astă dată printr'o vervă scânteetoare.

D-l Ion Pillat publică două poezii — una, originală — *Seară la Stânca* — şi alta, traducere: *Lui Jose Polacio*, de aceeaşi factură clasică, excelentă prin seninătate şi vibraţie. Studii care trebuesc reţinute semnează d-nii: Const. Noica, Paul Alex. Georgescu, după cum articolele şi cronicile d-nilor Ion Chinezu, Ion Muşlea, Victor Canea şi Gh. Pavelescu merită toată atenţia.

Conferenţa, Anul III, Nr. 1.

Continuându-şi lăudabila-i operă de-a publica cele mai substanţiale conferinţe ale ilustrelor personalităţi ce reprezintă vieaţa culturală românească de astăzi, *Conferenţa* începe al treilea an de existenţă sub aceleaşi preţioase auspicii.

In numărul de faţă, găsim publicate conferinţele d-lor prof. M. D. Ralea, ministrul muncii (despre *Programul Politicei Româneşti)*, E. Bădărău *(Fizica şi Apărarea Naţională)*, I. D.

Enescu *(Organizarea actuală a profesiunilor)*, Gr. Tăuşan *(Perspectivele culturii româneşti)* N. C. Lungulescu *(Meşteşugul Vorbirii)* etc. Precum se vede, chestiuni din mai toate domeniile culturii şi toate de imediată şi preţioasă actualitate.

D-l N. C. Lungulescu, directorul acestei importante publicaţiuni, merită tot concursul pentru opera de difuzare a culturii, în genere, pe care a întreprins-o.

Pagini Literare, Anul VI, Nr. 1—2.

Deocamdată, ne-au reţinut numai articolele d-lor I. Agârbiceanu *(Octavian Goga)*, prin rândurile de pioasă evocare, Anatol Chircev *(Problema omului la Dostoiewski şi Nietzsche)*, prin contrapunctul ideologic, ca şi versurile d-rei Yvonne Rossignon şi ale d-lui Aurel Marin.

Cronicile destul de docte şi sugestive.

BIBLIOGRAFIE

Editura Fundației „Regele Carol II"

P. P. Negulescu: *Destinul Omenirii I.*
J. D. Gherea: *Le moi et le monde.*
Perpessicius: *Mențiuni Critice IV.*
Vladimir Streinu: *Pagini de Critică Literară.*
Mihail Sebastian: *Corespondența lui Marcel Proust.*
B. Lay: *Am visat aripi.*
Plutarchos: *Viețile Paralele ale oamenilor iluștri.*
Al. Macedonski: *Poezii,* ediție îngrijită de T. Vianu.

Editura „Cartea Românească"

Paul Bujor: *Amintiri de A. Vlahuță și I. L. Caragiale.*
Octav Dessila: *Două Chemări* — roman —
Teodor Scarlat: *Vieața la 'ntâmplare* — roman —
I. Negoescu: *Cartea Copilăriei.*
George Lesnea: *Argint* — versuri—
Matei Alexandrescu: *Jocul Cuvintelor* — versuri —

Editura „Cugetarea"

B. Iordan și Lucian Predescu: *Caragiale.*
Al. Lascarov-Moldovanu: *Drumuri.*
Șt. Zweig: *Tolstoi-Nietzsche.*
B. Iordan: *Antologia Invățătorilor în Literatură.*

Diverse

I. Petrovici: *Al doilea volum de Impresii din Italia.*
Lucian Dumitrescu: *Pândar de Stele.*
Giuseppe Cifarelli: *Leopardi: Poezii traduse.*
Viorica Pintiliescu: *Miniaturi.*
Dr. Pompei Samarian: *Medicina și Farmacia în trecutul Țării Românești.*
Al. Dima: *Fenomenul Românesc sub noi priviri critice.*
George Țêțu: *Problema vieții în Filosofia Modernă.*
Leca Morariu: *Cărturăria lui Ilie Eminovici.*
Mușaeus: *Hero și Leandru* (Trad. Th. Simenscky).
Th. Simenscky: *Pururavas și Urvaci.*
D. M. Barovache: *Știința* — Timp și spațiu.

A T H E N Æ U M

V. 1. **Ianuarie — Martie 1939**

S U M A R:

		Pag.
PR. GH I. GHIA	*Patriarhul României*	7
M. MOLDOVAN	*Dinamica adolescenței și îndrumarea ei*	3
AL. DIMA	*Poeții rasei noastre*	19
PETRE BOTEZATU	*Criticismul lui Friedrich Albert Lange*	24
NICOLAE SULICĂ	*Preoții dela Biserica Sf. Nicolae din Brașov*	31

PROBLEME DE ÎNVĂȚĂMÂNT

LT.-COL. V. ȘERBĂNESCU	*Buna dispoziție — Rolul ei în predarea învățământului —*	45
LT. FILIP DINCULESCU	*Munca de folos obștesc*	49
GEORGE JANET	*Indrumări metodice pentru predarea Geografiei în Învățământul secundar*	54

IDEI, FAPTE, OAMENI

DIONISIE PETROVAN: *Satul: Izvor de viață românească; Constatările unor personalități engleze asupra țării noastre; Biblia „Regele Carol II"; Un ghid al Bucureștilor*; GEORGE JANET: *Danemarca, în cadrul întregii lumi;* CONST. MENCIU: *Determinarea datei Paștilor.*

RECENZII

CĂRȚI

V. BĂNCILĂ: *Lucian Blaga, energie românească;* **(M. Modovan);** VLADIMIR STREINU: *Pagini de critică literară;* PERPESSICIUS: *Mențiuni critice:* GH. CARDAȘ: *Istoria Literaturii Românești;* ION SÂN-GEORGIU: *Goethe;* B. IORDAN ȘI LUCIAN PREDESCU: *Caragiale;* PAUL BUJOR: *Amintiri de A. Vlahuță și I. L. Caragiale;* PLUTARCHOS: *Viețile paralele ale oamenilor iluștri;* ȘTEFAN ZWEIG: *Tolstoi — Nietzsche;* JOHN DRINKWATER: *Viața lui Cromwell;* OCTAV DESSILA: *Două chemări;* TEODOR SCARLAT: *Viața la'ntâmplare;* AL. LASCAROV-MOLDOVANU: *Drumuri*, ION NEGOESCU: *Cartea copilăriei;* I. PETROVICI: *Al doilea volum de Impresii din Italia;* VIORICA PINTILIESCU: *Miniaturi;* MATEI ALEXANDRESCU: *Jocul cuvintelor*; B. IORDAN: *Antologia învățătorilor în literatură;* GEORGE LESNEA: *Argint.* — **(Constantin-Stelian).**

REVISTE

Revista Fundațiilor Regale, Gândirea, Gând Românesc, Conferența, Pagini Literare.

BIBLIOGRAFIE

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA CENTRALĂ. — BUCUREŞTI — 1939

C. 15.538.